

BES^eDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Fran S. Finžgar

Sama

O M N I B U S

BES^eDA

Fran S. Finžgar

SAMA

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-004-9

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

I

Upokojeni oficial Janez Trpotec je sedel v tesni spalnici in se tiščal peči. Ni še pritisnila zima, komaj hladna jesen, pa je mož že zavijal revmatične noge s staro plahto in premestil oguljeni naslanjač od okna k peči.

V rokah je držal časnik, ki ga je dobival iz druge roke, že dokaj posvaljkanega in umazanega. Prečital ga je vselej od konca do kraja, novice po dvakrat, stolpce izpred sodišča tudi po trikrat. Kake struje je list in katere stranke, tega mu ni bilo mar. Ganil ga ni noben boj in nobena praska med strankami. „Neumnosti,” je razlagal svoji ženi Baruši, „same neumnosti, da se ljudje takole dajejo in prepirajo. Revna je moja pokojnina, pa sem je vesel, da je vsaj mir. Če bi mene takole očitno trgali, zbolim, veruj mi, da zbolim.”

In zares, ko se je zadnjikrat tiskalo njegovo ime po listih med uradnimi vestmi, da je šel Janez Trpotec v pokoj, je bil mož tako razburjen, da je pri treh večerjah pokazal ženi s prstom na tisto mesto v listu.

Ta večer je pa držal že dobro uro list v rokah in tičal pri oglasu.

„Poskusimo, tu moramo poskusiti, in koj, jutri, da ne bo prekasno.”

List je spustil na kolena in gromko zakašljajal, da bi prikllical Barušo, ki se je mudila v kuhinji.

Njegova Baruša je poznala ta kašeljski. Kmalu so se odprla vrata in pred možem je stala žena.

„Viš, Baruša, kakor sva se pogovarjala, tako naj se zgodi.”

„Hudo je pravzaprav takole loviti kruha po svetu. Ko bi mogel dati človek Aleni svojo pamet! Potem seveda!”

„Kaj pa pravi Alena?”

„Hm, Aleno vendar poznaš, saj je tvoja hči! Smeje se in poje in tišči kakor ptič iz gajbe: ven, ven v svet!”

„Zato naj gre!”

„Naj gre, naj gre, da moreš tako govoriti. Ali nimaš nič srca?”

„Srca imam še preveč, ampak jesti imamo premalo. Jest, razumeš, ob tej draginji.”

„E, eno leto bi že še prebili. Nemara se v mestu kaj dobi.”

„Aha, v mestu! Jih čaka kakor duš pred peklom na skorjico pogače. Zato pa pravim: do kruha smo jo pripravili, sedaj naj si pomaga sama; kdor je preveč izbirčen, gre lačen od sklede.”

Baruša je skomizgnila z rameni. Mož jo je gledal vprašujoče, in ker ni odgovorila, je začel vnovič sam:

„O, poznam te, Baruša; vse dobre matere ste take. Kakor kokljica bi rada imela do smrti vse otroke pod perutmi. Lepo je to, nič ne rečem, in blagor se jim, ki to morejo. Vsak pa ne more, mi tudi ne! Menda je dosti za očeta, ako zaradi otrok komaj eno samo smotko na mesec pokadi, da se prihrani vsak vinar. Menda je dosti, ali ne?”

„In če bi jih deset, nihče bi ti jih ne oponesel.”

Trpotec je pogledal vnovič na oglas in na ženino opombo ni odgovoril. Zakaj zgodovina njegovega zakonskega življenja je pričala drugače, nego je trdila Baruša.

„Po moji pameti in previdnosti se stvar ne da kar nič odlašati. Zato bi sodil: pokliči Aleno in zmenimo se vpričo nje.”

Za par hipov je že privrela hčerka Alena v sobo.

Kakor bi luč posijala v temo, kakor bi se življenje zasmelalo ob pokopališču! Tako nasprotje je nastalo v sobi, ko je stopila živahna hčerka ob luči revne petrolejke pred stara dva. Tenka, boka in visoka, prav kakor poje pesem. Ni bila več skrito popje, pa tudi ni bila še razcvel cvet. Tisto mlado jutro je praznovalo dekle, ko z gredice zakipi cvetje, vse orošeno s sončnim hrepenenjem, in kipi kvišku: k soncu, k življenju — ven v svet — v valove!

Njene rjave, zaupanja polne oči so gledale tako mirno in jasno izpod bogatih kostanjevih obrvi, da bi ta bela roka brez skrbi segla po pisani čaši strupa, ko bi ji jo ponudil vesel smehljaj. Sama vera v življenje, samo hrepenenje po njem in ljubezen, ki je kakor v temi tavalala za nečim velikim, brezmejnim in sladkim. Dasi je bilo njeno cvetoče, žametno lice še čisti izraz študentke, so se vendar v motnih obrisih slabe luči že izrazito črtale umerjene poteze njenega lepega obraza, od katerega je odsevala odločnost, vsaj hrepenenje po svobodi in samostojnosti, kar so kot pečat potrjevale drobne ustnice, katere je ob važnem premisleku stisnila in zaeno s tenkimi gubicami zasenčila jasno čelo. Kakor je po dovršeni maturi hrepenela za počitnicami, tako se jih je naveličala do ogabnosti. Bogatejše tovarišice so odšle v letovišča, kmetiške so se razkropile po deželi — in ona je obtičala v mestu. Tiste sanjave svobode in sreče po maturi ni bilo. Iz gole želje, da bi svetu dokazala, kako je zaradi mature „dozorela dama”, je šla parkrat sama v kavarno, si kupila cigaret, kadila in čitala dražljive ilustrirane liste ter skušala celo v kretnjah posnemati drzne

velikomestne študentke, katerim je, tako je povzela iz slik, na rovaš emancipacije vse dovoljeno — in je vse lepo.

Ko je pa videla, da s tem pri nekaj stalnih biljardistih, pustih kvartopircih in časniških moljih ni mogla izzvati nikakega občudovanja svoje zrele svobode, se ji je pristudilo tudi to — in vsa njena notranjost se je zlila v eno samo gorečo željo: ven odtod, ven od tesne kletke svojih staršev — ven v življenje!

„Torej, Alena, kako bi?”

Trpotec je gledal v hčerko ponosen in kakor zamaknjen. Tudi Baruša ni odmaknila oči od njenega lica, od njenih valovitih, razpuščenih las; spominjala se je svoje mladosti, ko je kot lepa hišna bojevala toliko bojev s priliznjeno lažjo vsiljivih gospodkov.

„Saj sem že rekla, jaz grem! Kaj bi doma?”

„Ampak zasebna služba je to. Ko bi stopila še enkrat do nadzornika in bi mu razodela: tako in tako je pri nas!”

„Ne grem!” je odgovorila odločno.

„Ta tvoja trmica!” jo je rahlo posvarila mati.

„Trmica, seveda! Saj veste, kaj mi je ponujal. V Bukovje, v zasilno šolo, med tiste umazane kmete, ko vse diši po gnoju, po kravah, ko ni izobraženega človeka na milje daleč. Celo župnik je kmet, pravi kmet. Sam orje, vlačí, nosi strahovite škornje, kakor ruski mužíki, in na lojtrah se vozi v Ljubljano. Pha — ne grem v tako gnezdo, rajši za natakario.”

„To je pač začetek, ljubica. Sem tudi jaz spočetka kuverte lepil in brisal prah z aktov — no, pa sem le uradnik in imam pokojnino. Od spodaj se pride na kvišku!”

„Nekdaj morda že, sedaj je drugače. Vsi tako pravijo. Vsaka pravi: Le v hribe ne! Poglejte mestne učiteljice! Ali so se kaj

več učile? Ne. Ampak čakale so, da so takoj spočetka prišle na dobro mesto. In sedaj se jim godi! Če se pa zariješ v hribe, ne prideš zlepa med ljudi. Ne grem, ne grem v Bukovje, rajši čakam deset let v zasebni službi.”

„Veš, oče, Alena ima prav, res ima prav. V hribih izgubi človek kredit, in brez tega, saj veš, kako je. In med tistimi umazanimi kmeti!”

„Torej poskusimo tu!”

Oče je pokazal s prstom na oglas v časniku, ki ga je še vedno držal v rokah.

„Kar le, samo da grem stran.”

„Stran...”

Oče in mati sta zaeno ponovila to besedo, ki je zbolela kakor rana v srcu. Oči so se jima ovlažile.

Alena se je v hipu, ko je rezko izgovorila to besedo, sama preplašila izgovorjene želje in se zavedela, da je žalila. Iztegnila je roke, da so zdrsnili ohlapni rokavci nad komolce, in objela oba, očeta in mater, ki sta še z bolečino v srcu takoj odpuščala tej vroči krvi, ki je dehtela iz njenih poljubov, od njenih belih rok.

„Oprostita, ne zamerita, nisem mislila tako, nisem žalila, vaju bi tako rada imela pri sebi — vaju, samo vaju — ali vse drugo — to postopanje — ta prazni nič — to me goni proč — samo to — in da bi gledala, kako si na starost zaradi mene ne smete nič privoščiti — to me peče — odpustita!”

Alena je razklenila roke pa prijela očetovo staro glavo med dlani in ga še enkrat poljubila na lice in takisto poljubila mater.

„Alenčica, oj, vedno si bila taka. Blisk in vihar — potem pa solze. Vidiš, otrok, zato se bojim zate.”

Mati je popravila Aleni dolge lase, ki so se razsuli čez rameni in vznemirjene grudi. Kakor bi z roko dosegla davno svojo mladost, se ji je zdelo, ko so drseli Alenini kostanjevi, mehki kodri skozi njeno velo dlan.

„Res je, moj otrok, brez preudarka si! Teplo te bo to med tujci!”

Oče si je z modro ruto otrl solzo iz levega, bolehnega očesa.

„Med tujci bom previdna, drugače previdna kakor doma. No, pa nikar o tem ne govorimo. Pokažite mi še enkrat oglas!”

Alena je brala polglasno, nemirno:

„Posestnik in trgovec na deželi išče domačo učiteljico za sedemletnega sinčka. Kraj prijazen. Plača po dogovoru. Želi, da se interesentinja osebno predstavi. Naslov pri upravnistvu.”

„In ste šli danes v upravnistvo, oče?”

„Šel. Ga poznajo. Bogat človek je menda, veletržec z lesom. Pol ure od postaje je vas, samo pol ure. Smrekar se piše in Štefan mu je ime.”

„Ime je hudo kmetiško,” je omenila mati.

„Kaj ime,” se je nekoliko razvnel oče, „ime še ni človek. Tudi tvoje ni bilo po novem, dokler si bila še Barba; pa si le uradnikova soproga, za med boljše kroge, ne?”

„Saj nisem nič rekla, kar tako mi je prišlo v glavo, ko sem ga slišala!”

„Ah, nikar se ne menimo o imenu! Mama, sedaj se dogovorimo, ali se grem predstaviti ali ne?”

Alena se je stisnila k materi in ji ovila roko krog pasu.

„Kakor hoče oče, in ti! Saj vesta, da moja ne velja nikoli!”

Baruša se je še enkrat namrgodnila, ker jo je zbolela moževa opazka zaradi imena.

„In sedaj spet to! Ko vendar dobro veš, da se še jesti ne upam, če ti ne ukažeš. Pa se znebiš takele!”

Trpotec se je užaljen premaknil na stolu, da mu je zdrknila plahta s kolen. Alena se je naglo sklonila in ga odela.

„Očka, sedaj boste še vi hudi! Ah, da sem tako nesrečna!”

Hči se je naslonila s komolcem ob star predalnik in stisnila ustnice, da sta se v kotih ob njih zarezali dve krepki črti. Reditelja sta se spogledala, oči so govorile in oče je odločil.

„Res je, to so neumnosti! Krog cilja hodimo, po nepotrebem hodimo in se umikamo. Zato pravim in rečem: Mir in konec pravde in očitkov in vzdihov, potrebnih in nepotrebnih! Baruša, jutri zjutraj greš z Aleno k Smrekarju. Vlak odhaja ob pol sedmih. Takole!”

Trpotec se je povzpел v naslanjač, da bi dodelil tehtnosti svojemu odloku in ukazu. Še z rokami si je pomogel, da se je vzpel njegov život višje, se nagnil celo nekoliko naprej v znamenje odločnosti. V tej umetni pozi je vztrajal nekaj trenutkov in motril ženo in hčerko izpod sivih obrvi. Ni povsem zaupal, da bi zmagal; tega mož ni bil vajen.

Ko je Alena slišala ta nenavadno odločni glas iz očetovih ust, so se ji hipoma razširile stisnjene ustnice, za njimi so se zasvetili drobni zobje, oblak umetnih gubic je skopnel na čelu — in veselo je tlesknila ob dlani ter se oklenila krog vratu očetu, ki se je ponižal v naslanjač.

„Hvala, očka — hvala, papači! Jutri gremo! Jutri gremo!”

„Že jutri? Ko bi pojutrišnjem...” je spregovorila Baruša, ne da bi ugovarjala, ampak samo zato, da je dostavila še svojo besedo, ker je bila tako dolgoletna navada.

„Ne pojutrišnjem, mama, kar jutri — jutri!”

„No, pa jutri! Katero obleko bi, kaj misliš, Alena?”

„Najlepše nikar za na kmete in na pot. Utegne deževati, ker me tako prijemlje v kolenih.”

„Oče, ti si čuden, ne razumeš! Najlepšo oblečeš, Alena, tisto moderno, in jaz tudi! Ne sme misliti zunaj tisti kmet, tisti Štefan — bogve, kakšno ženo ima — da sva prišli vbogajme prosit. Alena je uradniška hči — visoko izobražena, z maturo; bi pa prišla prvič taka med tuje ljudi, da bi rekli: Lej, kako je posvaljkana in utepena! Še tega je treba. Alena, le nobel! Naj zvedo tam zunaj, da si iz Ljubljane, da nismo kar tako! In pomisli, oče — Baruša se je razgrela in se s širokimi kretnjami okrenila k možu — to pomisli, kako napneva vse drugačno ceno za šolanje tistega paglavca, če sva tudi na oči to, kar sva. E, ljubček, poznam svet! In da mi daš denarja dovolj! Sicer ostaneva obe doma. S kolodvora se popeljeva z izvoščkom, da veš!”

„U, pol ure,” je nenadoma zaskrbelo moža, ko je pomislil na ta po njegovi pameti čisto nepotrební strošek.

„Seve, pol ure, pol ure — pet ur ti še hodim, zlahka, pet, tukaj pa ne, še pet minut ne! Da mi poreče kdo: O, škandal, taka gospoda pa peš! Seveda!”

„Mama, in če ne bo voza?”

„To je druga reč! Potem se midve zgroziva pri Smrekarju, češ, kakšna vas, kako gnezdo, še voza ni! In čast je rešena! — Sedaj se, Alena, takoj pripravi in potem spat! Jutri bo zgodaj dan. Lahko noč!”

„Lahko noč,” je odzdravila hči in hitela z žarečimi lici v svojo skromno sobico. Ko so se že vrata za njo zaprla, je Baruša prišla za kljuko in naročala: „Alena, le nobel! In matu-

re ne pozabi doma! — Sicer pa, kaj kmet razume,” je dostavila prek možu in zaprla vrata.

„Veš, ljubi moj, za jutri takole naredimo: Zajtrk ti prinesem v posteljo, potem poleži, opoldne greš k Zlati racki, je poceni, in poštene porcije, zvečer se pa tako že vrneva. Sedaj pripravi denar, jaz grem še za hip v kuhinjo.”

Trpotec je samo prikimal, zadovoljno prikimal, ker se je domislil Zlate racke. Žena je naglo odšla v kuhinjo, on je skrbno odmotal plahto z nog in drsal v gorkih opankah k predalniku, kjer je poiskal skromni prihranček, ki si ga je priščipnil redno vsak mesec od pokojnine in ga skrbno varoval za nepričakovane sile in opravke. Ko je nabral nekaj kronic v dlan, se mu je zdela vsota že tako izredno težka, da je vrnil srebro nazaj v predalček in začel računati. Za vlak — karta za na oba konca — in za voz — recimo — toliko — kmetiški koleselj menda ne bo tako drag kot mestna kočija — da, je že prav, dvajset kron ji dam. — Saj sama tudi ni brez nič — naj le tudi nekaj primakne, ker je toliko njena kot moja — naj le.

Ko je razpostavil kronice v lepo vrsto po predalniku, je počakal žene, ki se je naglo vrnila iz kuhinje.

„Na, Baruša, poglej jih!”

Oči so mu žarele, ko je s tresočim se prstom kazal na zbor kronic. Kakor bele ovčice na travniku so se mu zdele.

Baruša je hitro štela: ena, dve, tri —.

„Je že nekaj! Če bi pa še en desetak v papirju dodejal, bi bilo lepše; veš, lepše, ne da bi ga zapravila, seveda ne; ampak bolj se postavi človek, če ni sam drobiž.”

„Drobiž, kakšen drobiž, saj je samo srebro!”

„No, saj nič ne rečem,” je spravljala žena denar v pest — in ga zopet štela — mož je pa ob vsaki številki prikimal in gibaje

s prsti na roki še enkrat pregledal izdano vsoto. Ko je izgini-la zadnja krona v ženino pest, je spregovoril kakor nekdej v uradu: „Prav.”

Baruša pa je molče hudobno pomežiknila na levo oko in rekla:

„Še toliko se nisem nadejala! Skopušček!”

Trpotec je zinil, da bi razodel strah in jezo zaradi svoje pre-velike radodarnosti; ali Baruša se je dvignila na prste in ga v trenutku, preden je izgovoril besedo, poljubila na lice.

„Takole je vselej,” je zamrmral Trpotec zadovoljno in si obrisal z oguljenim rokavom poljub z lica. Jeza, ki se je v hipu rodila, je s poljubom zamrla, in mož je udobno drsal nazaj k naslanjaču.

Baruša je še nekaj časa prenašala kronice v pesti in jih tež-kala s slastjo, kakor jo imajo ljudje, ki se jim reže tenek ko-šček kruha vse življenje. Nato se je pa lotila z mladostnim ognjem pripravljanja za drugi dan. Škripala so vrata visoke omare, hreščal predalnik, in žena je izbirala in zlagala na stol, na stari kanape, dokler ni kar trudna od tega tekanja po sobi dovršila svojega posla.

„Menda je vse,” je sklenila roke in še enkrat pregledala. Potem je pa primaknila stol k možu, ki se je med ženinim skrbnim opraskom zamislil in zagledal v pobledelo, pisano zvezdo na stropu.

„Kaj smo učakali, Janez!”

Trpotec se je predramil iz sanjavosti.

„Taka je postava življenja!”

„Trda je. Verjameš, da me je sedajle, ko natančno premiš-ljam, za kaj gre, kar zbolelo pri srcu.”

„Zbolelo? Zakaj?”

„Uh, ti moški! Brez srca ste, čisto brez srca! Le pomisli. Človek se ubija, pritrjuje in strada, da odredi otroka. Ko je za kaj, ti pa kažejo po svetu z njim. In namesto da bi tebi služil in malo, vsaj malo povrnil, pa služi drugim — in drugim dela.”

„Taka je postava življenja!”

„Postava, postava, naj bo, če je, ampak je krivična. Ah, takole mladega dekleta in še lepega povrhu, pa samega v svet!”

„Ali jo boš pod lonec poveznila? Kakšna si!”

„Kakšen si pa ti in vsi moški! Ali je treba, da se potika toliko takih deklet, ki so učene in lepe in poštenih rodbin, križem sveta. Ali je tega treba?”

„Treba? Seveda bi ne bilo treba, če bi jim kdo vsako jutro nasul mizo z mano. Ta je pa skopnela v puščavi in je ni več.”

„Nalašč me ne razumeš, ker me nočeš, ker ste moški vsi enaki, sem že rekla. Koliko je ženinov, ki so pri dobrem kruhu, pa mar je komu pridne in dobre in lepe! Nič!”

„Ljuba duša, ali si čudna! Če hoče ženska moža, mora prav zaradi njega v svet, zaradi njega, da veš!”

„Kako pa! Ženske naj nore za moškimi! Narobe svet!”

„Narobe svet. Dobro, ga pa obrni na lice! Aleno doma za-
primo, in na vrata nalepi list: „Tu pridna in dobra in lepa dek-
lica. Koj oddati. Kdor pa še ni v devetem činovnem redu, naj
ne vpraša po njej!” Takole, če hočeš. Ali pa jo posodi trgov-
cu Bernardoviču v okno tja na Glavni trg!”

„Kako si grob!”

„Taka je postava življenja,” je bolj deklamiral kot govoril
Trpotec ter se zagledal zopet v zvezdo na stropu.

Baruša je obmolknila in iskala rute v žepu. Ko si je obrisala

oči, je globoko zavzdihnila. Nato je še za časek pomolčala in še enkrat zavzdihnila:

„Kakor je božja volja! — Pojdiva spat!”

Trpotec je vstal in še enkrat mrmraje ponovil:

„Taka je postava življenja!”

Medtem pa Alena ni razmišljala, kakšna je postava življenja, in se ni srdila na moške. Njo je le ena edina misel prevzela: Ven — v življenje — v lepi, pisani svet.

Ko je stala pred zrcalom in si spletala kodre v tenke kitice, jo je prvič v življenju prevzelo s čudovito silo omamno, gzdavo čustvo. Prevzelo jo je s toliko močjo, da jo videla v steklu, kako je zardela sama pred seboj. In takrat so se stene njene ozke sobice še bolj stisnile, strop se je ponižal prav do nje, da je srce občutilo tesnobo. Nemirno je vztrepetalo in koprnelo: ven — ven — v svet — v življenje! Dajte sonca roži, dajte bele ceste in prostranega neba tej duši, dajte dvoran in blestečih kandelabrov temu prelestnemu telesu, dajte piti skritim sanjam iz studenta živih...

Vsa je vztrepetala, vsa drhtela. Hrepeneči sijaj široko odprtih oči je žarel v zrcalu, žarel in gledal za nepoznanimi cilji v daljavo, kjer je sonce, kjer je luč, kjer se smeje prostranost... Strop se je višal, stene se razmikale in kakor omotična se je zazibala bela postelja. V Aleninih mislih ni bilo ne grenkobe slovesa, ni bilo oči materinih in ne očetovih, njene misli so bile same rože, in nad rožami skrivnostni vonj, nepoznan in neokušan, in vendar je njeno dušo tako silno žejalo po tem slaju.

II

Dobro dolgo se je zasedel Janez Trpotec tistega dne pri Zlati racki, ko sta žena in hči iskali službe pri Smrekarju. Dokler je bil doma, je bil nemiren in razburjen. Pogledaval je na uro in glasno momljal sam s seboj.

„Osem! Sedaj sta že na postaji. — Če nima vlak kaj zamude. — Jeseni menda ne.”

Potem je pogledal skozi okno, ali se vreme ne bi kaj sprevrglo.

„Pol devetih. Ali sta dobili voz? — Bogve. Na kmetih je težava. — Vem, dobro vem! S komisij to vem. — Da bi le preveč ne plačali! — Ni mi bilo po volji, da sta šli nafrljeni kakor baronovki, nak, ni mi bilo po volji. Seve, Baruša je že taka! Le nobel! — Marsikdo — seve — za moje pristradane kronice. — O, tudi jaz bi tako.”

Trpotca je obšla pereča grenkoba pri misli na denar. In če bi se navsezadnje naklepičilo, da bi prišli domov — brez službe — no — na to niti ni smel pomisliti. V samih nogah je začutil ob tem ščipajočo bolečino in dosti se je potrudil, da je zamoril tako misel.

Do enajstih je preudarjal in popotoval v duhu z ženo in hčerjo. Ob enajstih se je pa domislil Zlate racke in vse drugo nenadoma pozabil.

Skrbno je izvlekel iz omare najlepšo obleko in se opravljal

in lišpal, kar se je dalo. Z zadnjim koščkom pomade si je pomazilil sive brke in jih nasukal, da so stale kot le kaj.

Ko se je ogledal v zrcalu, s palčko pod pazduho, se je razveselil samega sebe in se samemu sebi od veselja odkril.

„Le nobel, Janez! Če drugi, zakaj pa ne ti?”

Na glas se je zasmel, ker je bil prepričan, da je iztuhtal imeniten dovtip. Nato je skrbno pozaklenil in odšel.

Ko je odkosil, si je po cvičku privoščil še bizeljca. Učinek je bil izvrsten. Zakaj Janez Trpotec je pri odhodu dal natakari-ci pošteno napojnino in ji za slovo parkrat prav fantovsko poredno pomežiknil. Natakari-ca se mu je veselo nasmehnila, kar ga je tako navdušilo, da je trikrat potipal mimo kljuke, preden jo je ujel in odprl.

„Presneta reč,” je preudaril na cesti, „še bi se oženil, če bi se Baruši kaj primerilo, presneta reč, da bi se!”

In ker je bilo v njegovem srcu veselja veliko in nad njim trdna zavest, da ga nihče ne nadzoruje, jo je zavil še v kavarno ter tam po črnem posrebal šilec slivovke.

Kaj dobre volje in čudovito zdravih nog se je še nekoliko posprehodil, preden se je nameril domov. Pred durmi se je hipoma zopet domislil žene in hčere ter se ustrašil, kaj je tako pozabil nanju. Zato se je tik pred vrati okrenil, šel v trgovino in se vrnil obložen domov. Tu je razpostavil po mizi tri steklenice piva, mrzli prigrizek, štručke rženega in maslenega kruha, krožnike in kozarce in primaknil tri stole k mizi. Med delom se je pogovarjal sam s seboj.

„Viš, Baruša, kaj sem napravil? Vem, da si trudna, ti in Alenčica. — Takole, ti boš tu — Alenčica meni nasproti — pa se po krepčamo in pomenimo.”

Ko je dovršil delo ob mizi, je sedel v naslanjač, trdno pre-

pričan, da samo za pol urice; potem pa jima pojde naproti do kolodvora. Nalašč, dasi je zjutraj rekel, da ju počaka doma. Nalašč, da ju preseneti in jima dokaže, da si je samo zato nakčil brke in za nič drugega ne. Tako je sklenil in upognil glavo na prsi in zadremal.

Nad Ljubljano je ležala megla, lena in pusta jesenska megla. Po ulicah so že gorele svetilke, obdane z meglenimi kolarji. V sobi Janeza Trpotca pa ni gorela luč. Kakor je mož sedel in se upognil, tako je sedel in spal v naslanjaču. Celo tedaj se ni prebudil, ko so zacvrkale deske pred vrati, ko so se ta veselo odprla in sta stopili v sobo Baruša in Alena.

„Moj Bog,” se je zavzela Baruša strahoma, „moj Bog, Alena, ni ga, očeta ni — in vse odprto! Alena, luč, hitro luč!”

Ob tem klicu je zahrkalo v kotu. Alena je prasknila luč — Trpotec je izpregledal, se ustrašil, začudil in se razveselil.

Ko bi bilo sedajle vse po stari navadi, bi si bila Baruša uprla komolce ob boke, stopila predenj in mu naštela očitkov — težko kopo. Toda nič tega, Baruša se je zasmejala, da je plosknila z rokami ob kolena, in pomagala možu iz naslanjača.

„Sta opravili? Dobro, kakor vidim? O, to znaš, e, Baruša, saj pravim in še porečem, ti znaš! — Meni se je pa zadremalo, od samega čakanja, prav zares!”

In nato je iztegnil roko proti mizi in pokazal s prstom na jedi in pijačo.

„Poglej, takole sem vaju čakal! Ni prav tako?”

Baruša se je šele tedaj ozrla po mizi, tlesknila z dlanmi in potapljala moža po rami.

„Nisi je še iztuhtal boljše, Janez!”

Alena si je že odlomila peto štručke, ugriznila, stopila k

očetu, prijela mu z drobnimi prsti navihane brke in se od srca za smejala.

„Kajne, Alenčica?” se je upokončil Trpotec, „nisem še kar tako?”

Za nekaj minut je sedela Trpotčeva družina za mizo, katero jim je pogrnil oče tako nenavadno darežljivo. Ženski sta večerjali in se smejala kratkim opazkam, katerih Trpotec ni kar nič razumel. Smejal se je pač z njima in čakal, da Baruša začne zgodbo sama. —

„Torej, Janez, sedaj pa poslušaj! Alena gre takoj k Smrek-arju!”

„Za koliko ste se pogodili?”

„Za trideset kron. In vse prosto, seveda.”

„Saj ni slabo!”

„Kaj slabo, dobro je, izvrstno!”

„Imaš prav. Res je, dobro je, izvrstno! — In on — in ona?”

„Kakor sem uganila. In ti nič ne daš na ime. Jaz pa, sedaj še dvakrat toliko. Smrekar je Štefan, dvakrat Štefan, to se pravi kmet, razumeš, pravi kmet. Jejhata no, Alena, kakšen je bil, ko sva prišli, kajne?”

Obe sta se zasmejala.

„Kakšen?”

„Pomisli, človek, ki oglase plačuje, ki za svojega otroka išče domače učiteljice, le pomisli, veš, kje sva ga našli? Na žagi, pomisli, na žagi! Hlode je meril in valil, zavihane rokave in predpasnik je imel kot hlapec, veš, pravi hlapec, ne bogat gospod. Kakšne roke je imel! Rokavico mi je osmolil, ko mi je segel v roke, da ne bo več za rabo!”

„Rokavice je pravzaprav res škoda, ampak če dela, ni tako grda reč, bi mislil.”

Baruša ni hotela slišati te opazke in je kar nadaljevala.

„In ona! Veš, kakor sem slutila. Kje sva to dobili? Ne uga-neš! V hlevu, pri kravah! — Pa naj bi bila, če bi kot gospa po-gledala za posli. O ne! Božala je krave, pripovedovala ime vsake posebej, da sva stali v hlevu tako dolgo, meni se zdi, da imam še sedaj v obleki ta duh.”

„Mama, pa imajo Smrekarjevi lepo živino!” je pripomnila Alena.

„I živina, živina, saj nič ne rečem. Le to povem, kaj je kme-tiška gospoda, samo to, nič drugega!”

„Kaj pa fant, Alena,” je zasukal Trpotec pogovor drugam, ker se je Baruša vznevoljila zaradi hčerine opazke.

„Fant, to sem hotela povedati,” je hitela odgovarjati mati za hčer. „Da se vidi, kako ne razumejo. Če bi prišla Alena za dekle, naj bi jo vedla v hlev. Če pa pride za učiteljico, bi bilo pa treba pokazati učenca, ne krav.”

„Saj ga ni bilo doma, torej ga ni mogla pokazati.”

„Še k obedu ga ni bilo o pravem času. Taka vzgoja! In kak-šen je prišel! Umazan, razkuštran, brez klobuka.”

„Meni je bil všeč! Ga bom vsaj lahko vzgajala po svojem!”

„Če se bo dal! Si čula, kako se mu je Smrekar smejal, ker je povedal, da je klobuk izgubil.”

„Klobuk izgubil?” se je zavzel Trpotec.

„Klobuk, menda še čisto nov klobuk! Človek res ne ve, ali je pri njih tako bogastvo ali je le prazno bahanje!”

„Papa, kaj je naredil med kosilom!”

„Povej, povej, Alena!”

Obe sta se zasmejala.

Trpotec je pa poprijel za besedo „kosilo” in poskusil to vrzel zamašiti.

„Kosilo? Je bilo?”

Baruša je tlesknila z jezikom in pokazala od dobrega vina razpaljena lica.

Mož je zadovoljno prikimal.

„Pri kosilu je povedal Smrekar dečku, da bom jaz njegova učiteljica,” je nadaljevala Alena.

„Kajne, saj nekaj že znaš, Viktor!” je vprašal Smrekar.

„Da, Viktor mu je ime. Vidiš, sinu so že dali gosposko ime!” je takoj pripomnila Baruša.

„Deček me je pogledal čez mizo, popustil žlico, vstal in se sredi sobe postavil na glavo.”

„Pomisli, Janez, med obedom, ko so tuji ljudje pri mizi, se postavlja na glavo!”

„Alena, hudo delo bo!”

„Še mar mi ni! Kar bom mogla, naredim. Kaj me briga.”

Oče je dvomljivo zakašljaj, mati pa je pritrdila hčeri.

„Prav imaš, Alena. Preveč se nič nikar ne ubijaj s paglavcem.”

Oče je še enkrat pokašljaj in ni nič rekel.

Baruša je pa dvignila kozarec: „Na zdravje, Alena! Nič se ne boj! Le nobel! Da bodo videli kmetje, kaj je uradniška hči!”

Čaše so se dotaknile. Trpotcu se je tresla roka tako očitno, da je celo vesela Baruša opazila in osupnila.

Ko je Alena nesla kozarce in krožnike v kuhinjo, se je Baruša nagnila do moža in pošepetala:

„Tebi ni vse po volji. — Tudi meni ni. Ampak Smrekarica mi je razodela: — Ali je lepa vaša hči! To ni za službo! Zato je prav, da bo pri nas.

K nam zahaja vse polno mladih gospodov... Sreča jo išče,

pomnite, gospa! Sreča! — Takole mi je rekla. In zato sem se pogodila, samo zato.”

„Sreča, sreča, aha, mladi gospodje, aha — ali pa nesreča!”
Baruša je za hip obmolknila.

Nato se je dosti zadirčno okrenila do moža.

„Sitnež, res si sitnež. Same strahove vidiš! Ker si bolan, menda.”

Trpotec je poskusil, da bi še tretjič zakašljaj, pa ni.

III

Dan pred Aleninim odhodom je bil dan razburjenja. Alena je prepevala in se smejala, Baruša je skrbela s pristno materinsko skrbjo za najdrobnejše malenkosti, oče je pa pozabil na naslanjač in na revmatizem ter je drsal venomer iz sobe v sobo, postajal, prikimaval in bil tako kratkobeseden, da celo Alenin glas ni zabrisal in ni prezvenel skrite skrbi, ki se mu je pasla v srcu. Hči, hrepeneča v svet, ki je slutila samo sonce, in mati, prepričana, da gre njen otrok sreči naproti, sta pozabili grenkost tiste ure, ki se je bližala rodbini prvič v življenju. Oče je ni pozabil. Nosil jo je v duši ves dan in vso noč — preden je udarila.

Tista ura! Vse delo, vse trpljenje v rodbini — vse je obrnjeno v to uro s težkim pričakovanjem. In ko pride, v hrepenjenju dočakana, ko zamahne meč časa v rodbino ter odseka kri od krvi, srce od srca, takrat zaboli, da duše tonejo v bridkosti.

In ko je udarila tista ura v Trpotčevi rodbini, vetrovno jesensko jutro je bilo, tedaj je žalost stisnila vsa srca.

Alena ni prepevala. Zasmejala se je parkrat pri zajtrku. Pravzaprav poskusila se je zasmejati, ker je videla objokane materine oči. Toda začutila je v smehu toliko laži, da jo je od sramu oblila rdečica. Mati jo je pogledavala čez mizo. Iz oči so ji silile solze, drobnega koščka kruha, ki si ga je bila pripra-

vila za kavo, ni mogla použiti. Siloma je izpraznila skodelico in mimo nje, ko jo je nagnila, sta pritekli dve veliki solzi.

Oče je molčal. Krog ustnic so mu vztrepetavali živci, nosnice so mu plale, ker se je moško boril sam s seboj.

„Da ne zamudita! Imata prtljago!”

Trpotec je pogledal na uro in spregovoril, kar se je dalo hladno.

Baruša je segla po rutico, se ozrla očitajoče nanj, potem pa zajokala tako glasno in iskreno, da je planila Alena k njej, se je oklenila in razplakala kakor dojenček na njenih prsih.

Trpotec je stal ob ženi in hčerki, prsi so se mu dvigale, v obrazu je trepetalo, dušilo ga je v grlu, da je zinil, lovil sape in globoko hropel.

„Še trideset minut!”

Zopet je opozoril na odhod z uro v roki. Glas se mu je tresel in trgal iz prsi.

Mati in hči sta se tesneje objeli in poljubili:

„Ali — ali — kakor hočeta — ali bi — odložili za en dan, za dva dni! Kakor hočeta! Moj Bog, ta ura!”

Tedaj se je Alena iztrgala iz materinega objema, stisnila ustnice in si otrla solzne oči.

„Ne, papa! Grem!”

Iz teh besed je zvenela odločna volja in je govoril sklep njenega srca, da te grenke ure ne želi živeti vnovič.

„Zbogom, papa! Bog ti povrni trud in ljubezen.”

Hči je poljubila očetu roko, ki je krčevito stiskala njeno in drgetala od bolesi.

„Bog s teboj, moj otrok, moja — Alenčica —.”

Več ni mogel. Sklonil se je do njenega čela, se ga dotaknil

s trepetajočimi ustnicami in še enkrat položil desnico na nje-
no glavo, kakor za blagoslov. —

„Zbogom, papa!” je zadonela še enkrat na dnu stopnic.

„Zbogom,” se je oglasilo od zgoraj z zamolklim glasom.

Trpotec je slišal, da je zaropotal voziček, ki je odpeljal Ale-
nino prtljago. V grlo mu je ob tem ropotu silil vzklik: Nikar
od tod!

— Nazaj! Ustavi se! Jaz je ne dam — ne dam — Alene —.

Ali vzkrika ni bilo. Oče je sključen odšel v sobo, se zgrudil
v naslanjač in se bridko razjokal. —

Ko je vlak pretegnil in klopotaje odpeljal s kolodvora, je
Alena slonela ob oknu in videla, kako je omagala materina
roka, ki je mahljala z belo ruto, in kako je bela ruta zakrila
nato materino lice. Tedaj je omagala tudi njena roka, ki je še
pozdravljala iz daljave.

Alena je zaprla okno in se stisnila v kot praznega oddelka.
Še enkrat so se ji orosile oče, še enkrat je srce zakrvavelo in
zahrepenelo nazaj, da je stopila k oknu, ga odprla in pogle-
dala proti kolodvoru.

Vse je že izginilo: kolodvor in z njim bela ruta. Mimo vla-
ka so bežale preorane njive, orumeneli gozdiči in orjaveli
travniki. Vse krog nje je dihalo pokoj.

Spet je zaprla okno, ker ji je jesenski hlad rezal v razpaljeni
obraz. Nekaj hipov je prežдела v kotu, trudna od slovesa in
od grenkih čustev, ki so pretresla njeno srce prvič v življenju
s tako silo. Ropotanje in bobnenje vlaka jo je kakor usnivalo
v veselejše misli, želja po svetu, po svobodi je vzkipela vno-
vič s še silnejšo močjo, z razdaljo od doma je pokala vez, ki jo
je morala raztrgati prej ali slej — in preden je vlak obstal na

postaji, kjer ji je bilo izstopiti, je zmagala mladost, in Alena se je veselo zasmejala.

„Ah, ali smo pravzaprav čudni! Veseliti bi se morali, pa se jokamo. Neumnost!”

Že na stopnicah vagona je zagledala Smrekarjevo kočijo. S parom so poslali ponjo! Imenitno. Prvič v življenju se popelje tako! Ko bi jo srečala na cesti zdajle mama, gotovo bi ji kriknila na voz: Le nobel, Alena! In nič bi se ne razjokala. Gotovo da ne!

Vlak se še ni dodobra ustavil, ko je Alena skočila na tla vesela kot študentka. Šele na tleh si je domislila, da to ni bilo povsem dostojno. Zakaj, ker je sedaj samostojna, je treba tudi drugačnih krenenj. Zato je takoj umirila poskočni korak in krenila proti kočiji umerjeno, samozavestno.

Komaj je napravila nekaj korakov, je zagledala visokega, mladega fanta, ki je šel proti njej. Dasi je prvi mik izvabil Aleno, da bi se ozrla nanj, ker na kolodvoru so izstopili samo kmetiški ljudje, ta pa je bil gosposki, se je kljub temu premagala in šla ponosno mimo njega. Še oči ni okrenila, kaj le glavo, dasi jo je mladenič pozorno motril.

Ko je stopila k vozu, jo je hlapec nerodno pozdravil.

„Voz gospoda Smrekarja, kajne?”

„Aha,” je rekel hlapec in se nekoliko namuznil. V vasi ni Smrekarju nihče rekel gospod.

„Prosim, ali bi prinesli mojo prtljago? Nate listek!”

„Aha,” je zagodel hlapec in začel navijati vajeti krog zavore, da bi šel po kovček.

Takrat pa je stopil neznani mladenič k Aleni, se odkril in poklonil.

„Dovolite, gospica Trpotčeva, kajne? Moje ime: Ivan Brest, filozof.”

Alena se je samo nekoliko okrenila od voza proti njemu in mu z rahlim poklonom odzdravila.

Kakor bi se bila pravzaprav rada takoj pogovorila z njim, ker je v tujini srečala prijaznega, olikanega človeka, vendar ji je v tem trenutku zazvenel v spominu materin glas: Le nobel, Alena! in je zato takoj poskusila biti zares imenitna.

Brest je to opazil, pa ni prišel v zadrego.

„Gospica, nekoliko ste presenečeni, oprostite, ampak jaz vas že poznam in mi je izredna čast, da vas na potu, ko greste v službo v mojo rodno vas, pozdravim prvi.”

„Poznate?”

Alena se je obrnila proti njemu.

„Da, po opisu gospe Smrekarjeve. Tako ste ji namreč uga-jali, da je bila kar očarana!”

Alena je bila še preveč otrok, da bi se ji ne bile prilegle te besede. Domislila se je sicer imenitne gospe, ki je dvorljivca odslovila za vselej samo zato, ker je bil tako predrzen, da ji je povedal v obraz, kako je krasna. Toda to ni vplivalo. Izpod umetne Alenine maske je takoj prisvetilo zaupanje tiste žen-ske duše, ki namerja prvi korak v svet in išče povsod samih rož.

„Tako? Torej od tam, gospod doktor!”

Alena se je obrnila proti njemu in videla njegove lokave oči, ki so bile že pile sijaj velikega mesta. Fant ni bil lep, vsaj tak ne, kakor si je njena mlada domišljija slikala lepe mlade-niče. Slok, kretenj elegantnih, v obraz bled, spodnja čeljust mu je stala za spoznanje naprej, da je bilo težko uganiti, ali

naj je to znak moške odločnosti ali pa brezobzirne trmoglavosti.

„Da, od tam, gospica! Sedaj se vračam na Dunaj, in Smrekarjevi so bili tako prijazni, da sem se pripeljal na kolodvor. Občujem prav mnogo pri Smrekarjevih. Čestitam vam na tej službi!”

„Hvala, to me pa resnično veseli. Saj veste, človek gre, pa ne ve, kam!”

„Pojdite brez strahu! Smrekar je sicer kmet, čisto navaden kmet, ona pa — med nama ostani —” Brest je pogledal za hlapcem, ali ni s kovčkom že preblizu, in izpregovoril tiše — „ona pa kravarica.” Ob tem je položil prst na ustnice. — „Toda denar, denar! Jaz zahajam tja, drugi tudi — ker nas hočejo, pravzaprav potrebujejo. Akademiki pri meni, v naši hiši — da — ker sem olikan! Edini olikan v vsej fari! Tako se baha Smrekar; njemu prija pavje perje — nam pa njegovo izborno vino in okusne gnjati!”

„Jaz —” Alena je trdo poudarila to besedico, „jaz bi samo zaradi tega ne vzdržala dolgo!”

Brest je začutil ost v odgovoru.

„Ne sodite napak, gospica! Saj veste, kaj je slovenski dijak! In če o počitnicah postavi kdo predenj čašo vina, in naj je kdorkoli, se je ne bo branil. Tako je. Sicer pa — ne zamerite — boste vi pri hiši prav tako pavovo perje kakor mi akademiki.”

Aleni so se pojavile jezne gubice na čelu. Toda Brest je govoril naglo dalje, da mu ni mogla ugovarjati.

„Gospica! Tudi vam se bo ob tem izbornu godilo in svoj namen — svoj poklic kot učiteljica boste lahko vršili odlično.

Kaj drugega se pač ne more zahtevati. In o počitnicah! Boste videli! Sijajno, naravnost imenitno se bomo zabavali!”

Vtem je hlapec prinesel kovček in ga natovoril na kozla.

„Dober začetek, gospica, in izvolite izročiti za voz mojo najiskrenejšo zahvalo Smrekarjevim! Na svidenje o božiču!”

Alena mu je segla v roko, Brest jo je stisnil in ji pogledal v oči, da jih je povabila, se hitro okrenila in sedla v kočijo. Še zbogom ni rekla!

Konja sta se vzpela, zavora je odnehala, in voz je zdrčal po cesti.

Brest se je še trikrat za vozom iz dalje odkril, Alena se pa ni ozrla.

„Nekaj posebnega je ta ženska.”

Tako je razsodil Brest, ko se je kočija skrila za ovinkom, in je začel hoditi gor in dol ter čakal vlaka.

„Nekaj posebnega!” je ponavljal in gledal predse na pesek.

„Kratkokrilka pravzaprav, pa se nosi, o, smo že kaj drugega videli. Kaj pa misli!”

Pa se je zopet razjezil nad to sodbo, in Alena je stopila predenj ponosna, z gubicami na čelu, s stisnjenimi ustnicami.

Ob takem oklevanju je dočakal vlaka. Ko je vstopil, ga je gnalo z nerazumljivo silo k oknu, odkoder je gledal po cesti do ovinka, kjer je izginil Smrekarjev voz — z Aleno.

Tudi Alena je pomislila na Bresta, ko je bila sama. Toda spomin ji je bil bolj neprijeten nego ljub, in žal ji je bilo, da je premalo odločno ugovarjala, ko se je Brest pravzaprav norčeval iz ljudi, ki so mu bili dobrotniki. Zato se je te misli hitro otresla in zaeno sklenila, da o prvi priliki popravi, kar ni storila danes. V resnici jo je nekoliko zapekla vest, ker sta z materjo prav tako sodili Smrekarjeve.

„Toda, to je bilo doma, tajno! Ta človek me pa prvič vidi — in takoj udari! To je grdo!”

Voz je hitel po lepi cesti. Ob levi so se dvigali griči bukovega lesa. Žolto jesensko listje je gorelo v soncu, veter se je igral z njim in ga sukal v veselih vrtincih po cesti pred konji. Polje je bilo zapuščeno. Tu in tam se je sklanjala ženska sredi njive nad zadnjimi paberki poljskih pridelkov, ob cesti na travniku je pasel bajtarski otrok kravico.

Kakor je bila pokrajina lepa in čudovita v jesenskem miru, se je Alena kar ni mogla veseliti. Njene oči so iskale rož, njeno uho ptičjega petja — a vse je bilo mrtvo — vse trudno in pripravljeno za pokoj.

Edino tolpa kričečih kavk je spremljala voz, se preletavala in posedala tako blizu ob cesti, da je hlapec zamahnil z bičem po njih in se je ena zadeta — opotekla ter s še večjim krakanjem dvignila v zrak.

„Oh, ti črni ptiči,” je spregovorila vsa preplašena hlapcu.

„Ahà! Tiči! Jeseni pridejo k nam, samo v jeseni in natečni so! Nate!”

In je zopet švistnil z bičem po predrznih spremljevalkah. Aleno je pa prevzel hipoma čuden strah. In ko je hlapec na kozlu s hripavim glasom zapel: „Le-ti ta črni vrani, le-ti bodo moji pogrebovci,” ji je srce tako vztrepetal, da je pritisnila roko na prsi in vznemirjena vzkliknila:

„Kriste, kaj to pomeni!”

Hlapec se je ozrl, zatezajoč pesem venomer dalje, prenehal pa je sredi verza, ko je videl Alenino preplašeno lice, in rekel:

„Ahà, nič ne pomeni! Hi!”

In je zamahnil ob konjih.

IV

Nič ni potrkal, kar vstopil je, dasi je bilo še dovolj zgodaj zjutraj.

Alena se ga je prestrašila, da so ji padle zalasnice iz rok, ko jih je pred zrcalom zatikala v skrbno urejene lase.

„Oprostite,” je jecljala in glas se ji je tresel. Obrnjena v kot je urejala bluzo. Lica so jo zapekla, tako burno je zardela.

„Ha, ha, ha,” se je smejal Smrekar, obstal in pustil vrata za seboj na stežaj odprta.

„Ha, ha, ha, neumnosti! Zapomnite si, neumnosti, mestne neumnosti! Kaj bi se sramovali pametnega človeka!”

Alena se je obrnila proti njemu in se sklonila, da bi pobrala zalasnice. Mimogrede ga je pogledala.

Tamkaj je stal, močán, golorok, z zavihanimi rokavi, izpod katerih so kipele trde mišice.

„Prosim, kaj želite, gospod Smrekar?”

„Sem mislil, da vam te želje ne bo treba razodevati, jo bom pa vendarle. Alena, zapomnite si tole: Odslej in dokler ste pri nas, ste *naša*. Razumete? *Naša*, to se pravi, živite po naše, vedite se po naše in vso mestno hinavščino obesite na kljuko. Vse tisto nerganje: oprostite pa pardon pa prosim in ne vem kaj še vse, vse tisto je pri nas popolnoma odveč.” Smrekar je iztegnil težke roke, da so se mu mišice napele kakor atletu: „Umazan sem, predpasnik sem si raztrgal — vidite, pri nas

velja delo in denar — vse drugo je nič, pajčevina, s katero še zaplate ne prišiješ na raztrgan komolec. To si zapomnite!”

„Zapomnim si, zapomnim.”

Alena ni vedela, da mehanično ponavlja te besede.

„Prav. — Zdaj to, za kar sem prišel. S fantom začnita takoj. Menda še leži. Pojdite nadenj in ga potegnite iz postelje. Če ne vstane zlepa, naj zgrda. Spočetka je dve uri pouka dovolj. Po učenju pa obiščite našo poštarico, saj ste že videli, da imam tam na pristavici pošto.

Skoraj zastonj dajem stanovanje, pa naj bo, da nimam pošte tako od rok. Poštarica je nervozna ženska, jaz ji pravim, da je sitna. No, jo boste že spoznali. Takisto je prav, da greste tudi v šolo. Imamo dve učiteljici. Le zvohajte se, kar vas je tičev istega perja. Takole.” Smrekar se je obrnil, zažvižgal in odšel s trdimi koraki, da se je pod tresel.

Alena je za trenutek obstala in gledala skozi odprta vrata za njim, potem tiho zaprla in sedla na posteljo; roke je sklenila v naročju. V njej je valovilo, pred njo je stal še vedno Smrekar z iztegnjenimi rokami, na katerih so se bočile krepke mišice, in na njegovem licu je bil izraz, ki prezira vse — razen denarja. Alena je občutila šele sedaj ost, ki je tičala v njegovih besedah, ki je pa ni zadela kakor sprožena puščica, ampak se je vbadala počasi v njeno srce. Tesno ji je bilo v prsih, grenkoba ji je silila v grlo. Ozrla se je na odprti kovček, iz katerega je snoči izločila prtljago — in ta zevajoča skrinjica jo je vabila: Nazaj, nazaj! Tu si prodana — tu si dekla! Ali njen značaj je razbil tesnobo v prsih, skočila je s postelje, zaloputnila zevajoči pokrov in skoraj zakričala: „Mamá, mamá, prav imaš, to je kmet, bahat surovež!” In domislila se je Ivana Bresta in nič več ni zasledila žalitve v njegovih besedah.

Ko je odprla vrata, je še slišala žvižganje iz kuhinje. Alena si je pa zapela pesem in šla po učenca.

Viktor je stal polopravljen pri velikem lesenem konju in mu čupal grivo iz repa.

„Kaj pa delaš? Ne smeš!”

„Zakaj ne? Saj je moj! Žimnice napravim za strnade. Kar rumeno jih je po njivi. Še danes jim nastavim.”

„Nič ne boš nastavljal nedolžnim ptičkom. Kar pusti! Danes se bova učila!”

Deček je izpustil rep in šop žime mu je zdrsnil iz rok. Stopil je pred Aleno in jo motril z razprtimi očmi.

„Učila se bova, da, ljubček moj!”

„Boste hudi?”

„Če boš priden, ne, sicer pa.”

Alena mu je zažugala z roko in napravila z njo kretnjo, katero je fant dobro razumel.

Viktor je odskočil za nekaj korakov — in ji pokazal osle.

„Ti!” je topotnila Alena z nogo in nagubančila čelo ter stopila proti njemu, ga prijala za roko, ga odvedla k mizi in posadila na stol.

„Očetov sin,” je pomislila in sedla k njemu.

„Torej poslušaj!”

Alena se je živo domislila šole in knjig, kakor so jo učile, ter je začela uvodno pridigo.

„Poglej, Viktor, in poslušaj: Poslej ne boš več samo za igračke, velik si že, dosti velik, da se lotiš kaj drugega... šola — kako važna za življenje... Kako imaš dobre starše. — Koliko lepega se boš naučil. — Vsak ne more tako.” — Učenec je poslušal prve stavke, čezdalje bolj je ginil smisel za lepe besede, slišal je zvenenje, trkanje besedi na uho, noge so mu začele

le same od sebe zvoniti, oko se je uprlo v okno, odkoder se je videlo na golobjak, kjer so grulili in se spreletavali golobje. Alena pa je govorila navdušeno, ognjevitno...

Nenadoma je planil Viktor s stola in zakričal:

„Pikapolonica!”

Skokoma je bil pri oknu in ujel na šipi okroglega hrošča ter ga na prstu prinesel Aleni.

„Poglej,” — še zavedel se ni, da jo tiče — „poglej, jaz ji naredim, da bo zletela. Le poslušaj: Tičica plev, plev, zleti na zlati hlev — plev — plev — na hlev — plev —.”

Pikapolonica je zaplesala na prstku, poskušala in odpirala krila — izpod njih se je razvila tenka srajčica — plev — plev — in je zletela nazaj na okno.

Deček je zaploskal z rokami.

„Pa ti naredi, če znaš!” V dečkovih očeh je gorelo toliko veselja, da se je Alena zgrozila nad svojo pusto pridigo, iztegnila roko in iskreno objela učenca.

Viktor je prijel njeno roko, jo tesno stisnil in se pomaknil prav do Alene ter bolj z očmi nego z besedo poprosil:

„Začni še enkrat! Zdaj poslušam!”

Alena je začela še enkrat, toda drugače...

Uri sta naglo pretekli. Viktor je šel k ovčkam na travnik, Alena v sobo, da se pripravi za obiske.

Ko je Alena v poštnem uradu potrkala na pregrajo s slepi mi okni, se ni nič oglasilo.

„Morda je ni v uradu. — Toda ob enajstih — mora biti.”

Potrkala je močneje.

„To je že od sile! To ropotanje!” Tako se je oglasilo za pregrajo, zadirčno, nervozno. Alena je zaničljivo namrdnila obraz. Tedaj se je odprlo okence in isti glas je zaklical:

„Kam pa tiščite? Kaj je?”

Alena je stopila od kljuke do linice.

„Ne zamerite, gotovo ste silno zaposleni! Samo hipec do-
volite, da se vam predstavim: Alena Trpotec, domača učite-
ljica pri Smrekarjevih.”

„Aah — gospica Alena — a — kako me veseli!”

Poštaričin glas se je zvišal za kvinto, in bolj je zapela nego
spregovorila te besede. Vrata so se hitro odprla, in še preden
je Alena videla njen obraz, je zašepetala sama pri sebi: Ma-
škarada! Erna je Aleni iskreno stisnila roko in jo vedla na sta-
ro komodo za rdečim zagrinjalom, ki je delilo njeno zasebno
stanovanje od urada.

„Prosim, sedite! Zares me veseli, da pride vsaj en človek v
mojo bližino. Verujte, tedni minejo, da ne vidim človeka.”

„Na pošti? To ni mogoče?”

„Na pošti? Hi-hi-hi!” se je zasmejala Erna; „to niso ljudje,
ki prihajajo sem. Sama ne vem, kaj so, toda ljudje niso, to
dobro vem. Sicer pa tudi sama nisem v uradu človek. Saj ste
me slišali, kajne? Hi-hi-hi, kaj neki ste si mislili!”

„Vedno delo, isto delo, dan na dan, to ubija človeka, da
mora biti nervozen.”

„Ne samo nervozen, prismojen — top — stroj, navaden
stroj postane človek. Zato se vas veselim, ker ste mladi, ker
ste še človek, povem kar po pravici, in zato upam, da vzbu-
dite v meni včasih vsaj za nekaj trenutkov to, kar je nekdaj
živel v moji duši — a — seveda!”

To zadnjo besedico je Erna poudarila in melanholično za-
tegnila ter izza ščipalnika pogledala v strop.

Alena je motrila petintridesetletno Erno. Oblečena je bila
v črn predpasnik, ki jo je mahedravo zagrinjal od vratu do

gležnjev. Spredaj je bilo blago obdrgnjeno in se je svetilo, na tem svetlem dnu pa je bilo nastlanih polno črnih lis križem kražem. Pero je brisala Erna ob predpasnik.

Lasje so bili v naglici zvihani in zviti, da so ji na obeh sencih silili stremeni izpod zapon na-vzdol. Lice, brezizrazno, okroglo in neprijetno rdeče, je še kazil rožen ščipalnik. Prava podoba službe, kakor poštni pečatnik.

„Gospodična, nikar ne pretiravajte! Sicer me bo pa zelo veselilo, če bom smela z vami občevati, saj veste, otrok sem še pravzaprav. — Kako pa, oprostite, ali k Smrekarjevim ne zahajate?”

„Zahajam, toda Smrekar, moj Bog, ta takisto ni človek, je tudi nekaj drugega — ne vem kaj — utelešeni denar! On stori za denar vse in proda vse: sebe, ženo — otroke — dušo — vse je naprodaj. Ga že še spoznate!”

„Sem ga že nekoliko.”

„Ste ga? Saj ste komaj prišli!”

„Pa mi je že danes naprerokeval toliko, kakor bi se do golega slekel. Original je pravzaprav!”

Alena se je zvonko zasmejala, pred vrati je nekdo zakašljala in nerodno potrkal na ograjo.

„Vidite, takole je pri meni! Nikoli miru.”

Alena je vstala. „Da vas ne bom dlje motila, se priporočim in na svidenje!”

„Kar pridite, kadar drago!”

Erna je odgrnila zaveso in sta stopili v urad.

„A — seveda, kako sem pozabila! Razglednica za vas!”

Poštarica je segla na mizo in ji dala karto.

„Šele prišli ste, že prihajajo pisma! Mladost ima dosti častilcev!”

Alena je pogledala podpis in rahlo zardela. Erna ni obrnila glave, pa je vendar videla to rdečico.

„Brr, te razglednice — sitnice! Zbogom!”

„Na svidenje!”

Pokašljujoči kmet je stal potrpežljivo pred okencem, poštarica si je pa obrisala naočnike, šla k oknu in gledala za Aleno, ki je brala razglednico, dokler ni izginila za lipami.

„Frklja, kako hodi! Smo me druge tudi — a — seveda! Pa nas je minilo — seveda!”

Nato je šele zaškrtala oknica v pregraji in je zahreščal uradni glas.

Alena je brala razglednico: „Moj duh — k studentu modrosti — moje srce je pa pri tebi — o domovina. Ivan Brest.”

Ko je pogledala podpis, je takoj razsodila: Vsiljivec! Še vprašal me ni, ali sme pisati.

A brala je vnovič in jeza se je hladila.

„Kako idealen fant mora biti!”

In živo se ga je spomnila, kako je šel prožno proti njej, kako gladko mu je tekla beseda, kako je v dveh stavkih očrtal razmere pri Smrekarju. „Da, ni zastonj filozof, globoko vidi.”

Pa je zopet šinil vanjo ponos in na čelu so se naredile gubice.

„Ne bom neumnica. Z menoj se ne boš igral, metulj ti tak! Sladkač, kakopa! Kakor vsi!”

Jezna je zvila razglednico in jo zataknila za pas. Pred njo se je dvigalo novo poslopje, najlepše v vasi. Na njem napis: Ljudska šola.

Postrežnica ji je pokazala: Tu so gospodična Mara, tu pa gospodična Minka.

Potrkala je na Marina vrata.

Mara je slonela na gugalniku, se zibala in kadila cigareto. „Servus, kolega,” je pozdravila Aleno prav fantovski in ji segla v roko. „Po obrazu vas že poznam. Na abiturientski veselici sem vas videla. Sedite!”

„Vaš pozdrav me izredno veseli. Dasi sem zasebna učiteljica, pa upam, da bomo vendarle koleginja.”

„Gotovo da! Posebno, ker vidim, da je kaj ognja v vas. Náte cigarete!”

Alena si je prižgala in ob prvem dimu zakašljala, da so ji stopile solze v oči.

„Ne znate! Pa pustite!”

„Včasih sem že kadila, pa mi ne tekne!”

„Jaz pa kadim kakor Turek! Kaj hočem! Tu pod milim nebom nimam nič; če bi še cigaret in romanov ne bilo na svetu, potem obupam in se menda obesim na prvo vejo.”

„Kaj v šoli ne dobite razvedrila?”

„V šoli, kaj še! Vprašam vas, kdo se pa zarije v ta posel iz poklica, namreč iz tistega poklica, o katerem so nam deklamirali po šolah.

Ali ste se vi posvetili — to besedo je izgovorila z grozno ironijo — iz samega veselja, notranjega veselja, vzgoji nadobudne mladine, kaj?”

„Ne vem, ampak veselje pa vendar čutim v srcu.”

„Zato ste pa šli v Bukovje, kamor so vam ponujali! Nič fraz, naravnost se govori! Vse vem!”

„V Bukovje sem se branila, ker je le preveč odtrgano od sveta.”

„Tako? Odtrgano od sveta —? Saj to je naš poklic? Učiteljica na kmetih je odtrgana od vsega, kar se imenuje svet. Družbe nič, kruha malo več kot nič, to je svet? To je Sahara,

ljuba duša, Sahara, pusta in prazna kakor zemlja pred stvarjenjem.”

„Popolnoma brez zabave pač niste in brez družbe tudi ne. Imate koleginjo, knjige, krasne sprehode —.”

„Koleginjo imam, pa ta ima poklic, zato ni ljubezni med nama. In sprehodi! Ali naj na stara debbla trkam in se s smrekami pogovarjam, pa s ptičicami, kakor princezinje v bajkah. Za take sanjarije mora biti človek nekoliko trčen, jaz pa nisem. To ni svet in to ni življenje! Vsaj zame ne!”

„Gospodična koleginja, ste rekli, ima poklic.”

„Da, ima ga, kakor ga sto drugih nima. To je naš socialist! Vsaj jaz jo tako nazivam. Ste bili že pri njej?”

„Še ne!”

„Pojdiva, vas spremim. Čudili se boste!”

Mara in Alena sta stopili v Minkino stanovanje.

„Najina koleginja — Alena, naš socialist — Minka!”

„Mara, Mara! Vedno nepopoljšljiva porednica!”

Minka je odložila škarja in meter in prisrčno pozdravila Aleno.

„Poglejte, njeno stanovanje je modni salon!”

Mara je dvignila na mizi za kroj prirejene otroške predpasnike in jih kazala Aleni.

„Za Miklavža pripravljam, za šolarčke!”

„To je zares lepo, gospodična! Boste še mene učili. Nič ne razumem.”

„Drage volje! Kar pridite!”

„Ti, socialist, ne boš mi skvaril dekleta! Pomislite, Alena, kaj neki ima Minka od tega? Prosjači, sama daje od te revščine, kar ima, urezuje, šiva — če to ni smešno! Če nočejo ljudje sami oblačiti otrok, naj bodo nagi, kaj me briga!”

„Gospodična Alena, ne verujte vsega! Mara je navihanka! Kolikokrat mi pomaga do polnoči, še dlje!”

„Kajpada pomagam, da ne zblaznim od dolgega časa.”

Mara je stopila k stojalu za knjige.

„Poglejte, kaj ima tu! Perutninarstvo, Vrtnarstvo, Homeopat, Kmetijstvo...”

„To je moj svet, to je moje veselje! Mara, ne veš, kako je Brtancu pomagal akonit! Izboren uspeh!”

„Nikar ne pripoveduj, Minka! Kadar dobiš namesto homeopatnih kroglic bombe, tedaj me pokliči, da razbije ta pusti svet!”

„Ali pa tedaj, ko se naučim ženine delati. —”

„Potem pa bomb ne bo treba!”

Vse tri so se zasmejale.

„Kaj pa to? Ženin? Ljubček?”

Mara je pokazala na Alenino razglednico, ki ji je gledala izza pasa.

„Ba, vsiljivec!”

Mara se je sklonila in pogledala pisavo.

„Oho, ga poznate?”

„Koga?”

„Bresta! Saj je njegova pisava!”

Alena je bila vidno v zadregi, kar je Maro silno veselilo.

„Kaj ga poznam? Enkrat sem govorila z njim, pa že pošilja razglednice!”

„Dekle, le pazi!” ji je namežiknila Mara.

„Mar mi je!”

„Ste pa vi njemu, kakor se vidi! Vam ga privoščim, jaz ga nočem, za ves svet ne. Tega že ne! Takle idealen fantast, taka-

le mehkoba. Mož mora biti mož, skala, da se ima žena kam opreti.”

„Mara, ne zarekaj se!”

Minka je spregovorila to s čudovito resnobo, z dvignjenimi obrvmi in žugajočim prstom. V tej besedi, v tem pogledu in v tej kretnji je bilo nekaj, kar je pretreslo. To sta občutili obe, Alena in Mara. Umaknili sta se očem Minke, pa ob istem hipu se sami srečali s pogledi. In obe sta brali v očeh druga drugi skrivnostno tajno, kakor veliko, v bodočnost zapisano vprašanje...

Tedaj je zazvonilo poldne.

V

Viktor, kako je bilo?"

Tako je vprašal sina oče, ko si je po večerji nalival v kozarec terana.

„Dobro. Kajne, Alena, da sem bil priden?"

„Je šele prvi dan, Viktorček! Pohvalo boš moral pošteno zaslužiti. Zato danes še nič ne rečem."

„Jo bom, jo bom, jo bom!"

Deček je poskakoval na stolu in gledal v lice Aleni, ki se mu je smehljala in mu gladila razkuštrane lase.

„Lej, Štefan, kako se imata rada! Res me veseli, gospodična! Kakor nalašč ste zanj!"

Mati je nalivala čaj v skodelice.

„Tako je prav," je prikimala Štefan ženi ter si točil vnovič.

„Meni tudi čaja!" je prosil Viktor, ko je opazil, da zanj ni posodice na mizi.

„Zate ni čaj! Ti dobiš piškot in jabolko! To je za otroke!"

Viktor je pogledal očeta, ki mu je odrekel čaj, se namrdnil, izbuhnil veliko šobico in začel cefrati franže namiznega prta.

„Pusti!" je zagrmel oče. „Če ne —."

Ozrl se je po leskovki, ki je tičala za podobo na steni. Pajčevine so visele od nje.

Tudi Alena se je ozrla tja, zagledala pajčevine na šibi in skoraj bi bila na glas spregovorila: „Za parado."

Viktor se ni zmenil za očetov grozeči pogled na šibo. Vstal je in se šel v kot kujat.

Alena je stopila k njemu.

„Ne jokaj! Vzemi piškot in jabolko! Jaz tudi ne bom pila čaja, ker te imam rada! Vidiš, zaradi tebe ne!”

Viktor se je obrnil, oči je imel vse zasolzene.

„Res ne boš?”

„Kaj pa tičeš gospodično, smrkolin!”

„Nikar, saj sem mu dovolila, da me tiče. Bova še bolj prijatelja.”

„Uh, ti si tudi pregrob s fantom, kadar se nastaviš,” je zamrmrala žena in mu ponudila čaja.

„Spat naj gre!”

„Pa pojdiva, Viktor! Spremim te!”

Sinček je ubogal Aleno. Pa se je domislil obljubljenega jabolka in piškota. Izmuznil je roko iz Alenine dlani, pobral klobuk, ki je ležal pod stolom, in sam naložil piškotov in jabolk polno štulo.

„To je preveč,” je svarila učiteljica. „Nikar toliko.”

„Sem lačen!”

Iz oči mu je gledala kljubovalnost.

„Ná, pa še te!”

Oče je pograbil še tri jabolka in mu jih vrgel v klobuk. Sin je pa odmaknil, da so se zakotalila po sobi, in zbežal skozi vrata.

Alena se je kmalu vrnila iz Viktorjeve spalnice, kjer ji je odkritosrčno povedal, da se šibe nič ne boji in da ni nič lačen, da je jokal kar tako, nalašč.

Smrekar se je smejal sinu in omenil Aleni:

„Ta bo tič, kaj?”

Alena ni nič odgovorila.

Štefan je izpil zadnjo kupo terana in si primaknil čaj.

„Alena, nekaj pisem bi mi pisali, kaj?”

„Prosim!”

„Meni se po večerji ne ljubi, pa je nujno.”

In narekoval ji je dvoje kupčijskih pisem v jeziku, ki je bil mešanica laških, nemških in slovenskih besedi. Kadar je Alena prekinila in skromno vprašala, ali bi se to ne zapisalo slovenski, je Smrekar vselej zamahnil z roko.

„Kaj tisto! Tako pišemo mi, ki imamo kaj pametnega pisati. Ko boste pisali fantu zaljubljene reči, pišite po svoje! Sedaj — po moje!”

Ko je pisala naslove, so se vrata naglo in bučno odprla. Vstopil je človek, da se ga je Alena prestrašila. Imel je mozoljast obraz, porasel s ščetinasto, redko brado, višnjeve nos z bradavico, oči čudno majčkene, zelenkaste, obleko oguljeno in osmoljeno. Vegastega klobuka ni snel. Da je bila Alena sama v sobi, bi bila od strahu zakričala, prepričana, da je prišel nadnjo tolovaj.

Zato se je tembolj začudila, ko sta Smrekarja oba hkrati veselo pozdravila prišleca.

„No, Jok, te je vendar prineslo! Kar nataknen sem že bil! Kakor na trnju! Sedi!”

Prišlec si je ropotaje primaknil stol, se ozrl, kakor bi nečesa iskal, potem pa pljunil kar za vrata in sedel.

„Pasje sem delal, Štefan! Žejen sem!”

„Tina, stopi po pijačo!”

Žena je vzela liter in odšla.

Jok pa je segel po steklenici ruma in si natočil v vinski kozarec.

„Najprej bom kapljo tegale, da se mi duša otaja.”

Nagnil je, zamižal in zvrnil.

„Aha-ha! Ta je, ker pošteno ureže po grlu!”

Z rokavom si je obrisal kocine krog ust.

Žena se je vrnila z vinom.

„Gospa, jaz grem, da ne bom motila, jeli?”

Alena je vprašala kakor strahoma.

„Le ostanite, vi ste naša. Morda piševa še eno pismo!”

Smrekar je izgovoril to zapovedujoče in s poudarkom, ki je narekoval: Kar se bo sedaj govorilo, je naše in ostane med nami.

Alena se je primaknila h gospe, od katere je šepetaje zvedela, da je prišlec gozdni mešetar Jok Maslé.

„Grdun, kajne, ampak desna roka mojega moža pri takih kupčijah.”

Mešetar si je nalil parkrat v kozarec, preden je začel pripovedovati.

„Šest tisoč je vreden Brnotov les, vreden med brati!”

„Si preštel pravilno? Premeril debela?”

„Za prmoj —.”

Jok se je veril in dušal, da je bilo več kletev nego besedi.

„Vse premeril, vse preštel. In če sem se zmotil za pet kubikov, naj me vrag cvre še dvajset klafter bolj globoko, kot me bo že tako.”

„In Brnot?”

„Drži za štiri tisoč in ne jenja, dasi sem ga pestil in opijal. Ne jenja.”

„Torej dva tisočaka bi se le iztesala iz gozda!”

„Dva najmanj. Pa rajši več nego manj.”

„Ko bi ga še enkrat poprijel?”

„Ne bom ga! Je hudir tako previt, da mi je zagrozil: Sam preštejem in premerim. Morda je še več vreden gozd, še več!”

„Torej ne kaže, da bi čakal!”

„Udari, Štefan, koj udari, še jutri! Dva tisočaka sta tudi vredna, da se pripogneš. Mar ne? Zakaj povem ti: kmet se je začel brihtati. Ne prodaja rad gozdov na čez. Na kubike, na kubike!”

Mešetar je zopet nagnil kozarec in ga izpraznil v dušku.

„E, Štefan, smetano smo pobrali.”

„Kako pa s Strniško? Ta Brnotov drobiž me ne briga toliko. Pri njej bo pa masla na cente.”

„Tudi njene gozdove sem prehodil, dvakrat, trikrat. Tu pa rečem: Vsaka ura je zlata vredna — za izgubo ali za dobiček! Nikomur se še ne sanja ne, kaj je denarja po teh njenih tokavah. Njej sami pa najmanj. Kaj pa baba ve. Nič.”

„Jaz pa vem, dobro vem.”

„Nič ne veš, Štefan, ti tudi ne. Samo jaz vem — in pa še eden!”

Mešetar je potrepetal z levim očesom, Štefan se je nagnil razburjen do njega.

„Kdo, zlodja? Lažeš!”

„Veš, kaj mi je rekla danes?”

„Si bil tam?”

„Bil. Je rekla: S Smrekarjem se še ne menim ne, ker je tako trd, vsaj dva dni ne. So bili iz Trsta pri meni...”

„Peklenska reč, kdo?”

„Počakaj. So bili iz Trsta pri meni, je rekla, pa mi bodo jutri ali pojutrišnjem pisali ali celo kar udarili na telegraf. Če pa ne bo pisanja, potem pridita s Smrekarjem.”

„Iz Trsta? Le kdo jih je zvodil na to sled? — Jok, to ti povem, če si ti...”

Smrekar je zardel od jeze in divje buljil v mešetarja. Ta se je pa široko zarežal in pokazal škrbine rumenih zob.

„Jaz ne, ker nisem taka prismoda, da bi si žagal vejo, na kateri stojim. Slutim pa.”

„Kóga?”

„Minka!”

„Učiteljica?”

„Prav ta utegne biti.”

„Ne verjamem,” se je oglasila Smrekarica.

„Tiho, ženske!” je zaškripal Smrekar, razgret in razdražen.

„Jok, govori!”

„Ko sva midva odšla zadnjič, in ti nisi hotel primakniti tistih par tisočakov — prebito si bil neumen — je prišla Minika prosit za revne šolarje. In Strniška, vem, da se je grozila nad tvojo skopostjo pred učiteljico. In ta — saj se v vsako reč vtakne — je pač rekla: Mati, poskusite, ponudite drugam. Takole!”

„Če je to naredila, potem naj se pripravi!”

Alena se ni mogla zmagati in je rahlo poskusila zagovarjati Minko.

„Gospod Smrekar, saj ni mislila...”

„Ženske tiho! sem rekel. Ne vtikajte se vmes! To pa rečem: Alena, vi zvedite to stvar od Minke. Morate! Če je res, potem ji je tu odklenkalo. Sem že drugačne pregnal, pa bi te ne.”

Smrekarica je ovila roko Aleni krog pasu in jo stisnila k sebi. Čutila je, kako drgeta od razburjenja.

„Saj ni tako! Nekoliko ga ima, pa govori!”

Aleni so se zarezale ostre črte, čelo je zatemnelo v gubah.

„Torej, Jok, kako?”

„Kako? Nič, dokler ne pride pismo. In če pride, zopet nič.”

Štefan je naglo vstal in hodil togotno po sobi, da so šklepetale šipe po oknih. Ženski sta se stiskali druga k drugi, mešetar je pa pil in pomežikoval v polne kupice, katere si je nalival v strahu, da ne bi ostala kaplja v steklenici.

„Na! Jutri pridi navsezgodaj! Lezi, če hočeš, kar v naš hlev! Nocoj nisem za pametne misli!”

Štefan mu je stisnil pest drobiža. Jok je stoje izpil zadnji kanec — in odšel.

Tedaj je tiho pa naglo odšla tudi Alena. Niti lahko noč ni rekla.

V svoji sobi je segla po peresu, da bi pisala staršem. „Moram, moram! Ne, tu ne vzdržim! Samo ta dan! To je groza!”

Začela je.

Iz sobe so doneli še vedno težki koraki Smrekarjevi. Pero se je ustavljalo — zatikalo — podobe so vršele po glavi — roka je omagovala — dokler ni omagala. — Glava ji je klonila na mizo...

Ko se je prebudila iz težke dremotnosti, ni bilo več čuti trdih korakov. Pomela si je oči, pogledala pričeto pismo, ga zgrabila in raztrgala na kosce in potem raztrgala tudi Brestovo razglednico.

VI

Nad vas se je obesilo pusto in megleno jutro. Od drevja so polzele kaplje, zadnje georgine in krizanteme na vrtu so kakor objokane povešale cvetove.

Pri Smrekarjevih je bilo čuda tiho.

Gospodinja je hodila po prstih in se ogibala sobe, kjer je ždel on. Celo krog gospodarskega poslopja ni to leno jutro vzbudilo življenja kakor sicer. Deklam in hlapcem se ni ljubilo govoriti. Zehajoč so opravljali jutranje posle in drsali s šklebedri po preddverju, kot bi se še ne bile zdramile noge, da bi dvignile obutal, kakor se spodobi. Edino konjski hlapec se je enkrat začudil z zategnjenim „aha-a“, ko je zagrabil naročje stelje pa z njo vred prijel mešetarjevo nogo. Jok je zahrustal z zobmi, zacmakal z žejnimi usti — in smrčal mirno dalje.

Smrekar to noč ni zatisnil očesa. Novica, kakor mu jo je bil razodel mešetar, ga je grizla in razburjala, da ga je kuhala vročica. Ko je odbilo tri po polnoči, je tiho vstal, se napol oblekel in šel v drugo sobo, kjer je prižgal luč in sedel k pisalni mizi.

Da bi se premamil in premotil, je odprl zamazano računsko knjigo in pretehtaval dolžnike in obresti, sešteval in računal. Toda komaj dve strani je presodil, ko mu je roka sama od sebe izpustila svinčnik; glavo je uprl na komolec, številke v knjigi so se zmedle, oči so zastrmele v plamen sveče, ki se je

širil in širil ter se spremenil v moten kolobar. In sredi tega nejasnega kolobarja je stala stara vdova Strniška in se mu rogala. Tujo, laško govorico je slišal, celo cvenk cekinov in srebrnikov, ki so jih tujci nasipali v svoje žepe. Osramočen se je vračal domov s klobukom na očeh. In po cesti so škripali parizarji, obloženi s hlodi, in vozniki so pokali z biči tako samopašno, da ga je vselej zbolelo, kakor bi udarjali po njem. Sram ga je bilo te tovarne procesije in še ozreti se ni upal v okna, ko je stopal mimo hiš. Pa dasi se ni ozrl, je čutil, da izza prislonjenih vetrnic mežikajo oči njegovih dolžnikov in se mu njih usta porogljivo reže.

„O kanalje beraške, posvetim vam! Biriča vam pošljem pred vrata, biriča z bobnom, da izterja vse te širom doline razupane stotake! Bomo videli, kdo se bo tedaj režal in se čeljustil ter mežikal skozi okna. Bomo videli! Naj vam preloži Taljan, naj le, Smrekar vam ne bo več prekladal, beračem!”

Polagoma je ugašal motni kolobar krog sveče in ginil, komolec je spodpolznil po mizi, glava je Smrekarju omahnila na laket. V sanjah so begale mimo njega sence. In vse so se mu režale v obraz. Tudi Minko je videl med njimi, celo Joka, ki se mu je ognil s pota v grm, pljunil skoz rumene zobe tobakovo vodo in potresel z denarjem po žepu.

Smrekar pa je grgal in se stresal v spanju...

Sveča je dogorela, stenj je omahnil, visoko je zaplapolal zadnji zubelj, skoz okna je gledalo sivo, pusto jutro.

Smrekar se ni prebudil.

Dvakrat je prišla ona tiho v sobo in se še tiše vrnila iz nje.

Ko je prišla tretjič, mu je prinesla kave in kozarček konjaka.

Rahlo mu je položila roko na vročo glavo.

„Štefan, ko bi malo kave, ves truden boš, ko spiš takole.”

Smrekar je naglo dvignil glavo, zbežan pogledal svečnik, se ozrl proti oknu in si pomel oči.

„Tina, kje je Jok?”

„Bržkone še spi!”

„Tako j ponj! Sem naj pride!”

„Precej! — Oh, samo obleci se, Štefan! Hladno je!”

„Po Joka, in ne jezi me!”

Smrekar je zvrnil kozarček konjaka, žena je tiho zaprla vrata.

Štefan je vstal in se sprehodil po sobi. Stopil je k oknu in, kakor je bil razráhan in odpet, ga je odprl in se še zmenil ni za prehlajenje, pred katerim ga je svarila žena.

Ko mu je dahnilo hladno jutro v trudno glavo, je iztegnil mišičaste roke, da so mu pokali sklepi.

„Ha-ha-ha,” se je zasmel, ko je brodil z žličico po kavi. „Pošastne sanje! Smrekarju se boste režali, kajpak, in ga opeharili za dobiček!

Kako je človek neumen, kadar spi!”

In spet se je gromski zasmel.

Prav takrat je stopila v njegovo sobo Alena, namenjena do Viktorja.

„Dobro jutro, gospod Smrekar.”

Ni je pogledal in nič ni odgovoril.

„Kmet,” je pomislila Alena in šla hitro mimo njega.

Viktor je še spal.

Sedla je k postelji in ga prijela za roko, ki je ležala vrh odeje in stiskala nagrizeno jabolko. Rahlo mu je izvila sad iz roke, Viktor je trmasto namrdnil obraz in se obrnil k steni ter se ni prebudil.

„Očetov sin,” je preudarila in obsedela in ga ni budila.

Pusto jutro je vplivalo tudi nanjo. Prazno puščobo je začutila v sebi in krog sebe. Namesto pomladi in rož, katere se je napotila trgat v življenje, jo je pozdravljala siva, vlažna megla, ki se je vlekla in pasla po njenih mislih, da so bile vse otožne in boječe. Pomislila je na dom.

Pri peči je oče z omotanimi nogami, mati mu je prinesla zajtrk. In sedaj se menita o njej. Mati govori in ponavlja, kar je že tolikokrat ponovila. Oče prikimava, sreblje iz skodelice in pogleduje dvomov poln na ženo.

„Zakaj ni še pisma?” povpraša.

„E, pisma! Ker se ji godi, veruj mi, godi, kar se da. Otrok pozabi pisati, kadar mu je predobro. Toda danes pride pismo, gotovo vem, da pride. Ob devetih, ko bom na trgu, ga dobiš.”

In oče se nagne nazaj v naslanjaču — in čaka — in gleda na staro uro...

Alena je vztrepetala ob teh mislih. Jezilo jo je, da ni snoči dokončala pisma in da je skoraj dokončano raztrgala. Vsaj razglednico bi bila morala pisati — zjutraj bi bila odšla s pošto — in popoldne bi bilo doma veselje.

„Zakaj nisem?” si je očitala.

„Ko bi sedajle mogla poklekniti pred očeta, da mu popravim plahto krog nog! Ko bi mogla!”

Zdelo se ji je, da bi ta pusta megla, ki se vlačí po njenih mislih, hipoma izginila in bi posijalo sonce, da bi se zasmejala kakor struna. Gorko bi ji bilo — tu pa je tako hladno...

Alena se je pogreznila v misli, da je sklonila glavo in zatisnila oči, kakor trudna in dremotna.

Takrat je v sosednji sobi s hripavim glasom nekdo zahteval žganja.

Spoznala je mešetarja in se je vsa stresla kakor od studa. Soba je odmevala od trdih Smrekarjevih korakov, da so drgetala vrata, da je zazvenela počena šipa v oknu.

Štefan je šel sam v obednico po pijačo mešetarju in je jezen lopotal z durmi.

„Povej še enkrat, kako je s Strniško! In če se zlažeš, to ti povem!”

Čul se je udarec po mizi. Alena je planila s stola, se nagnila nad otroka in ga začela glasno buditi, da bi ne slišala vnovič tega pogovora.

Viktor se je obračal in branil — dokler ni vendarle odprl oči in sedel na posteljico.

„Alena, nocoj sem prodajal ovčke, drago sem jih prodal! Tisto, ki ima črno liso na ušesu, tisto najdražje. Saj sem ti jo pokazal včeraj!”

„Ljubček, pozabi sanje! Pokrižaj se in vstani!”

Viktor je potegnil vijugasto črto preko obraza: „V imenu Očeta — ino Duha — Amen.”

Tlesknil je z rokami, se zasmeljal in skočil s postelje.

„Sem te tako učila? To ni križ! Še enkrat!”

Viktor se je smejal in iskal razmetane obleke po sobi. Alena mu je pomagala, ko se je oblačil.

Všeč ji je bilo, ker je mali razposajenec neprestano brbljal in nagajal, da je njegov glas dušil besede, ki so prihajale iz sosednje sobe.

Alena je nalašč govorila kaj glasno, ker se ji je gabil mešetar in gabilo delo, kakor ga je slutila med Smrekarjem in Jokom. Kljub temu je po sili razločila posamezne besede: Lahi, Strniška, profit, Minka...

„Kaj me briga ta umazanost,” si je kričala v dušo, zaeno se je pa budilo vendar zanimanje za to spletko.

Ko je deček stopil k umivalniku in obmolknil, je razločila Alena čisto jasno Smrekarjeve trde besede:

„Jok, tvoja skrb je, da ne dobi Strniška dva dni tistega pisma! Razumeš! Da ga ne dobi!”

Jok je strahoma nekaj zagrčal, česar Alena ni razumela. Smrekar je pa ponovil odločno:

„Da ga ne dobi! Sicer se poberi k vragu!”

Aleni je zaplula rdečica v obraz, prestavila je stole, pretegnila Viktorjevega konja od mize v kot, da je z ropotom glušila te besede, ki so odmevale od stene. Videla je, kako so se režale te besede z mešetarjevega ostudnega lica in jo grabile za srce, da se je domislila poštarice Erne, ki je trdila, da ima Štefan vse naprodaj: sebe, ženo, dušo —.

V trenutku je v njej vzkipela urojena ljubezen do pravice in snovale so se ji misli, kako bi segla v to spletko in prestrigla niti.

Nemirna in razburjena je sedla z dečkom k mizi. Z vso silo se je krotila, zbiral duha, da bi se vglobila v pouk z istim veseljem kakor prejšnji dan. Toda kljub dobri volji niso izginile gube z njenega čela. Kakor je bil prvo uro pogled v oko otrokovo zanjo sladkost, tako jo je danes to otroško oko jezilo in se ji je zdelo, da Viktor gleda silno zlobno, da ji nalašč nagaja. Vsakih deset minut je gledala na uro, kazalci so stali kakor pribiti. Učenec je slutil, da je učiteljica danes huda, pa ni vedel, zakaj. Alenini rezki opomini so ga begali, vprašanji ni razumel, kar je odgovoril, je bilo napak, dokler niso zaplavale oči v solzah in ni glasno zajokal.

Aleno je Viktorjev jok razburil še bolj. Raztogotila se je, da

je stisnila ustnice in nasršila obrvi — ali vendar je premagala srd, se pomaknila k dečku in mu pobožala lase. Viktor je iztegnil roke k njenemu vratu in s široko odprtimi očmi gledal vanjo — potem pa pokolceva je od joka vprašal:

„Zakaj si huda?”

Aleno je bilo sram teh objokanih oči in namesto odgovora mu je otrla solze z lic in ga poljubila na čelo.

„Ni kakor oče, ni ne! Sicer bi mi bil sedajle ubežal — in mi zagrozil z roko. Ne, ni tak!” —

Ko je Smrekar odposlal mešetarja na delo, se je oblekel, stopil k omarici, popil nekaj čašic in odšel na žago.

Na dvorišču se je zadirčno obregnil ob hlapca, sunil koš, ki ni visel na kljuki, da se je zakotalil prav do gnojišča.

„Aha-a,” je rekel hlapec, pobral koš in se ni nič začudil.

Je bil že deset let pri hiši.

Na žago je prišel Smrekar brez cilja in namena. Voda je štropotala na kolesa, žaga je šumela, žagar je kadir toba in se peljal na žagnem vozu ter zabijal zagozde v špranje hloda.

Smrekar je stopil predenj, nekaj zamrmral, nakar žagar niti pipe ni potegnil iz ust.

Potem je šel krog skladovnic desk in krog kupov navaljenih hlodov ter se počasi vrnil po mokrem kolovozu proti domu. Korak mu je čezdalje bolj zastajal, dokler ni obstal pred smreko, kjer je sedel na parobek.

Z vej je kapalo, voda je šumela, žaga je enakomerno sakála svojo enolično pesem.

Smrekar se je zamislil.

Kaj je tega — petnajst let — ko je prišel v ta kraj. Vse premoženje je prinesel tako rekoč v ruti zavezano s seboj. In danes je možak, kakršnega ni v dolini. Pa prav sedaj, ko bi ne

bilo treba več loviti dobička po vinarjih, ko zmore, da zagrabi tisočake, če le enkrat krepko poseže, prav sedaj pride mešetar in trdi, da so se kmetje zbrihtali, da se celo učiteljica, takole revše, vtika vmes in se briga za stvari, ki ji niso nič mar — in zvodi na sled Taljana. Tujcu privošči, meni pa ne! Nak, naj bo tako ali tako — prav ali ne — ta dobiček bo moj — moj, in še bom veljak, ne bodo me spodlezli — ne bodo!

Tedaj je zatrobil postiljon.

Smrekarja je vrglo s parobka, po vsem životu se je stresel — in se boječe ozrl naokoli.

„Morda se pelje pismo!”

Strah je plul iz te misli in roke so se mu same od sebe gibale, kakor bi segal in iskal tisto drobno stvar, ki bi mu utegnila uničiti najlepši dobiček.

Prestopil se je za korak, pa se vrnil takoj in sedel spet na štor.

Tudi Aleno je zdramila postiljonova trobenta. Nehala je poučevati in se namenila na pošto. V kuhinji se je oglasila pri Smrekarici in ji rekla, da gre pogledat, ali je kaj pisma od staršev.

Ko pa je izgovorila, je čutila, da ji je laž napisana na čelu, in je zato hitro odšla.

„A — seveda — kako ste pridni, gospodična,” jo je pozdravila Erna, ki je razdeljevala pošto in pobirala pisma izpod rok pismonošu, ki je udarjal pečate nanje. — „Kako ste pridni, da ste me obiskali!”

„Nikar se ne dajte motiti, gospodična Erna! Morda bo kaj zame!”

Erna je glasno brala naslove in devala posamezne vasi na kupčke.

„Gospa — Strniška — v Marevževcu. — Gospa? A — seveda! — Že take stare vdove niso več brez pisem. — Anton, v Marevževcu boste šli danes!

Popoldne — seveda! — Treba ji je pisem, starki!”

Postaren pismonoša, ki je podedoval ta posel kot poštni sel, je udaril parkrat huje s pečatnikom po znamkah.

Aleno je vso prešinilo, ko je zvedela za to pismo. Tako jo je zbegalo, da bi tega ne bila prikrila, ko bi ji v tem hipu Erna ne ponudila lista.

„Iz Ljubljane, gospodična, zopet, a, seveda, mladina.”

Alena je od daleč spoznala očetovo pisavo.

„Ah, papa!” se je razveselila na glas.

„To za Maro — z Dunaja — od Bresta — seveda — sama ljubezen!”

Erna je položila razglednico na kupček in pogledala izza ščipalnika na Aleno, ki je zardela, dasi ni vedela, zakaj. Erna je pa dobro vedela, zakaj jo je pogledala in zakaj je zardela, ter se je zavistno razveselila te rdečice in nalašč podržala v rokah razglednico, na kateri je bila vihrajoča kvadriga z državne zbornice.

„Zbogom, gospodična!” je hitela k vratom Alena in odhajala z očetovim pismom.

„No — no — bi počakali — seveda!”

„Ne utegnem, res ne utegnem, na svidenje!”

Za ograjo je Alena med drugimi ljudmi, ki so prišli na pošto, zagledala vegasti klobuk mešetarjev.

Izpod privihanih krajev je mežalo vanjo levo Jokovo oko.

Alena se ga je prestrašila, da se ji je tresla roka, ko je prišla za kljuko.

Od pošte se je namenila naravnost v šolo, da izda vse Min-

ki ter jo še nahujška, kako bi prekrižala ta načrt Smrekarju in Joku.

Ko jo je pa srečal pred hišo Smrekar, vračajoč se počasi od žage, z očmi uprtimi proti pošti, kakor tat, je vsa trepetala, ko mu je pogledala v oči.

„V šolo, kajne? Kakor sem vam rekel!”

Tako jo je ogovoril, velik in močan, kakor tak, ki ima pravico velevati, ter ji z očmi grozil in pretil, da se domisli, kaj se to pravi: Vi ste naša!

VII

Alena je hitela proti vasi. Potoma je odpirala pismo. Roke so se ji tresle, da ji je padlo dvakrat pismo na tla. Kolikokrat je doma kljubovala očetu, materi, celo profesorji (tako so trdile sošolke in tudi sama, ničemurnica, je bila prepričana o tem), celo ti so se bali njene odločnosti.

Pred tujcem, pred Smrekarjem ji je upal ves pogum in njen načrt, da bi izdala Minki to tajno snovanje, je šel pred enim samim grozečim pogledom po vodi.

Pismo je komaj začela brati, toliko, da je videla, kdo ji piše, oče ali mati. Preprosta pisava ji je razodela takoj materino roko in Alena je zganila list na pragu, ga vtaknila v žep in s sklepom: Kaj me vse to briga? vstopila k Minki.

Našla jo je, kakor prejšnji dan, pri delu za Miklavža.

„Gospodična Minka, vi ste pa zares pridni!”

„To je zame zabava, torej ne zaslužim te pohvale!”

„Zabava?”

Alena je skomizgnila z rameni.

„Sedite, pa kar povejte! Tako, semle; je vse navlečeno.”

Minka ji je napravila prostor na divanu.

„Kaj bi vam pravila. Govorite vi, da vas razumem. Povejte mi: Zakaj pravite, da je to delo zabava.”

„Sem rekla: zame. Razumete! Jaz sodim, da je delo, namreč tisto težko delo, ki nam je jarem, samo delo strogega poklica. Zakaj to delo nikdar ne vpraša: si razpoložen, se ti lju-

bi, ali te veseli ta predmet, recimo ta šola, nič, ampak govori in veleva samo: Delaj, delaj! Priložno ali nepriložno! Ugodno ali neugodno! Ura udari na delo!”

„Torej se ujemate pravzaprav z gospodično Maro, ki trdi, da nima skoraj nobena izmed nas poklica za šolo.”

„Tega ne trdim. Edino to pravim: celo tisti, ki ima najiskrenejši poklic, celo tisti občuti breme. Boste že skušali! Pridejo trenutki, ko se vam bo ura vlekla kakor dolgočasni tedni.”

Alena bi bila najrašji priznala, da je že danes okusila nekaj tega bremena, ko še ni bilo „dobro jutro” njenega poklica. Pa se je potajila.

„Tembolj sodim, da je po tako napornem delu treba oddiha, ne pa novega dela.”

„Oddiha, da, to je resnica. Ali oddih je za vsakega drugačne vrste. Postavim koleginja Mara se oddiha, ko se guglje na stolu in kadi cigarete. Angleški državnik se oddahne, ko gre kopat na svojo pristavo in tamkaj krtačit govedo. Jaz se oddiham, ko delam tole, kakor vidite, kar mi je največja uteha za srce.”

„Za srce,” je povzela Alena s skoro žalostnim glasom.

Minka je odložila na stol urezano in pripahnjeno krilce, stopila za trenutek pred Aleno, potem jo prijela z obema rokama za glavo, ji pogledala v oči in rekla:

„O ti punčka moja ti, kak otrok si še!”

Sedla je tesno k njej in ji ovila roko okrog pasu.

„Za srce, za naše žensko srce bi bila drugačna uteha, kajne? V romanih se bere tako.”

„Kako ste poredni! Takole mislim: Ali ne čutite, kljub temu, da imate poklic in da ste socialist, kakor trdi Mara, ali ne

čutite, da je učiteljica sredi vseh otrok, sredi vasi in sredi vsega sveta vendar tako grozno sama, tako dolgočasno sama?"

„O tem tole za danes: Kadar stopim pred kmetiško ognjišče, kjer se drži po troje otrok za krilo materi in vsi gledajo vanjo kakor v boginjo, in ko tak večer stopi oče na prag, vrnivši se s polja, iz gozda in se vse oči obrnejo vanj, in vse steče k njemu do praga: takrat in edino takrat občutim neko nesoglasje v svoji duši, nekaj grozno ledenega okrog srca. Pa samo takrat. To za danes. Zakaj resnično bi mi bilo žal, če bi se zapletli v to zanimivo razpravo, pa bi v sredi obtičali; glejte, gre že na poldne.”

„Resnično zanimivo, in prosim vas, kajne, da mi boste prijateljica. V meni je namreč nekaj, česar sama ne poznam. Tako sem hrepenela ven, pa sem komaj prišla in ves paradiž je v megli.”

„Bodite pripravljeni. Razočaranje rodi bogate sadove! Pri Smrekarjevih ga gotovo doživite.”

Aleni je bilo, da bi planila na dan s svojim načrtom, pa se je domislila onih zapovedujočih oči in se jih zbala.

„Za Smrekarja se ne bom brigala. Kaj mi mar! Ampak snoči sem vas morala zagovarjati. Mešetar, tisti ostudni Jok, je trdil, da ste se vi vmešali v neko kupčijo.”

Minka je pomolčala in pomislila.

„V kupčijo? Strniška? Kaj?”

„Da. Da ste pisali pismo v Trst!”

„Pisala, res, in še bom in vselej, kadar me kdo poprosi!”

„Grozil vam je!”

„Grozil!”

„Da vas prežene.”

Minka je rahlo pobledela.

„Tako!”

Ko je izginila bledost in ji zaplula živa rdečica v lice, je stisnila belo pest, oči so se ji zasvetile kakor ogenj in dvignila je roko:

„Naj me le preganja! Toda...”

Takrat so se nenadoma odprle duri in je vstopila Mara. Minka je z očmi namignila Aleni, naj molči.

Mara je nesla dvignjeno razglednico. Ko je zagledala Aleno, ji je roka omahnila, pa se spet hitro dvignila.

„Poglejta, kvadriga z državne zbornice. Ha, s takimile konjci bi človek sfrčal v svet!”

„Torej Ivan bo možbeseda, da ti pošlje zbirko dunajskih spomenikov?”

„Mm,” je pomrdnila Mara. „Možbeseda, kdo ve. Brest je bolj beseda kakor pa mož. Meni je vseeno.”

Ob tem je merila z očmi Aleno, ki je bila na videz hladna in je mirno gledala sliko. V srcu pa jo je vendar nekaj jezilo in greblo, da bi bila z veseljem raztrgala to razglednico, kakor je prejšnji večer svojo, po kateri ji je bilo sedaj pravzaprav žal.

„Mara, poldne zazvoni takoj. Spremiva Aleno!”

„Pojdimo!”

Vse tri so se prijele za roke in šle skozi vas proti Smrekarju.

Tistega dne Smrekarja ni bilo pri obedu. Alena nalašč ni vprašala, kje je, pa ji je žena sama od sebe razlagala, da se je odpeljal s kolesljem zaradi kupčije v Mirni dol, da ga pred nočjo ne bo in bržkone še zvečer ne.

„Noč ga bo dala, vem, dobro vem. Ne veste, Alena, kako je takole kupčijsko življenje nemirno. Res se zasluži nekaj! Toda to trpljenje in te večne skrbi in strah zanj. Brez denarja seve-

da ne hodi po svetu in kadar gre, ne zatisnem očesa, dokler se ne vrne. Vedno me skrbi, da ne bi nekoč zvedela: Smrekarja so ubili, oropali. Trpljenje, gospodična, je naš kruh in ljudje nam ga zavidajo.”

Ob tem pripovedovanju se je Aleni vzbujal sum, da je tudi ona zapletena v goljufivo stvar, ki jo snujeta Štefan in Jok, in je zato dvomila o iskrenosti takega govorjenja. Sodila je, da cika z nevoščljivostjo na Minko zaradi pisma. Zato se ni mogla ogreti ob tem pogovoru in se je bavila kar največ z Viktorjem.

Po pouku jo je gospa povabila na polje. Megla se je razkadila in žolto jesensko sonce je obsijalo poljane.

Viktor je gnal ovčke in pripovedoval, kako jih je v sanjah prodajal, mati se mu je smejala, vmes pa razlagala Aleni, kam so posejali ozimino, koliko so pridelali krompirja in koruze. Ko so prišli do obdelane njive, kjer so orali praho, so krenili na gozdno pot in se vrnili domov šele o mraku.

Smrekarica je prav vedela. Štefana ni bilo domov do mraka in ga ni bilo do večerje. Alena se je oprostila, da mora pisati staršem, in šla v svojo sobo.

Tu je razgrnila še enkrat predse pismo, ki ga je nosila ves dan v žepu in ga med dnem prebrala le v naglici. Nič posebnega, je mislila. Ko je pa v tihi noči ležalo pismo pred njo in so gledale vanjo te okorne poteze materine roke, iz katerih je dihala ljubezen, tista prava in neponarejena ljubezen staršev, je občutila, da je materino pismo na otroka, ki biva v tujini, vendar nekaj posebnega. Stavek za stavkom je brala, počasi, kakor bi bile te besede svete. Takole je pisala mati:

Preljuba moja Alenčica!

Ne morem si kaj, da bi te koj prvi dan ne obiskala z nekaj

vrsticami svojega pisanja in te povprašala, kako se ti kaj godi, ali si živa in zdrava, ali ti je kaj dolgčas in ali kaj hudo jokaš. Midva z očetom sva tako žalostna, ker te ne vidiva in ne slišiva. Kamorkoli pogledava, Alenčke le ni. Kličeva in iščeva, nikjer te ni. Opoldne sem skuhala jabolčni štrukelj, kakor si ga ti rada jedla; sem mislila, zdajle bo pritekla oh, pa te ni bilo, ker te ni več. Vse sva morala sama snesti, in šele zvečer sva jedla in se potlej z žalostnim srcem in objokanimi očmi spat odpravila. Tudi tvoj kanarček je močno žalosten, ker te več ne vidi. Na vrata kljuje in pravi: kje pa je moja gospodična? Pa sem mu povedala, da si šla daleč proč, čez hribe in doline in visoke gore, čez bistre potoke in ravno polje.

Preljuba Alenčica, piši nama, brž piši; saj vem, da si že pisala, kakor si obljubila. Midva vsako uro skrbno nate misli, tudi ti noben dan ne pozabi na naju in na Boga in na Marijo.

Tako! Zbogom!

Tvoja mati in tvoj oče
do groba in še
do groba in še onkraj groba.

Aleni je bilo tesno pri srcu in vest ji je očitala greh, ker ni pisala. Naglo je segla po belem listu, pero je začelo drseti po beli poli, tuji svet je ginil izpred nje, duša je vasovala pri očetu in materi... Ko je upihnila luč, so se oglasile stopinje iz obednice; nekdo je plosknil z roko in se zasmeljal, potem pa je bilo grčanje, kakor Jokov smeh.

Alena je potegnila odejo čez glavo.

VIII

Tisto dopoldne, ko je bila Alena pri Erni, je tičal za pregrajo na pošti tudi mešetar Jok in prežal; njegovo prisluškujoče uho je natančno ujelo besede poštarice: „Gospa Strniška v Marevževcu.” Občutil je, da je nekaj šinilo ob teh besedah skoz njegovo telo, skoz srce in mozeg. Toda ni se gnil; samo njegovo levo pomežikujoče oko je obstalo in ni trenilo. Kakor bi prisluškal z očmi. Potrpežljivo je čakal in se ni gnetel med ljudi, ki so vsi obenem tiščali k okencu, ko se je odprlo. Zadnji je prišel na vrsto, kupil dopisnico in malomarno odšel. Pred vrati je izvlekel zamazan zvezek iz žepa, vtaknil med popisane liste dopisnico, spravil vse spet v žep in se napotil. Roke je potisnil v žep, štulasti klobuk se mu je kar sam od sebe obesil na oči, rameni je dvignil, da je bilo videti od zadaj, ker mu je glava zlezla med pleča, kakor bi hodil jetičnik.

Jok pa ni ubral navadne poti. Smrekarjevega dvorišča se je ognil in se spustil po brežiču za pošto proti svoji samotni koči in kmalu utonil v gosti megli. Doma je odveznil pokrov pri peči in poiskal pisker zajtrka, kakor mu ga je spravljala žena ob žerjavici. Izpil je iz lonca takoj v veži, ga postavil nazaj na ognjišče, peč zaveznil in šel v hišo. Tamkaj je odprl omarico, v steno vzdano, prijel za zelenko in miže pil iz nje v dolgih požirkih. Potem je zvil nekaj stare obleke za vzglavje in legel vznak na klop ob peči.

Ni mu bilo do spanca, ker se je dodobra naspal v listju. Buljil je v črni strop in tu in tam trepetaje z vejicami lovil misli, kakor so se mu snovale in tekle pred njim. Dobro uro je tako ležal z rokami pod glavo. Včasih je zaklopil oči, ki so se vselej kmalu odprle in zopet mirno pomežikovale proti stropu. Ko jih je zadnjič zaklopil, je obždel dokaj dolgo, kakor bi zaspal. Pa ni. Zakaj sunkoma je skočil kvišku in se zasmejal na ves glas. Spet je šel k omarici, prijel zelenko in pil, da se je dvakrat oddahnil, preden je posrebnil zadnjo kapljo.

„Kakor bi bila voda,” je zamrmral, ko je zapiral vratca. „Nič več ne speče in ne ureže po grlu. Da se človek tako navadi; ali so pa oštirji sami sleparji, da točijo vodo. Vrag vedi!”

Mešetar je nato vtaknil prazno ploščato čutaro v žep, zaklenil vežna vrata in skril ključ v kradi med polena. Potem je ubral pot za vasjo in prav na koncu vasi zavil v leseno krčmo pri Plankarju. Žive duše ni bilo v krčmi. Le krčmar Martinek je dremal pri peči in se ni prebudil, dokler ga ni Jok potresel za rame.

„Napolni mi čutaro,” mu je pomolil steklenico v roke.

Krčmar je zazehal in si pomel oči, preden je segel po posodi.

Jok si je primaknil stol k mali mizici ob peči in sedel.

„Kam si se namenil,” je vprašal Martinek in ogledoval čutaro proti oknu. „Kupčija, kaj?”

„Ne bo, danes že ne. Za kravami pogledam k Sv. Antonu. Tale Vrbek iz Grabna me sili.”

„Vrbek? No, no!”

Plankar je odšel iz hiše, da natoči. Stara lesena ura je hreščeče odbila eno. Mimo okna se je zazibala pismonoševa oguljena čepica.

Jok je vstal. Srce se mu je vznemirilo. Toda hitro je sedel, ker so se odprla vrata in je vstopil pismonoša.

„Saj sem vedel,” je pohvalil samega sebe mešetar in se potuhnil, kakor bi mu bilo malo mar pismonoše.

„Kaj ni Plankarja, Jok? Ali si ti za krčmarja, ko sediš brez pijače v krčmi?”

„Bolje bi bilo, da bi bil Martinek nego Jok.”

„Kaj bi godrnjal! Nič ti ni sile, Jok, prav nič.”

„Več že kot tebi! Tisto pošto raznosiš, ob mesecu je pa gotov denar. Jaz pa le lovim lovim! Razumeš. Če je, je, če ni, pa ni.”

„Je denar, ne rečem, ampak zaslužen! Poglej, danes moram zaradi enega samega pisma kreniti v Marevževce. In sem mislil, da speljem popoldne tiste butarice k hiši. Pa jih, če jih moreš!”

Plankar je prinesel čutaro. „Nu,” mu je pomignil pismonoša. Martinek ga je razumel in koj postavil na vogel mize frakelj.

„Martinek,” se je oglasil Jok, „ali vidiš, da sem pozabil na tobak. Stopi no v opalto ponj, ko imaš tako spočite noge. Na!”

Zakotalil je krono po mizi.

„Grem, zakaj ne bi šel!”

Martinek je pobral krono, pokril kučmo in odšel v opalto.

„Kam pa ti s tako čutaro?”

„K Sv. Antonu!”

„Skoz Marevževce?”

„Seveda. Ali bi me rad napregel? No, če daš za frakelj bri-njevca, opravi zate tisto zaradi pisma.”

„Dam,” je bil naglo pripravljen pismonoša in je že segal po pismu.

„Daj sem,” je iztegnil roko Jok.

„Na! Samo ne izgubi in ne pozabi. Moja služba je natančna! Za frakelj takoj dam, ko pride Martinek!”

„Ne bodi tak! Ne razumeš šale? Kaj si bomo tako rekoč sosede, kakor sva midva, in še reveža povrhu, vsako stopinjo plačevali! Kam pridemo?”

Jok je spravil pismo v listnico.

„Vidiš, kakor bankovec bo varno. Nič se ne boj in ne brigaj!”

„Povrnem ti, Jok, če bi tako naneslo. Hudo si mi ustregel danes, zaradi butaric si mi.”

„To ni nič,” je zamahnil Jok in si zapel kamižolo.

Martinek se je vrnil s tobakom in ga položil pred mešetarja.

Jok je sunil drobiž po mizi.

„Za tole nama pa daj brinjevca. Oba sva ga potrebna, pismonoša in jaz.”

„Kakor kolo mazila,” se je veselo zasmel pismonoša in prisedel.

„Če nima pri teh stvareh vrag vmes krempljev, jih nima nikjer,” je godrnjal mešetar, ko je za dobro uro zapuščal Plankarjevo krčmo in si tlačil v usta tobak, katerega je potratno stresal iz mehurja. Parkrat so se mu noge zapletle, dokler je držal mehur v rokah in palico pod pazduho. Zakaj še nekaj kronic je zakotalil pred krčmarja, da je pismonoša pozabil butarice in je Martinku docela pošla dremavost.

Ko je zopet trdo oprl desnico ob kljukasto palico, se mu niso noge več zapletale. Šel je kakor stroj po cesti. „Ima vmes

kremlje vrag,” je modroval s povešeno glavo. „Če bi se pehal za dobro in pošteno stvar, bi ne šlo gladko. Ampak tukaj nam gre! Samo od sebe! Pravzaprav meni nič mar! On naj gleda!”

Pljunil je predse na cesto, kakor bi se mu gabilo. Niže je sklonil glavo, ki mu je prikinknila ob vsakem koraku, kot da bi hodil tudi z njo. Več kot pol ure je že bil na cesti in ni se mu pojavila misel v povešeni glavi. Tolkel je in tolkel po samotni poti in se ni ozrl ne na levo ne na desno. Dasi je tu in tam slišal kričeči glas orača z njive, z brega ovčarski zvonec, se ni ustavil in se ni z nikomer razgovarjal.

Ko se je začela dvigati cesta v klanec proti Marevževcu, je hipoma obstal. Klobuk je potisnil nazaj, postavil predse palico in se oberoč oprl nanjo, potem se pa oprezno ogledoval. Kakor bi se bil predramil iz dremavice, je zbiral misli. Potipal je na prsih, ali se mu ni gumb pri kamižoli odpel, potem je segel v žep po listnico, se ozrl še enkrat naokrog, pogledal tudi nazaj po poti, nato odmotal zamazani trak od listnice in poiskal pismo. Dasi ni znal brati in je imel v listnici mnogo papirjev, je kljub temu naglo uganil, katero pismo je za Strniško. Vzel ga je v roke in ga ogledal, vtaknil ga spet nazaj, zamotal listnico in jo spravil. Ko je zapenjal gumb, so se mu prsti tresli, da mu je dvakrat spodletelo, preden je zapel.

„Zdajle bi Smrekarju lahko zajec pretekel pot, ko bi jaz hotel. In prileglo bi se mu pravzaprav! Zakaj je včasih tako skop? Naj le sam gazi po blatu in tokavah! Sam! Bi se hitro naveličal. — In sam naj laže, da bo obešal vrag za jezik njegga, ne mene.”

Ko je tako razmišljal, se je še enkrat ogledal po okolici in nastavil korak po cesti. Komaj je stopil dvakrat, se je nenado-

ma obrnil in zavil s ceste v hosto na stezo, ki je bila zametena z listjem.

„Jezični dohtarji trdijo, da ima vsak paragraf skrivna durca, kjer se človek v stiski izmuzne. Jok si tudi ne bo zarinil vseh les, da ne bi, če se ujame v ta precep, izmaknil prstov iz njega. Ne bo si jih ne! Nisem tako neumen, kakor se sanja Smrekarju.”

Takole se mu je nenadno posvetilo v glavi in zato je zavil na zapuščeno stezo v lesu, kjer je prišel v Marevževce, ne da bi ga kdo opazil.

Tamkaj je stala pod gozdom Strniškina bela hiša, tiha in samotna, kakor njena gospodinja, vdova brez otrok. Pred hišo so rjavele zorane njive, ozimina je zelenela.

Jok je nastavlil klobuk nad čelo, da je pogledal izza borovcev po polju. Dolgo ni zagledal nikogar. Njegove oči so stikale in iskale, dokler se jim ni zasvetila pisana ruta iz gozda, dokler ni zagledal belih rokavov, ki so se gibali med bukovjem na vresnati jasi.

„Sem vedel,” se je razveselil, „sem vedel, da ob takem vremenu ne bo družine doma. Jih ne pusti! Morda je tudi ona tam?”

Spet je napel oči in gledal v hosto, kjer so napravljali steljo.

„Ne, ni je. Zato počakam.”

Skril se je v mlado borovje, legel na mah in odlomil pred sabo vejo, ki mu je zastirala razgled. Nato je segel po čutaro in se krepčal.

Ni dolgo ležal.

Pod njim je zalajal pes, ki je priplesal iz hiše na cesto, za psom je prišla Strniška s cajnico na roki.

Jok je pri tej priči zamašil čutaro in jo spravil. Kar trenil ni več, iz levega očesa mu je od napora prilezla kaplja, pa je ni otrl z rokavom, kakor ponavadi, tako je spremljal Strniško, ki je šla po polju. Na korenjišču se je ustavila in se pripognila.

„Skopulja,” je spregovoril polglasno Jok. „Zadnji korenček, kakor šilo tenak, izpukne! Ne privošči ga mišim. Čaj, prav ti je!”

Tedaj je vstal in se prihuljeno priplazil do hiše. Strniška se je sklanjala in nakladala v cajnico, v gozdu so se hitro gibali beli rokavi. Naglo je potegnil iz kupa oklešček in ga prislonil na zaprta vrata, se zavrtel in se splazil nazaj v borovce. Srce mu je tolklo, da je poskakovala listnica v žepu. Strniška je plela in se ni ozrla.

„Tako, zdaj sem pismo prinesel — in ga nisem prinesel.” Skoraj po vseh štirih se je nato plazil po gozdu, dokler ni bil čisto na varnem, potem je pa šel čez hrib proti Sv. Antonu, da ga je polival pot.

Dosti je premešetaril Jok, ali tako neroden, kakor je bil to pot pri Sv. Antonu, ni bil še nikoli. Nekdo mu je v obraz povedal, da je pijan.

„Naj pa bom,” se je razhudil Jok in jezno odšel iz hleva. „Naj le bom, zate, če hočeš! Mešetari naj ti, kdor hoče, jaz ne. Tisto kravo kozjo pa nesi štuporamo v semenj! Le nesi jo. Jo boš nazaj tudi prinesel!”

Nikamor več ni pogledal Jok, celo v krčmo ne, dasi je bil žejen in čutara prazna.

Domov ga je gnalo in čuda težka je bila njegova noga. Ko je pri Smrekarju v temi otipal, da še ni komata na kljuki pred hlevom, se je silno raztogotil, in da je bilo do Strniške kakor

do Plankarja daleč, bi bil takoj odšel s pismom tja in bi ga bil vrgel od sebe.

„Plačaš mi ta pekel, plačaš! Ne bom zastonj oral z vragom!”

Tako je bentil, ko je zaslišal koleselj.

Ko je Smrekar zagledal pismo, je napojil Joka s konjakom in nič se mu ni smilila draga pijača. Mešetar se je pa opogumil ob pijači in ni odjenjal, dokler ni dobil za pismo stotaka. Udarila sta, Jok je pijan zagrčal.

Tedaj je Alena plašna potegnila odejo čez glavo.

IX

Ko je Smrekar posvetil opitemu mešetarju, ki se je oprijemal zidu z obema rokama, gredoč po stopnicah, se je Jok pri vežnih vratih upokončil pred njim in mu, zibaje se sem in tja, zagrozil:

„Zapomni si, Smrekar! Zaradi tega pisma jaz ne bom trpel ne tukaj ne tamkaj! Ti glej! Ti!”

Smrekar je odklepal vrata in skoraj pahnil pijanca skozi duri ter naglo zaklenil.

Slišal je, kako je zunaj zahreščalo po pesku.

„Padel je, falot!”

Potem je razumel kletev in rigajoči: „Ti! Ti! Jaz nič!” Smrekar se je hitro obrnil, da ne bi slišal Jokovih groženj. Toda na tretji stopnici je že obstal. Svečnik v roki je trepetal, kakor so mu udarjali sunki razburjenega srca.

Jok je grčal in klel, po pesku je drsalo in praskalo, nato je padlo nekaj s težko težo, mešetar je pa zakričal:

„Slepar!”

Smrekarja je streslo.

„Izda me v tej pijanosti.”

Postavil je svečo na tla in se vrnil k vratom. Z roko je prijel za debeli ključ, da bi ga zavrtel in pogledal skozi vrata.

„Ba, kaj mi more! Kdo bi verjel pijancu!”

Roka je izpustila ključ, zunaj je pa Jok glasneje zakričal:

„Pomagaj, če ne, povem, povem —.”

Smrekar je odklenil in stopil k Joku, ki je visel na vseh štirih in ni mogel kvišku. Oprijel ga je in dvignil z močno roko.

„Tàk ne deri se! Ne vinarja ne zaslužiš več, to ti povem, če ne boš pameten.”

Mešetar je godrnjal in grgal. Vsi udje so mu odpovedali, glava je opletala, noge ga niso nesle.

Togotno ga je objel Smrekar čez pas, da je Jok zastokal in se ga oklenil z roko okrog vratu. Smrekar se je celó v noči tega objema sramoval, da so ga pekla lica v vročici. Siloma je napol nesel, napol vlekel Joka v listnjak in ga tamkaj položil v steljo.

Ko se je vrnil v obednico, je prijel pismo, ki je ležalo na mizi, in se skril v pisarno. Čudovita sla ga je vlekla, da bi takoj odpečatil pismo. Poskusil je, ali bi se dalo odpreti brez sledi. Toda dobro je držal klej in še pečat povrhu. Odložil ga je na mizo, prekrižal roke na hrbtu in začel hoditi po sobi gor in dol.

Glava se mu je povescila, v srcu je občutil grozno ponižanje. Zdelo se mu je hipoma, da še visi pijana in umazana mešetarjeva roka na njegovem tilniku, in ostudni dih Jokovih ust mu je plul v obraz. Hodil je naglo po sobi, pogledal vselej na pismo, kadar je šel mimo mize, dasi ni krenil z glavo. Polagoma se mu je zazdelo, da se je pismo dvignilo z mize in da hodi pred njim in da bi ga videl celo tedaj, ko bi zatisnil oči ali upihnil luč: vedno pred njim belo pismo, na tilniku roka mešetarjeva, v obrazu pijanski duh. Navsezadnje se mu je upognil celo hrbet, da je — hrust — hodil kakor oprtan s silno težo.

„Vraga, kaj se mi blede?” je spregovoril glasno, ko je z nogo zadel ob stol. Vzravnal se je sredi sobe, pogledal na pismo in se nagnil proti njemu. Roke so se na hrbtu sunkoma raz-

klenile, prsti so segli po listu — in odločno zlomili pečat, da so se sesuli drobcu na mizo.

Ko se je to zgodilo, se je umaknila mešetarjeva roka z njegovega tilnika, vsa težka teža je zdrknila z njegovih pleč in zmaga je sijala iz oči, ki so že letele po odprtem pismu.

„... Pet tisoč plačamo vselej za Vaše gozde več, kakor jih plača Smrekar.”

Tak je bil konec pisma.

„Ne boš se redil, Taljan! Ne boš se!”

Kakor skrivnost in kakor zaklad je Smrekar spravil pismo in ga zaklenil. Ko je skril ključ, si je pomel roke in vsa moč se je vrnila v njegove žile. Kakor blisk mu je zažarel načrt v glavi in vesel je bil načrta, da je stisnil pest in požugal Taljanu. Požugal je tudi proti šoli.

„Minka, pomnila me boš!”

Nato je legel in hitro zaspal kakor človek, ki se je trudno priboril do cilja.

Ko je Alena zjutraj odprla okno, je sijalo zunaj prekrasno jesensko jutro. Veter je rahlo vlekel skoz divjo trto pod njenim oknom, da so se žolto rdeči listi usipali trumoma na tla. Gozd na pobočju hribov je gorel v prvih sončnih žarkih. Kakor plameni se je zibalo ovenelo listje. Le tu in tam so stale sredi gozda samotne smreke, ki so se s črno obleko rezko dvigale iznad rumenega jesenskega gozda.

Alena je obstala pri oknu. Zaradi snočnjega pisma, katero je pisala staršem, so bile še vse njene misli in sanje v mestu, v skromni sobici, s tistim pustim razgledom na goli zid sosednje hiše, od katere se je odbijal vsako jutro ropot voz in vozičkov in šum pešcev. Tu pa svečani pokoj, kakor praznik, in

v pokoju tiho šepetanje, kakor molitve. Zdelo se ji je, da je zaspala in se prebudila v pravljici.

Spomnila se je, kako se je snoči kesala, ker ni razodela vsega staršem, ker je zamolčala, kar je slutila o Smrekarju. Tudi na to je pomislila, kako se je skrila z glavo pod odejo, ko je zagršalo, tako ostudno zagršalo v sosednji sobi, in jo je v mračni slutnji gnalo nazaj k mizi, da bi odprla pismo in povedala, vsaj nekoliko povedala očetu in materi, morda samo namignila, da se pleto okrog nje čudne reči in da morda ne bo dolgo mogla vzdržati v taki družbi. Vse to je premislila v trenutku pri oknu. Ali danes ob tem soncu je ni bilo več strah in veselila se je, da je molčala.

„Kaj mi mar! Naj si drug drugemu izpijejo kri, kaj mi mar! Samo dolžnost, nič drugega, samo Viktorček bo moja skrb, samo on in ne Smrekar in njegove kupčije, ne Minka ne Mara ne Erna — in tudi ne — Brest.”

Ob tem zadnjem imenu se je rahlo razburila. Zato se je naglo obrnila od okna in segla po pismu, da ga nese na pošto.

„Preneumno! Ali je vredno, da se ga spominjam? Mara naj misli nanj! Pa zabavlja, lisica, ko ga ima rada.”

Alena je odšla na pošto, da je še ujela postiljona, ki je imel že napreženo ter je lezel nerodno na kozla; čepico je imel hudo po strani.

Po zajtrku je šla buditi Viktorja, ki se je že gugal na lesenem konju in ga vlekel za okuzmano grivo.

Viktor se je razveselil učiteljice in pognal gugalnik, da se je zibal v še večjih nihljajih. Potem je skočil s konja, prijel Aleno za roko in ji splezal v naročje, jo tesno objel in skočil spet na tla.

Učiteljica ga je bila vesela, ure so potekle tako naglo, da so sedli takoj k obedu, ko sta se nehala učiti.

Pri mizi je vladalo izredno živahno razpoloženje, Viktor je znosil Aleni, karkoli je dosegel slaščic in sadja, na krožnik, Smrekar se je smejal in pil s slastjo, več nego ponavadi.

Po obedu je Viktor sedel očetu na kolena, ga prijel za brke in zaprosil:

„Papa, reci, naj greva popoldne z Aleno past ovčke! Reci, da ne bo nič šole.”

„Prosi gospodično!” se je oglasila mama.

Viktor je pogledal Aleno, prijel pa spet očeta za brke in rekel:

„Ti ukaži! Kar reci!”

„Če bova ovčke pasla, se ne bova nič naučila,” je omenila Alena, dasi ji je bil Viktorjev nasvet všeč.

„Zakaj ne? Mi boš tam kaj povedala; poglej sonček!”

Viktor je pokazal s prstom skozi okno.

„Le pojdiva! Pride zima, takih dni ne bo mnogo!”

Sin je skočil iz naročja očetu in takoj poiskal klobuk, prijel Aleno za roko ter vriskaje odšel z njo v hlev po ovčke.

„Alena, ob štirih bodita doma! Moram pisati nekaj nujnih pisem!”

Tako je zaklical Smrekar skoz okno, od koder sta z ženo gledala za sinom in Aleno.

Ob štirih se je Alena oglasila v pisarni. Smrekar ni delal; globoko zamišljen je stal pri oknu.

„Prosim, gospod Smrekar!”

Ta se je ozrl in se ni mogel prvi hip odtrgati od misli, v kate-
tere se je bil zaglobil. Zato jo je vprašal raztresen:

„Kaj bi radi?”

„Ker ste rekli zaradi pisem!”

„Da, da! Kako se človek raztrese. Čakal sem vas in navsezadnje sem se zamislil in pozabil, kaj čakam. Sedite!”

Alena je sedla k pisalniku, si pripravila pero in ga pomočila.

Smrekar je narekoval in hodil po sobi.

Tri daljša pisma je napisala Alena.

„Še tole,” je rekel Smrekar, „potem je opravljeno za danes!”

Na mizo pred Aleno je položil ovojnico, ki je bila drugačne oblike kakor za druga pisma.

„Samo naslov napišite: Gospa Strniška —.”

Alena je pisala in nobena misel se ji ni rodila ob tem naslovu. Smrekar ji je vzel izpod rok ovojnico in jo nesel v omario.

„Še to brzojavko: Kupčija že sklenjena. Nikar se ne trudite sem.”

Ko je Alena zapisala, se je ozrla v Smrekarja:

„Podpis — Smrekar — kajne!”

„Ne, ne, ne,” je hitel on, „podpišite — Strniško!”

Alena je že zastavila pero, ki je pa nenadoma obtičalo. Obrnila se je proti Smrekarju in uprla vanj oči.

„Strniško naj podpišem?”

„Strniško, da! Kaj pa oklevate?”

Smrekar ni mogel zakriti razburjenosti.

Alena je odložila pero, ga pravzaprav vrgla na mizo in vsotala. „Ne, tega ne podpišem! Gospod Smrekar, jaz nič ne vem in nič nočem vedeti in nič mi ni mar — toda tega ne podpišem, ker se mi zdi...”

Smrekarjev obraz se je čudno spremenil. Iz potez je gleda-

la zločest, počasi se mu je lice skremžilo, dokler ni bušil iz njega smeh, ne smeh, krohot.

„Zdi — zdi — kaj se vam zdi? A? Kaj?”

„Da to ni vse po pravici!”

Smrekar je obmolknil in jo pogledal s pogledom, pred katerim je Alena vztrepetala.

„Da to ni vse po pravici?”

Spet se je zakrohotal s tako votlim smehom, da je grmela iz njega groza.

„Da ni vse to po pravici? — Torej vi, ki jeste moj kruh, ki bi brez te službe morda stradali leto in dan, vi ste prav taki, kakor vsi drugi, kakor Minka. Vse — tujcu! Če pa domač človek skuša ujeti nekaj zaslužka, ste vsi zoper njega! Torej Taljan, ti se redi, Smrekar, ti stradaj — samo nas pasi in redi!”

„Gospod Smrekar!”

Alena je kriknila, čelo se ji je omračilo, kakor nikoli, ustnice je krčevito stiskala, ki so ji kljub temu trepetale in drhte.

Smrekar je stopil prednjo, prekrižal roke na prsih in ji z ogromnim telesom zagradil pot, ker je slutil, da namerava planiti iz sobe.

„Da, moje škode bi se veselili, da! Pa se je ne boste! Sem že poskrbel, da se je ne boste!”

„Gospod Smrekar,” je ponovila Alena, „jaz sem že povedala, da nič ne vem, da mi ni nič mar —.”

„Da nič ne vem,” ji je presekala besedo Smrekar. „Vse veste, smete tudi vedeti — vedeti zase — zase, ker ste naša, naša! Ali vam nisem povedal — in če ne veste, vam povem še enkrat — in povem tudi to, da ste napisali naslov na Strniško za tisto pismo, ki sem ga jaz prestregel — zato prestregel, da se ne bo redil Taljan.”

„To je krivica. — Vi ste — vi ste —.” Alena je težko dihala, besede so se ji trgale iz ust. — „Pustite me — dajte ovojnico nazaj. —”

Smrekar je stopil bliže do nje.

„Le recite, kar recite: Slepar — slepar!”

„Slepar!” je kriknila Alena in solze so ji stopile v oči.

„Torej ste pomagali sleparju tudi vi — pomagali — razumete? Črno na belem je vaša pisava — torej —.”

In spet se je zakrohotal ter jo gledal z divjim pogledom, da je Alena onemogla in se sesedla na stol.

X

Ko se je Alena pod težo Smrekarjeve grožnje sesedla na stol, se je Smrekar vendar prestrašil. Divji pogled in takisto divji krohot je zatajil in se sklonil do Alene, ki je ihtela na stolu in si zakrivala obraz.

„Gospodična, gospodična, ne bodite taki, ne bodite nespačetni!” jo je skušal nerodno tolažiti in miriti. „Le čemu jokate? Kaj če rečem v jezi in vam grozim! — Saj ne razumete! To je kupčija, in če kak desetak pridobim, verujte, da zanj izgubim stotak, ker sem predober, prezaupljiv. — A vi ne poznate sveta, ne poznate ga. — Zato molčite in se ne brigajte več za to. Je tako najbolje za vas.”

„Za vas, za vas je najbolje,” je dvignila Alena glavo in se ozrla vsa objokana v Smrekarja. Jeza ji je gledala iz solz.

„Za oba, res, vendar za vas bolj nego zame. Le izdajte, trma! Kaj, če plačam par stotakov, mar mi je! Na vas pa pade madež, ki vam utegne snesti kruhek — kruhek, to je drugačna stvar!”

Aleni so se usule solze vnovič po licih, vstala je in omahovaje šla iz sobe. Smrekar se ji je umaknil in ji ni branil.

Dobro uro je preždel Alena sama, preden se je toliko umirila, da je šla odpovedat Smrekarici večerjo. Nato je takoj šla v sobo in vrata za seboj zaklenila.

Pri večerji je Smrekarica hitro opazila, da je mož razburjen in slabe volje. Kdor ga ni poznal, bi bil sodil drugače. Za-

kaj Smrekar je bil izredno glasan, kakor bi hotel prevpiti samega sebe. Smejal se je hrupno, smejal malenkostim, ki niso bile smeha vredne. Vino je točil pomalem v kozarec in izpival pogosto ter posreboval kaplje z dna.

Stol mu ni bil všeč. Dvakrat ga je zamenil z drugim. Ali vsak, se mu je zdelo, da se guglje in škriplje. Prtič mu je padal na tla in gonil je Viktorčka, da ga je pobiral. Drugekrat prtiča niti razgrnil ni.

Smrekarica je parkrat vprašala, ali misli prodati voli, ker se je oglasil mesar, in ali bi zorali praho na korenjišču.

„Naredi, kar hočeš,” je zamahoval z roko. „Kaj me briga! Moram res za vsak prazen nič skrbeti sam? Viktor, poberi!”

Kakor bi nalašč izpuščal prtič na tla.

Šele po večerji je vprašal naglo, kakor bi se ne bil prej domislil:

„Kaj je z Aleno? Zakaj je ni večerjat?”

„Toži, da jo boli glava. Oprostila se je. Je bila res blede.”

„Glava, glava! Od česa neki? Gosposka bolezen! Ko bi le en dan nosila moje skrbi, bi ji glava počila!”

„Morda je preoster zrak, ker ga še ni vajena.”

„Preoster zrak, seveda, preoster —.”

Smrekar je začel bobnati po mizi s težkimi prsti in je umolknil. Viktorček se je kradoma splazil v svojo sobico in se lotil igrač, mati je odšla v kuhinjo, da je ostal Smrekar sam.

„Preoster zrak —” se je zlobno nasmehnil Smrekar in bobnal dalje in razmišljal...

Alena je ležala tedaj na postelji oblečena. Trudnost jo je objemala; vse misli so bile zbegane in izmed vseh je videla pred seboj samo eno, in ta je klicala: Stran, stran — odtod! Čezdalje bolj je ta glas zamiral in jo vabil kakor iz daljave,

dokler ni v krogotoku razburjenih misli utihnil še ta. Alena je zaspala.

Tiha noč je že bila, mesečina je svetila skozi okno, ko se je prebudila. Naglo je sedla na postelji, si pomela oči, jih zopet zaklopila in roke sklenila v naročju. Poskusila si je priklicati v spomin dogodek, ki jo je tako silno razburil. Ko ga je gledala mirno v svoji duši, se je začudila, zakaj je jokala in zakaj se je razburjala. Spanec jo je pokrepčal, da je vse tisto, kar jo je prej navdajalo z grozo, ginilo v preteklosti, se manjšalo in tonilo, kakor dogodek, ki mine in ga ne pomnimo več.

Pogumna je stopila s samozavestnim korakom po sobi, prižgala luč in sedla k mizi. Minila je že polnoč.

Še enkrat je natančno preudarila vse, kar se je dogodilo. Mirno je spoznala, da pravzaprav ni vedela in da ni imela vzroka, zakaj se je razburila zaradi naslova, ki ga je napisala Strniški. Kljub temu ji je bilo jasno, da je njen očitek živo zadel Smrekarja; sam se je ujel in izdal, da hodi krivično pot. Čemu bi ji sicer grozil in se izgovarjal? — Pretehtavala je, ali naj molči in skrivaj zasleduje spletko, ali naj komu razodene to, kar je pravzaprav bolj slutila nego jasno vedela. Najbolj jo je mikalo, da bi povedala Minki in bi zedinjeni prestrigli niti, če resnično vežejo hudobne naklepe. Mikalo jo je — in vendar je oklevala tako dolgo, da se je je lotila dremavica in je zaspala brez sklepa in načrta.

Ko je drugi dan sedla Alena k obedu, ji je bilo tesno pri srcu. Na Smrekarja se še ozreti ni upala, dasi jo je on dražil zaradi glavobola in koledoval o gosposkih boleznih, o mehkih ljudeh in iztegal ob tem težki roki, kakor bi s kretnjami razkazoval svoje zdravje.

„Tudi na kmetih niso vsi taki,” je poskušala ugovarjati Alena.

„Res je,” ji je pomagala Smrekarica. „Štefan, le poglej, koliko ječavcev je samo v naši fari. Vsak dan kdo pristoka in priberači k nam, ves sušičast in shiran. Ni vsak tako srečen, kot si ti, tak hrust!”

„Jaz bom tudi hrust, kakor ata, še večji!”

Tako se je oglasil Viktorček in splezal na stol in bi bil zlezl še na mizo ter stopil med krožnike, da ga ni zadržala Alena.

„Tako je! Fant bodi, Viktor, možak, ne pa cmeravec in kisa-vec!”

Oče se je od srca smejal otroku, ki je stal na stolu, krilil z rokami in stiskal pesti.

Aleno je to dražilo, da je bilo čelo vse v gubicah, in je nož parkrat zaškripal na krožniku, ker je jezno pritiskala nanj.

„Ne bodi nedostojen in sedi!” je trdo velela Viktorju, in ker ni takoj ubogal, je odložila nož ter dečka potegnila ob suk-njiču s stola.

Takrat se je ozrla nehote na Smrekarja, njune oči so se uje-le. On je bral v Aleninih očitajoči krik: Slepar! — ona je čuti-la v njegovih ciničen smeh in iz njega zaničljivo porogo: Kru-hek, kruhek!

Oba sta oči naglo povесila. Smrekar je prijel za kozarec in pil, Alena je pogledala Viktorja, ki se je kugal in užaljen vihal šobico.

„Jej,” ga je silila mati, „jej, ko ti ni nič sile. Prav je naredila gospodična! Čemu bi kvaril stol?”

Aleno je sedaj ujezil še Viktor. Nalašč mu ni hotela prigo-

varjati, naj je in se ne kuja, da bi kljubovala bolj očetu nego sinu.

Po obedu niso posedeli. Smrekar si je naročil črne kave v pisarno, češ da ima dosti posla, in takoj odšel.

Viktor se je izmuznil, še vedno nergav, v sobo in ježno gospodaril nad lesenim konjem.

„Ah, te večne skrbi! Ugonobe nas, gospodična!”

Tako je omenila Aleni Smrekarica, ko je spravljala z mize. Alena se je ozrla vanjo. V besedi je bila resnična skrb, toda Alena ni mogla verjeti, ker ni hotela, in je sodila njo tako kakor njega.

„Hinavska puhlica,” je pomislila, ko je lupila jabolko. Zato je rekla malomarno:

„Skrbi? — Kdo jih nima?”

Smrekarica je čutila želo v odgovoru.

„No, vaše so posebno težke,” je odvrnila Smrekarica pikro in odšla s krožniki.

Aleni se je za hip dobro zdelo, da jo je zbodla. Ali takoj se je kesala in vzela z mize kozarce ter jih nesla za njo v kuhinjo. Tam je stal pred družinsko mizo Smrekar in glasno dajal povelja poslom. Ko je vstopila Alena, je premolknil, jo gospodarski premeril in nato spet nadaljeval. Aleni se je zdelo, da jo je ta pogled vprašal: Kaj se vtičeš med nas, ko nočeš biti naša? Zato se je naglo obrnila in odšla.

Popoldne sta se uri pri pouku grozno vlekli. Viktor je bil še vedno užaljen, Alena pa kaj malo razpoložena za pouk. Čutila je dobro, da je iskrenost in veselje zlagano, da bi najrajši prišla dečka za lase in ga kaznovala, samo da bi si oteščala notranje vznemirjenje. Težko je pričakala konca in se vrlo zatajevala obe dolgi uri, med katerima ji je kljuvalo v dušo,

kar ji je bil oponesel Smrekar: Kruhek, kruhek! Domislila se je Minke, ki ji je govorila o delu, o bremenu, ki ne vpraša: ugodno ali neugodno, priložno ali nepriložno. Zato je sklenila, da jo takoj obišče in ji vse razodene.

Po pouku je vprašala Viktorja, ali bi šla k ovčkam.

„Nak,” je rekel Viktor. „Zato, ker si huda!”

Zagrabil je klobuk in ubežal pred njo iz sobe. Aleni je bilo všeč, da ni deček silil z njo, ali vendar jo je zbolelo. Čuden stud do te hiše se ji je porajal in krik prejšnjega večera se je oglasil nenadoma: Stran — stran odtod!

V tem hipu je tembolj zahrepenela po nekom, da mu pove in potoži, da ga vpraša za svet.

Gnalo jo je iz hiše, kjer so se dvignili nenadoma strahovi, polni mrkih pogledov, brez prijaznosti in brez ljubezni. Kakor brez volje, vsa nemirna in boječa je šla po stopnicah in krenila proti šoli. Bilo ji je, da bi se razjokala, in ni vedela, ali od jeze ali od žalosti.

Ko je srečala na poti Viktorjeve ovčke, ki jih je gnal pastir s kravami vred na pašo, so ovce obstale in jo gledale s plašnimi očmi. Nato so meketaje zbežale za pastirjem.

„Tudi ovce se me ogibajo, tudi te vedo, da nisem in nočem biti Smrekarjeva.”

Domišljija se ji je razburjala, čutila je, da ji srce nemirno utriplje in da ji korak beži, kakor preganjani.

Pred njo se je dvignila bela stena šolskega poslopja, da ni vedela, kdaj. Siloma je ustavila nogo, da ni vsa zasopla prestopila praga in povedala Minki, kako se je zgodilo nekaj strašnega.

Ko se je oddihala, da se umiri in uredi misli, so se iz šole usuli dečki. Dokler jih je gledalo učiteljevo oko, so šli paroma.

Potem so se hitro zaprašili v tek, klobuki so frčali po zraku, torbice odletavale na plečih in vsa dolina se je smejala z deškimi glasovi. Tekli so veselo vriskajoč mimo Alene, da se je morala ustaviti in se umakniti ob poti. In ta deški smeh je ni razsrdil, kakor klic vesele moči jo je predramil, da se je zasmejala še ona in kot bi s krepko roko pretrgala polo, na kateri je bila pisana tožba o strahovih in grozi, se je okrenila in izginila mimo šole v gozdiču.

„Ne, nalašč ji ne povem. Nisem otrok, ki pribeži k materi, ker se je zbodel v prstek. Ne, danes že ne. Kaj mi mar!”

Pobrala je šibo, ki jo je pustil pastir sredi steze, in začela udarjati z njo po orumenelem listju, da se je usipalo z grmov. Brez cilja je hodila po gozdu, lice ji je rdelo, in preden se je zavedela, je legal mrak na gozd.

Ko se je vsa razigrana bližala Smrekarjevi hiši, jo je hipoma zopet objel prejšnji strah in stud. Toda nič več ni klonila pred to temno senco. Zapela je in pevajoč šla po stopnicah.

„Kako bo pri večerji,” je pomislila. — „Kaj mi mar,” je rekla odločno, si popravila lase in šla v obednico.

Viktor se ni več kujal. Takoj ji je splezal v naročje in ji pravil, kako jo je klical in iskal vseokrog — in se mu ni hotela oglasiti.

Smrekar je bil dobre volje in takisto ona. Aleni se je zdelo, da je bil večer tako prijeten kakor še nikoli.

„Prazni strahovi!” se je veselo zasmejala v sobi in takoj zaspa.

XI

Preteklo je nekaj dni. Smrekar ni Alene nič več poprosil, da bi mu pisala trgovska pisma. Dasi ji je bilo to pogodu, ji je vendar vzbujalo sumnje in strah. Slišala je tudi, da je tu in tam prišel Jok k Smrekarju. Toda pred njo se ni pojavil in nikdar več nista govorila s Smrekarjem drugače kakor na samem.

Kolikokrat si je ponavljala: „Kaj mi mar!” Ali vselej je čutila, da ji je mar, da jo stvar tem bolj zanima, čim bolj jo prikrivajo pred njo. Dasi ji ni Smrekar niti z besedico žugnil, dasi je bil prijazen kot le kaj, se je vendar zagrizla vanjo radovednost tako globoko, da je po dolgem razmišljanju sklenila:

„S Strniško se snidem! Tam zvem vse. Pomagati mi mora Minka!”

Kakor pozdrav v slovo je sijalo sonce, ko so se napotile popoldne Alena, Minka in Mara proti Marevževcu. Previdno jih je izvabila Alena na sprehod, ne da bi katera le količkaj slutila, kaj so njeni nameni.

„Pozdravljen, sonček, pozdravljen za slovo!” je vzklikala vesela Mara, snela slamnik in si ga pripela ob pas. „Le obsij me, saj ni več daleč blato in brozga in megla, ko se zalžemo v sobe kakor polži. Ah, krasen poklic, kajne, Alena!”

„Je res več bridkosti v njem, kakor sem sanjala v Ljubljani.”

„Več bridkosti? Ne več — sama suha bridkost in nič drugega, puščoba in dolgčas, da bi ga prodajale na kilometre!”

„Jaz se veselim zime! Ko ob takih dneh delam kakor za stavo in začne pošteno mesti okrog oken, to je zame užitek. Ko dovršim delo za Miklavža, imam že drug načrt za zimo.”

„Ah, Minka, ti in tvoji načrti!”

„Povejte, mene zanimajo!” je prosila Alena.

„Najprej predlagam, da bomo bolj iskrene: tikajmo se!”

Vse so bile s tem predlogom zadovoljne in so si segle v roke.

„Torej suha bratovščina,” se je zasmejala Mara in stisnila roko Aleni. „Toda prvega vaju povabim na punč. Takega vam napravim, da se še tebi, Minka, otaja zmrzlo srce.”

„Dobro! Ali ne samo prvega: Določimo vsak teden čajni večer!”

„Izvrstno! Živeli čajni večeri!”

Mara je zamahnila s sončnikom.

„Toda vnaprej ti povem, Minka, da ne bomo puste pri teh večerih. Jaz, recimo, bom govorila o sami ljubezni in zabavljala na vse tiste, ki so si izmislili naš imenitno dolgočasni poklic.”

„Pri večerih bo vladala republika!”

„Čeprav anarhija,” se je zasmejala Minka. „Sedaj pa moj načrt, Alena! Mara ga itak ne bo poslušala.”

„Bom ga, toda vem, da bo gorela iz njega požrtvovalna ljubezen do domovine! Le pridiguj!”

„Moj načrt je ta: Za dekleta, ki so že iz ponavljalne šole, otvorim tečaj za gospodinjstvo.”

„Za gospodinjstvo?” sta se zavzeli obe hkrati.

„Da, za gospodinjstvo. Prečitala sem nekaj izvrstnih del,

kako skrbe za izobrazbo ženstva drugod. Zakaj bi pri nas ne?”

„Seveda naj skrbe tudi pri nas! Kdo trdi, da smo zoper izobrazbo — ali da bi se ubijale me, ko imamo šole že preko grla, no, hvala lepa za take načrte. In zastonj povrhu! Minka, lepo te prosim, ne nori!”

„Sodim, da to delo ne bo zastonj! Narod bo žel od te setve!”

„Narod, narod, ti in tvoj narod! Brr! Kar začni po Prešernovo: Gosence kaj na repo varje, kak perdeluje se krompir nar bolji! Alena, ne pohujšaj se nad socialistom!”

„Da bi mogla biti resnični socialist in pohujšati vse ljudi!” Minki so se oči od navdušenja svetile. „Poglejta, tu smo pri krasnem sadovnjaku. Zimska jabolka odtrgavajo. Vidita, ta vrt je delo moža, ki je bil socialist, preden se je svet tega imena zavedal. Z rovnico, z nožem in cepiči je hodil od vrta do vrta. In danes blagoslavlja fara njegov spomin! Da, da blagoslovljeno tvoje ime, ti revni vaški učitelj!”

„Alena, Minka že pridiguje! Sedaj sva izgubljeni! Poslušaj, sonce, in se ustavi na svoji poti!”

Mara je iztegnila roko proti nebu.

„Mara, strahovito si poredna! Meni se zde Minkine misli izvrstne. Samo vsaka ni, da bi jih izvajala!”

„Tole je misel zame,” se je zasmejala Mara navihanski in pokazala s sončnikom po cesti.

Od daleč so zagledale popotnika v gosposki suknji. Njegova hoja je bila prožna in mladeniška. Pojav mestne moške obleke je bil v samotni dolini tak dogodek, da so vse tri umolknile in opazovale prihajajočega.

„Tisti Taljan je, ki kupuje od Strniške,” je prva spregovorila Alena.

„Agent,” je omenila malomarno Minka, ki je sicer niso užalile besede Marine, ali je bila vendar nekoliko potrta, ker ni mogla dati duška čustvom, ki so ji polnili srce.

„Ni Taljan in ni agent! Poglejta, pozdravlja!”

Popotnik je resnično zamahnil s klobukom, kakor za pozdrav.

Zdelo se jim je celo, da se je podvizal, odkar jih je zagledal.

„Tvoja misel ti gre naproti,” je ponagajala Minka Mari, ki je napeto upirala oči v popotnika. Toda Mara je vzkliknila, preden je Minka dokončala stavek:

„Brest!”

Vse tri so obstale.

Mara je razpela sončnik in zakročila z njim nad glavo.

Popotnik je snel vnovič klobuk in zamahnil z njim v pozdrav.

„Brest!” je vzkliknila zopet Mara in tako zardela, da je takoj opazila Alena. Ali čutila je tudi sama, da ji je v lice zavalovila kri.

„Čeden študent! V nekaj dneh je dovršil semester.”

Tako je Bresta hladno obsodila Minka, kateri je bilo tako očitno navdušenje obeh tovarišic zaradi dijakovega prihoda sila odveč.

Alena in Mara sta se ob Minkini pikri opazki spogledali. Druga drugi sta brali z obraza, kar bi bili radi obe zabrisali.

„Briga me njegov semester! Nekaj zabave bo vendarle z njim. Za silo je dober.”

Tako je skušala prikriti rdečico Mara.

„Sebičnica!” je zamrmrala Minka.

„Ne sodimo,” ga je opravičevala Alena. „Bržkone ima vzrok, da se je vrnil tako hitro z Dunaja.”

Nato so vse utihnile. Na trdi cesti so se že čule Brestove stopinje. Vse tri so pridržavale korake, kakor bi lagodno šetale in bi mu hotele dokazati, da mu ne gredo naproti.

Aleni se je ob prvem Marinem vzkliku, da prihaja Brest, porodila misel, ki se je dvigala, čezdalje krepkeje, čim bolj se je krajšala razdalja med njo in Brestom:

„Brest je filozof, Brest je mož — njemu vse razodenem, kaj se godi pri Smrekarjevih. On je domačin, pozna Smrekarja, pozna razmere. Da, samo on! Kakor nalašč, da je prišel.”

In želja, ki je bila porojena iz strahu in prerोजना v radovednosti, je zorela v koprnenje, ki v Brestu ni iskalo ne častilca ne družabnika, ampak samo duše, ki bi ji ob tej stiski spregovorila pametno besedo.

„Klanjam se! Pozdravljene!”

Še nekaj korakov oddaljen je Brest obstal, snel z izbrano kretnjo klobuk in se priklonil.

„Čeden študent, gospod Brest! Hitro ste dovršili semester!”

Mara je nalašč ponovila, kar mu je očitala prej Minka.

„Gospodična Mara, nepopoljšljiva nagajivka!”

Brest ji je segel v roko.

„In gospodična Trpotčeva? Kako vam ugaja, če dovolite, pri nas?”

Tudi Aleni je podal roko in ji vprašujoče pogledal v oči, kakor bi iskal, ali je slika, kakor jo je nesel s seboj v duši od prvega srečanja, resnična ali ne.

„Pa gospodična socialistka? Kaj delate?”

„Norim, trdi Mara.”

„To se pravi, da ne hodite po izvoženem kolovozu — in o

človeku, ki hodi svoja nova pota, so trdili že klasiki, da nori! Sodba gospodične Mare vam je v čast!”

„Hinavček kavalirski!” mu je požugala Mara. „Povejte, kaj vas je prignalo tako naglo nazaj. Vam je bilo dolgčas na Dunaju?”

Mara je ob tem prišla tesno Aleno okrog pasu, da je z dejanjem dokončala, kar ni hotela z besedo. Brest je opazil, da ga draži Mara z Aleno, pa se je potajil.

„Naloga, gospodične, naloga! Saj veste, da sem že o počitnicah delal — in da mi je treba od lakote do kruha. Teče peto leto. Tovariš mi je priskrbel virov — in zato sem jo pobral takoj z zabojem knjig proti domu. Letos upam, da dovršim. — Ali oprostite, da vas zadržujem. Kam ste namenjene?”

„Do Marevževca, da si ogledam okolico, dokler je še kaj vremena,” mu je pojasnjevala Alena.

„Do Marevževca? Potem se oglasite pri Strniški. Smrekar in Jok barantata, da se razlega skozi okna na cesto. In iz buteljk pijo, da od mize teče.”

„Kaj ni Strniška dobila pisma?” je vprašala Alena tako naglo in razmišljeno, da bi se bila skoraj ugriznila v ustnico.

„Pisma? Ne razumem, gospica? To je najbrž domača politika!”

„O, nič ni. Z Minko sva se nekaj menili o tej stvari.”

Minka se je ozrla v Aleno, ki ni vzdržala pogleda, in je silila:

„Pojdimo, dokler je sonce!”

„Na svidenje!” je zaklical Brest in odšel po cesti.

Učiteljice so se vrnile, preden so prišle do Marevževca, in tudi Strniške niso obiskale.

Ko so se poslovile pred šolo, so bile vesele, da so se razšle,

ker so vse občutile z nerazumljivo slutnjo, da se je mednje dvignilo nekaj kakor črna, žugajoča senca.

XII

Brest je povedal po pravici, da sta Jok in Smrekar barantala pri Strniški.

Ko je Smrekar z mešetarjevo pomočjo prestregel pismo lesnega trgovca iz Trsta, je kljub prvemu, nenadnemu sklepu dolgo omahoval, preden se je odločil. Alenina obsodba, ko mu je, tresoč se od studa in ogorčenja, rekla v lice „slepar”, ga je morila in mučila, da je dosti ur preležal na postelji in bedoč z zaprtimi očmi pretuhtaval v nemirnih nočeh, kaj bi ukrenil. Tudi zlagane brzovavke na trgovca v Trstu se ni upal odposlati. Skoraj se je že odločil, da počaka na preži in takrat, ko bi prišel Taljan, poseže vmes ter ali kupi sam ali tujcu tako podraži, da se ne bo upal zlepa več v te kraje po kupčiji.

Ko pa ni bilo nekaj dni nikogar iz Trsta in ko je prišel Jok ter mu povedal, da se Strniška silno togoti na vse trgovce, češ, sami sleparji so, se je odločil v trenutku, poslal Joka na drugo pošto z zlagano brzovavko in se pripravil na kupčijo.

Dasi je imel dokaj gotovine doma, si je izposodil še nekaj tisočakov, nabil z bankovci listnico kakor blazino, spisal kupno pogodbo, v kateri je navedel natančno vse parcele in predvidno izpustil samo ceno za gozde.

Nato je poslal Joka, da naj mu gre pripravljat in mečit Strniško, sam je pa napregel in se peljal s kolesljem na Staniško vas, da bi se vrnil potem kakor slučajno mimo Marevževca.

Jok si je pri Plankarju pomiril vest in namočil jezik z najboljšo slivovko, preden se je napotil k Strniški.

„Dober dan Bog daj, gospodinja!”

Strniška je sipala kokošim zrnje, ko jo je Jok pozdravil. Ker ga je poznala po glasu, ni niti glave dvignila; odgovorila je nejevoljno „Bog ga daj” in sipala zrnje iz peharja ter se pogovarjala s kurami: „Ciba, ciba, čopa, koconoga...”

Jok je sedel na tnalno, se odkril in si otiral z veliko ruto pot s čela. Za hrbtno ji je pomežikaval in zbiral misli. Ko je Strniška vrgla zadnjo pest, se je obrnila proti vratom, ne da bi se kaj zmenila za Joka.

„Mati, ali še ni bilo Taljana po les?”

Strniška se je ustavila pred pragom.

„Jok, ne draži me; sicer odklenem psa z verige in ga naščujem nate. Tebi nič mar Taljan!”

Nato je šla v hišo.

Jok se je odhrkal in momljal jezne kletvine. Še je posedel na tnalno, pobral nekaj iveri, ki so ležale naokrog, jih drobil med prsti in metal drobce proti psu, ki je napenjal verigo in lajal v me šetarja.

„Kako bi ji do živega! Zakaj kakor sršen je danes!”

Mešetar je nekajkrat zagrabil po iverih, kakor bi iskal v njih ugodne misli, potem se je opogumil in šel v hišo.

„Mati, poslušajte pameten svet, ne bo vam žal.”

Strniška je luščila natiški fižol in metala prazne stroke na tla.

Nič mu ni odgovorila. Joka to ni nič zbegalo in je takoj prisedel k mizi ter začel:

„Po pravici povedano, sam sveti Duh vam je vlil tako pamet, da niste prodali Smrekarju za ceno, kakor vam je oni

dan ponujal. Jaz sem seveda mešetil — saj veste — kruh je kruh, ni potica, za lačnega je tudi tak dober, in vendar ste dobro čutili, ko sem vas dvakrat sunil pod mizo: Nikar ne daj!”

„Nič me nisi sunil.”

Strniška je jezo vrgla izluščeni strok na tla.

„Sem, za resnico, da sem vas. Ali čutili niste. Zato vam danes tole razodenem, ko sva sama.” — Jok se je ogledal po hiši in okrenil glavo proti oknu, da je videl še na cesto. — „Ko sva sama, vam rečem: Prodajte Smrekarju, ampak pet tisoč več mora dati. Mora! Tako je po pravici za oba. On bo nekaj zaslužil, vi pošteno prodali!”

„Pet tisoč,” je ponovila Strniška mečje in pogledala Joka.

„Pet! Toda za Boga vas prosim, ne črhnite o tem besede. Smrekar bi zdivjal, ko bi zvedel, da sem mu jaz podražil.”

„Pet jih ne primakne, poznam ga!”

„Se bo krčil, to je istina. Nič ne marajte! Žugajte mu s Taljani, in primakne vam. Dasi ne bo žel kdovekaj pri kupčiji, toda čast, čast — in kredit. Je tudi nekaj vreden! Torej jutri bi ga pripeljal, če vam je prav.”

„Kakor hočeš. Ne silim te ne in te ne prosim.”

„To se zna, da ne! Saj vam ne poje boben pred hišo, kakor revežu. Jutri potemtakem se dogovorimo.”

Jok je vstal in stopil bliže do Strniške, zamižal na bolno oko ter šepetaje moledoval:

„Če ga tako privijete, ne pozabite name. Stotaček se mi spodobi, je zaslužen, prav res, kajne, Strniška?”

„Potlej bova govorila, nič ne obetam naprej.”

„Seveda potlej! Stotak, kajne? Pa zbogom, pozdravljeni!”

Med durmi je še enkrat obstal in se obrnil ter s prstom na ustnicah ponovil:

„Ne črhnite!”

Jok ni šel daleč od Marevževca. Kakor hitro je bil na samem, je zlezel v grm, legel na listje, otipal čutaro v žepu in pil.

„Laže mi je! Smrekar ne odneha, vem, da ne, Strniška tudi ne. Obema sem navil uro, sebi pa olajšal vest.”

Iz žepa je potegnil listnico in pogledal pismo, na katerem je bil naslov napisan od Alene. Pismo je bilo hudo posvaljkano in zamazano. Ogledoval je znamko, ki je imela samo pol kolesa poštnega pečata.

„Kako je slepar vse previdno ukrenil. Staro znamko, aha, in pisal tega tudi ni sam in ona tudi ne. Poznam njegove kljuke. — Kdo je neki pisal? — Pa ne tista punca, ki jo je dobil v hišo? — Hudir je tudi to potegnil vmes!”

Na cesti je zaropotal koleselj.

Jok je naglo spravil pismo in zlezel izza grma. Poznal je voz po glasu.

Ko je Smrekar zagledal Joka, je takoj ustavil.

„Kako je?”

„Je že naša! Mehka kakor medna hruška! Kar pojdiva. Za jutri sem te napovedal, Štefan, ali opraviva še danes.”

Smrekar je vesel udaril po konju, ki je zbežal, da je zanašalo zadnji konec voza.

„Toda povem ti, Štefan, da se bo ženska dobro krčila.”

„Koliko, sodiš, bo vzkočila?”

„Pet bank po tisoč!”

Štefan je nehote potegnil za vajeti, da je konj obstal v diru.

„Pet! Ne dam toliko!”

„Pa pusti! Meni vseeno. Ali tega vražjega pisma ne bom več prenašal s seboj. Kakor bi mi živ ogenj sedel v malhi. Še danes ga ji dam.”

Smrekar je utihnil in se ugriznil v jezik. Namesto Joka je tepel konja.

„Morda jo pritisneva kaj malega,” je Jok povzel besedo. „Ali samo kaj malega. — Sicer pa že še zaslužiš; saj ni treba, da bi se ti zavalil dobiček kar z vozom.”

Ker Štefan še ni nič odgovoril, je molčal tudi Jok, dokler nista obstala pred Strniško.

Mešetar je zlezel s koleslja, Smrekar je sedel na njem in malomarno kadil smotko.

„Mati, ko bi danes naredili. Vidite, Smrekarja sem srečal! Da ne bo še ene poti!”

„Bomo videli,” je rekla Strniška in začela pospravljati stroke v košaro.

Štefan je privezal konja za okrižje okna in šel v hišo.

„Strniška, danes sem dobre volje, pogodiva se,” je začel Smrekar prijazno.

„Pet tisoč pridala, potem naj bo v božjem imenu!”

„Pet tisoč,” se je zasmel po sili Smrekar. „No, no, saj tudi šale razumemo.”

„Nič, ne boš me ne! Kakor pribito! Pet, če ne, kar sedi na voz in poženi!”

Strniška je udarila ob mizo, da se ji je izmaknil iz levice vogal predpasnika ter se je stročje usulo po tleh.

„Berače in bajtarje le pestini, mene ne boš. Če segnijo ves les na mestu, ne bom lačna do smrti. Ne bom! Da veš!”

Strniška je pobirala stročje v predpasnik in ga huda odnesla iz hiše.

„Jok, pod sedežem na koleslju je vino in cvrtje. Prinesi!”

Ko se je Strniška vrnila, so že stale steklenice na mizi in rumeno cvrtje je gledalo iz belega papirja.

„Prigriznimo, Strniška! In v miru se pogovorimo! Na dobro zdravje!”

Smrekar je natočil v čaše sladke in močne starine.

„Da bi me napojil, kajne?”

A vendar je Strniška prišla kozarec in krepko potegnila.

„Mati, to je vino za staro kri! Le brez skrbi ga srknite!”

Strniška si je otrla ustnice s predpasnikom in sedla k mizi. Začela je prigrizavati cvrtje, ki ji je teknilo, ker si sama iz gole skoposti ni zlepa privoščila kaj boljšega. Smrekar je pridno pil in pridno točil Strniški ter jo silil z vinom. O kupčiji ni govoril, dokler ni opazil, da so se stari ženici posvetile oči in ji je stopila kri v glavo.

„Torej, Strniška, sedaj naredimo.”

Na mizo je vrgel debelo listnico, jo odprl in skladal iz nje bankovce po mizi.

„Takoj denar! Poglejte! Ne kupujem kakor kak pritepen tujec, ki mnogo ponuja, potem ga pa lovi za denar bogve kje!”

Začela se je barantija; Jok je privabil v hišo še nekaj sosedov, ki so s Strniško vred poželjivo gledali razsuti denar na mizi, pili in začeli prigovarjati, dokler ni Jok prijel Strniške za roko, jo vlekel k Štefanu in udaril po roki: „Bog daj srečo!” — udaril še po Smrekarjevi in ju sklenil.

Strniška je bila od vina v dobri volji; sosedje so ji prigovarjali, da je željno obračala oči na denar — končno je le udarila in odjenjala tisočak. Ko so se poslovili, je potegnil na dvorišču Smrekar Joka za rokav, da sta šla še v hišo.

„Mati, še tole: Tistemu Taljanu sporočite, da je les prodan. Ni treba, da bi še sitnaril tod!”

„Kar vidva naredita v mojem imenu!”

Strniška je pretipavala bankovce in se ni ganila od mize.

„Bova!”

Ko sta sedela na vozu, je Smrekar sunil s komolcem Joka.

„Si slišal?”

„Sem!”

„Za pričo si, da je ona brzojavila!”

„Dva dni prej, hahaha!”

Zakrohotal se je kakor razbojnik.

„Tiho, norec pijanski! Pomni: Če bi bile kdaj sitnosti zavoljo tega, si odgovoren samo ti! Seveda ne zastonj!”

„Jaz, jaz in tista vaša deklina, ki je pisala!”

In spet se je gromski zasmel.

Nato sta umolknila.

Po polju se je razlegalo drdranje koleslja in šviganje biča v tihi jesenski večer.

XIII

O ho, moška je ta! Ali ste šli na uro gledat?” Tako je pozdravil Bresta Smrekar, ki se je po večerji vrnil iz Strniških gozdov in stopil v obednico.

Bresta tak pozdrav ni kar nič zbodel. Vstal je, se poklonil Smrekarju in mu segel v roko.

„Pozdravljeni!” je rekel Štefan in mu stisnil roko.

„Počakajte, da se umijem. Nocoj ga usekava!”

Nato je obesil od dežja izprani klobuk na kljuko in slekel zelenkasti suknjič, ki je bil ves lisast od smolnih madežev.

Žena mu je pomagala, Viktor je stopil predenj in ga vprašal:

„Ata, si kaj prinesel?”

„Ná,” se je zasmel Smrekar in pobožal s smolnatimi rokami sina po obeh licih.

Viktorju niso ugajale raskave in klejaste dlani očetove. Zato je z obema rokama prijel očeta za pestmi, da bi se rešil. Oče ga je pa dvignil kvišku prav pod strop ter ga podržal v višavi.

„Otrok, zapomni! Več oče ne more prinesiti sinu, kakor če mu prinese takele trudne in delovne roke. Zapomni si!”

Viktor je iztegnil roke po očetovih brkih, jih krepko prijel in ga poljubil.

„Tako je prav,” je rekel oče in postavil fanta na tla.

Glas mu je bil mehak in se je skoraj tresel.

„Gospodična,” je spregovoril po kratkem molku Brest, ki je sedel sam z Aleno pri mizi. Smrekarica je šla po večerjo, Viktor se je prijel očetove roke in skakal za njim iz obednice.

„Gospodična, tak prizor gane, tako gane, da bi bil sedaj najrajši v samoti kje in bi sanjaril.”

„Tudi mene! Ali drugod bi me morda bolj kakor tukaj.”

„Tako? Zakaj?” je vprašal Brest zategnjeno.

„Ah, ta Smrekar!”

Alena je obrnila glavo proti steni, jo podprla z dlanjo, da je zakrila lice pred Brestom, ki je videl samo njene lepe lase, na katere je plula luč izpod stropa.

„Gospodična Alena, kaj vam je! Iz vaše besede zveni bolest!”

„Če zveni, ni zlagana!”

Alena je še vedno upirala pogled v steno.

„Gospodična, če mi zaupate, morda bi vam —.”

Brest je iskal primerneга izraza.

Alena se je naglo okrenila in mu pogledala v oči.

Vprašanje, želja, tiha skrb — vse je bilo v pogledu.

Brest je položil svojo roko na njeno, ki je mirno počivala na mizi. Alena je ni umaknila.

„Gospodična, dijak sem, akademik, pri svoji časti, zaupajte mi, kar vas tare.”

Alena ga je motrila s pogledom in molčala. Na čelu so se ji zarisale gubice, živci okrog ustnic so trepetali.

„Ali ste mož?”

Kakor bi odsekal, je Alena pretrgala molk in mu zastavila vprašanje.

„Gospodična!” je vzkliknil Brest in se zravnal na sedežu.

„Dobro. O priliki!”

Brest je hotel spregovoriti. Toda ni utegnil in je stisnil samo njeno roko, ker je vstopil Viktor. V vsaki roki je nesel krogo, kateri mu je dal oče, ker mu iz gozda ni mogel ničesar prinesiti.

Za Viktorjem je prišel Smrekar in sedel za mizo, kamor mu je žena takoj postavila večerjo.

„Aha,” se je razveselil, ko je zasadil vilice v kos koštruna. „Življenje je delo in delo je zdravje!”

„Čestitam, gospod Smrekar! Tako življenje in delo in zdravje je zaklad — in ta zaklad vam rodi bogate obresti.”

„Bogate? No, ne rečem, da je brez obresti vse to. Toda o bogatih obrestih naj govorijo drugi, ne jaz.”

„Seveda, nihče vam jih ne šteje; ali temu ne boste oporekali, gospod Smrekar, da je dandanes učenost najslabše plačana.”

Smrekar se je glasno zasmel, položil vilice in nož na krožnik in se naslonil na stol.

„Učenost najslabše plačana! Ha-ha! Še predobro; predobro, gospod Brest!”

„Ugovarjam!”

Ivan se je razgreval, Smrekar je jedel s slastjo in zdaj pa zdaj pogledal izpod čela na dijaka, ki je razlagal.

„Ugovarjam, odločno ugovarjam! Poglejte po deželi: Kdo živi najbolje? Krčmarji in trgovci. Poglejte v mestu. Kdo se tam košati in zida vile in se vozi z avtomobili? Kdo, če ne trgovci, podjetniki, veleobrniki. In kaj je z učenostjo takih mož? Ljudsko šolo imajo za seboj, le kaj malega več. Kaj pa učeni stanovi? Poglejte učiteljstvo po deželi!”

Ali ni zidarski polir, ki je pred kratkim še mešal malto, baron v primeri z njimi? Poglejte profesorje in uradnike po me-

stih! Vsak vinar desetkrat obrne, preden ga izda, sicer ga pestinijo krojači in šivilje. Kdor ni tako srečen, da priženi težko doto — Bog se ga usmili! Ali ni tako, gospod Smrekar?”

Štefan si je otrl brke in jih nasukal. Alena je z žarečimi očmi gledala Bresta in mu pritrjevala.

„Prav imate, da branite in se poganjate za svoj stan. Toda to-le preudarite: Zakaj vidite samo naš denar, ne vidite pa našega dela? Učenost — kajpada; ne veste, da ima ta pol leta počitnice? In mi? Kdaj imamo mi počitnice? Kdaj se mi oddahnemo? Noč in dan, ven in ven: — delo — delo — in zopet skrb in delo! Ko bi jaz samo kmetoval, bi živeli, ne rečem; toda presneto bi nam bili kosi kruha tenko rezani. Zato naj vsak stan skrbi, da si ujame še postrani kaj kruha. Počitnice so potuha!”

Brest se je ironično nasmehnil in segel po kozarcu.

Alena je vneto odgovorila:

„Gospod Smrekar, ko bi vas postavil pred šolske klopi samo pol leta, bi drugače govorili. Sicer ste pa, brez zamere, zelo čudnih nazorov. Če učitelji ne delamo drugega kot učimo, vam ni prav. Minka na primer dela tudi izven šole zelo mnogo; vam tudi ni prav. Torej, kako?”

Smrekarju so se oči zabliskale ob imenu Minka. Zadnji kosček večerje je pustil na krožniku, na katerega je vrgel rožljaje nož in vilice, zmečkal prtič in ga položil na mizo tako, da je zaeno udaril s pestjo predse.

„Gospodična, to vam kratko in malo prepovem! O delovanju Minke molčite, zakaj o tem bodo govorili drugi! Ali ste slišali!”

„Štefan, nikar!” je mirila rahlo žena, ki je jemala krožnik izpred njega.

„Me res jezi,” je ponovil Smrekar in se še enkrat otrl okrog ustnic.

Alena je dvignila glavo, nagubala čelo in se nagnila naprej, da bi se spustila v odločno pravdo s Smrekarjem. Toda pod mizo je začutila rahel opomin Brestove noge, ki jo je prosil, naj se zataji, in zaeno je dvignil čašo in trčil čez mizo s Smrekarjem.

„Tako je prav! Vsak naj brani svoj stan in poklic! To je stanovska zavest! Na zdravje, gospodična!”

Aleni ni bilo všeč, da jo je Brest prekinil in da ji ni hotel na pomoč. Jezna in razburjena je trčila, da je pljusnilo vino čez rob kozarca.

Smrekar je ob tem že dvignil čašo in izpil v dušku, kljub temu je opazil Alenino razburjenost.

„Gospod Ivan, naša gospodična,” tu je zakašljaj, ker ga je beseda „naša” zbodla. Zato je povzel še enkrat. „Gospodična Alena je vihrava, da je kaj. Kakor majhen lonček, za vsak nič vzkipi. Da boste vedeli, zakaj se je sedaj ujezila. —”

„Za stanovsko zavest,” ga je prekinila Alena osorno. Brest jo je miril, mahljaje z desnico.

„Pripovedujte, gospod Smrekar!”

„Stvar je tale. Od Strniške sem kupil gozde; kupoval sem že dolgo in se nisva mogla zediniti. Ženska je skopa, kar se da. In slišite, v to kupčijo se je vtaknila Minka in mešetarila za nekega Taljana.

Ali ni to nesramno? Morda bi bil dal tujec kak stotak več. Toda jaz sem ji pri tej priči naštel denar, Taljana bi čakala in lovila kdove kako dolgo. Menda me po pravici raztogoti tako delovanje tiste učiteljice, ki jo plačujejo naši davki. Preneumno! Za to jo še izplačam!”

„Minka se ni vtikala vmes. Strniška jo je prosila. Jaz bi ji bila tudi ustregla! Zakaj neki ne?”

„Potrpite, gospodična Alena! Jaz bi takole razsodil: Strniška je imela prav, Minka prav, gospod Smrekar, vi tudi prav! In Minke ne boste zato nič izplačevali — kajne, saj je sedaj stvar v redu!”

Ker se je Viktor ob tem razgovoru zelo slabo zabaval, je pričel dremati. Zato ga je Alena predramila in ga spremila spat.

Ko se je vrnila, so stale na mizi buteljke in Smrekar se ni več jezil, Brest ga je ob Alenini odsotnosti pomiril z donečo frazo in s praznimi dovtipi.

Ko je prisedla še Smrekarica, se je pričela ob vinu zabava, katere vajeti je krepko vodil Ivan, dokler niso vsi razgreti popolnoma pozabili stanovske zavesti in se veseli poslovili.

„Posveti po stopnicah,” je velel Smrekar ženi in se oprostil, da je truden, ter šel takoj spat.

Alena je spremila Bresta s Smrekarico vred do vežnih vrat. Ko so jih odprli, se je vlila mesečina v vežo, tista tiha in sanjava jesenska mesečina.

„Kako krasen večer!” je vzkliknila Alena in stopila iz veže. „Nocoj bi bil sprehod! Sama pesem!”

„Pojdite, gospodična! Gospod Brest vas gotovo rad spremlja!”

„Prosim!” se je poklonil Ivan Aleni.

Alena se je ozrla na gospodinjo, ki je stala na pragu.

„Gospa, samo majčkeno grem, samo do šole!”

„Lahko noč! Veža bo odklenjena.”

Ko se je Smrekarica obrnila na pragu, je Aleni vztrepetal srce in v hipu je občutila, da jo je vleklo za njo. Toda luč je

že izginila in ona je stala sama z Brestom, vsa oblita z mesečino.

„Pojdiva!” je spregovorila in stekla pred Brestom z dvorišča, da je šumelo žolto listje, ki ga je nastlala lipa po pesku.

„Štefan,” je ogovorila Smrekarica moža, ki je že ležal, ko je stopila v spalnico.

„Alena je šla z Brestom na sprehod. Naj gre, kaj praviš?”

„Na sprehod? Neumnost si naredila!”

„Zakaj?”

„Slamo in ogenj tiščiš skupaj. Ženska!”

„I, kaj bi ne bil to lep parček. Kakor nalašč!”

„Lep, lep —! Od lepote še ni bil nihče sit. Če je ta fant kljub učenosti tako nespameten, da se zagleda v lepo — in prazno žensko, potem je najbolje, da vse šole zapro. Najbolje, da veš. Sicer me pa pusti.

Jaz že spim.”

Zaobrn timer je glavo, si pritegnil odejo okrog vratu in zamižal.

Alena je hodila tako naglo, da jo je Brest komaj dohajal. Glasno se je smejala in nalašč bredla tam, kjer je bilo največ listja na poti, da je glasno šumelo. Celo zapela je. Prišla sta skoraj do šole, ne da bi se kaj pogovarjala. Tamkaj je Alena obstala.

„Kajne, kako sem otročja, gospod Brest?”

„Zakaj otročja? Veseli ste, recimo, naravni! Ali bi se vedli ob tej mladosti kakor siva starka? Ali naj bi iztegali bolno roke proti mesecu, ko kipi v vas življenje! Na hvalo, da se morete oddahnuti. Današnja družba res zahteva, da je človek zapet do vra tu, ne, do ušes, in sodi, da imamo jezike samo za to, da utajimo, kar imamo v srcu.”

„Ali ste vi pristaš ženske emancipacije?”

„Ne samo ženske, vsake!”

„Toda nocoj se pred Smrekarjem niste emancipirali. Glede Minke, namreč.”

„Družba je trinog.”

Alena je pomolčala in zrla v Bresta. V mesečini so bile njene oči, zasenčene z obrvmi in dolgimi vejicami, kakor tihe, hrepeneče sanje.

„Jaz se vrnem. Ali me spremite tudi nazaj?”

„Če le dovolite!”

Obrnila sta se in prehodila nekaj pota molče. Brest je čutil, da valovi v njem srce, hladni razum se je umikal čustvom.

„Gospodična, pri večerji ste vprašali, ali sem mož! Morda mi razodenete sedaj, kar vas teži pri Smrekarjevih.”

Alena se je nenadoma spet ustavila in ga motrila.

Nato je spregovorila rezko, s trdim poudarkom:

„Smrekar je slepar!”

Brest se je prestrašil, da je Alena zapazila spremembo na njegovem licu.

„Gospodična,” je rekel slovesno, z nizkim glasom, iz katerega je donel ugovor.

„Gospodična, vi ste krivični!”

„Dokažem!”

Nato se je obrnila in začela gredoč ognjevito in razburjeno pripovedovati Brestu, kar se je zgodilo zadnje dni. Ko je dokončala, se je ustavila na poti, stopila pred Bresta in še vsa drhteča od jeze vprašala:

„Ali se sedaj še upate ponoviti, da sem krivična?”

Iz oči so ji sršeli plameni, glavo je dvignila in roke so se ji krčile v pesti, kakor bi se nekam oprijemala, da bi zakrila drhtenje.

Brest jo je že potoma opazoval in jo občudoval, ko je pripovedovala, ne da bi se le enkrat ozrla vanj. Čutil je, kako so ji besede vrele iz dna srca, kako so hrepeneče čakale trenutka in iskale duše, kateri bi se mogle razodeti. V tem hipu ni bila več mlada in lepa deklica.

Nenadoma se je dvignila pred njim kakor močna žena, ob katero je prvič udarilo življenje in jo poklicalo iz sanj.

„Gospodična Alena, vi niste krivični Smrekarju!”

Glas se je tresel tudi njemu.

„In kaj naj storim?”

„Vaša vest je čista, vaša roka ni omadeževana — torej molčite in se ne menite za to.”

Alena je vzdihnila, kakor bi se ji težka teža odvalila od srca.

„Gospod Brest, laže mi je. Morda sem se resnično preveč in po nepotrebnem razvnela. Dobro, molčim. Toda, prosim vas, ko nimam nikogar, ako bi bilo treba, ali vam smem zaupati?”

To vprašanje je bilo tako mehko, tako zaupanja polno, da se Brest ni mogel zmagati. Z obema rokama je segel po njenih rokah, jih pritisnil k ustnicam in jih poljubil.

„Hvala vam!”

Nato mu jih je naglo umaknila in zbežala na dvorišče. Brest je slišal, ko so se zaprla večna vrata in je zacvilila ključavnica. In še se ni ganil z mesta. Milijoni zvezd so veselo pluli nad njim v prostranost.

XIV

Kakor je učiteljica Mara obljubila, tako je ukrenila; za nedeljo je povabila Minko in Aleno na punč. Ko sta obe drage volje obljubili in so si že podale roke, je Mara naglo pripomnila, kakor bi si bila vprav domislila:

„Kaj sodita, ko bi povabila na čajni večer tudi Bresta. Saj je revež. Doma tiči in študira; kaj mu more postreči mati, ko je vsa nevedna in nebojlena.”

„Odloči sama! Ti vabiš, torej si gospodar!”

Tako je sodila Minka, kateri bi bil ljubši večer brez Bresta.

„Saj je res revček, le povabi ga!” je hitro dostavila Alena.

„Velja! Na svidenje!”

Alena je odšla proti Smrekarju, Minka se je napotila v vas, Mara je pa obstala pred šolo in zrla za Aleno, ki je pela arijo iz Trubadurja.

„Punca, trubaduriš!”

Mrzel veter je zavel okrog vogala, da se je zavila tesno v šal, se naglo obrnila in odšla v sobo.

Dolgo se je zibala na gugalniku, pokadila dokaj cigaret in še vedno ji je zvenela na uho Alenina nagla prošnja: le povabi ga — in njena trubadurska pesem.

„Nekaj snujeta in kujeta ta dva,” je po dolgem razmišljanju razsodila Mara in vrgla ogorek cigarete v peč.

Alena od onega večera ni več videla Bresta. Često jo je mučil dvom, je li prav naredila, da mu je zaupala. Včasih je ču-

tila, da bi jo bilo sram, ko bi stopil prednjo in bi ne mogla zakriti rdečice. Včasih se ji je zahotelo po njem in vsa vesela je bila, če je kdo pri mizi omenil dijaka. Zato se je zelo veselila večera pri Mari, da bi mogla mirno presoditi, ali je njen dvom upravičen ali je utemeljeno njeno veselje.

Pust dan je bila tista novembrska nedelja. Na nebu ni bilo oblakov, ki se poleti kopičijo in dvigajo kakor gorovja. Z dolgočasno, sivo kopreno, ki se ni ganila in je tiho visela do vrhov nizkih gričev, je bilo zavešeno nebo, vse mrtvo in trudno. Kljub brezvetrju so odpadali redki listi z drevja in se v vrtincih sukljali na tla. Ljudje so trdili, da že diši po snegu in so prerokovali hudo zimo.

„Že luč!” sta se začudili Alena in Minka, ko sta hkrati vstopili.

„Saj je tema v tej sibirski puščavi. Sedita!”

„In zakurila je! Poglej, Minka!”

Alena je stopila k peči in si grela roke.

„Da bi zmrzovala, kaj še! Saj je že itak naše življenje tako mrzlo — brr —.”

Nato je vzela iz omare steklenico vina in nalila v kozarce.

„Oho,” se je začudila Minka. „To ni samo čajni večer!”

„Najprej pijmo pošteno bratovščino! Na zdravje, socialist! Servus, Alenčica!”

Veselo so zadonele čaše. Mara je nagnila in izpraznila.

„Eks, dekleta!”

Minka in Alena sta se obotavljali.

„Izpijta, da bo kaj ognja v žilah!”

Ko sta izpili, so zapečatile bratovščino s poljubi in sedle okrog mize.

„Ali si Bresta povabila?”

„Sem. Nič se ne boj, Alena; tvoj fant gotovo pride!”

„Mara!”

Alena jo je osorno pogledala, Mara se je pa navihanski zasmejala in jo pogledala izza cigarete.

„Alena, le navadi se Mare, tega nagajivčka nepoboljšljivega!”

Mara je puhnila oblak dima proti stropu.

„Nič se ne jezi, Alena! Kaj ne bi bila to dostojna partija?”

Alena je bila nekoliko v zadregi, ali je vendar naglo odgovorila.

„Ako ti je tako všeč, vzemi ga, če te mara — seveda! Boš milostna gospa profesorjeva!”

Ob tem se ji je globoko priklonila.

„Profesorja bi že vzela, nič ne rečem. Toda jaz hočem tudi fanta — fanta! Razumeš!”

„Kaj Brest ni?”

„Mm,” se je namrdnila Mara. „Zame je vse pregladek, vse preveč — kako bi rekla — na vse plati. Fant po mojem okusu mora priti kot vihar, da te kar odnese s seboj, kakor rožico za klobukom. Tak bo moj!”

„Če bo! Čestitam, rožica za klobukom! Daj mi cigareto!”

„Mara, vso mi boš pohujšala,” je spregovorila Minka, ko je Alena segla po cigareti. „Toda o Brestu si precej mojih misli!”

„Vendar enkrat!” se je zasmejala Mara.

„Sem rekla: precej. Za moj okus je Brest kot inteligenčen mladenič premalo — revolucionar.”

„Bravo, Minka! Izvrstno! Če si ti socialist, tedaj mora biti mož stopnico više od tebe — torej revolucionar!”

Tedaj je potrkalo na vrata.

„Brest,” je spregovorila Mara šepetaje, potem glasno velela „noter” in mu šla do vrat naproti.

Brest je vstopil, eleganten, ljubezniv, ter pozdravljal in se kretal kakor v salonu.

„Tukajle, prosim!”

Mara mu je ponudila stol ob Aleni.

„K Alenčici, prelepi kraljici ogrski!”

„Žal, da nisem Matjaž, gospodična!”

Brest se je dvorljivo priklonil Aleni.

„Gotovo ste kaj zanimivega razgovarjale. Žal, če sem vas zmotil.”

Alena je bila nekoliko zmedena zaradi vprašanja in je odgovorila malomarno.

„Nič posebnega, gospod profesor!”

„Pač,” se je oglasila hitro Mara, ki je točila Brestu.

„Pomislite, zadnja beseda našega razgovora je bila: revolucionar!”

„Tako! Zelo zanimivo! Prepričan sem, da jo je izgovorila gospodična Minka!”

„Da, jaz sem izrekla to besedo! Mislim namreč, da je v naši moški inteligenci premalo tega duha. Toda prosim, da me prav razumete! Ne mislim na krvave bombe, ampak krvi, valujoče krvi za splošno delo, za socialno delo, za narod sploh — pogrešam tam, kjer bi morala biti.”

„Gospodična Minka, jaz sem že ponovno trdil, da vas občudujem. Toda — delo za narod — ali ni to pravzaprav fraza?”

Ironija mu je igrala okrog ustnic, ko je še enkrat ponovil: delo za narod.

Minki je planil ogenj v lice.

„Da, taki ste! In to je poguba za nas: lenoba in egoizem!”
Brest se ni razburjal. Z umetnim smehljajem je nadaljeval.

„Gospodična Minka, vi se motite! Ni lenoba, ni egoizem. To je boj za obstanek vsakega poedinca. Kruh, do sita rezan kruh, to prvo, potem narod in domovina!”

„Ali ni trdil že Ciceron, da je človek rojen domovini, ne sebi?”

„Govorniška fraza, gospodična, verujte!”

„Ni res! Splošni blagor je več kakor blagor poedinca. Zato je vsak, posebno inteligent, dolžan, da deluje za splošnost, za narod. To je moje prepričanje!”

„Jako idealno, gospodična Minka. Toda življenje uči drugače. Le pogledajte dandanes vse tiste, ki delujejo! Mar res delujejo za domovino? Tako dolgo vsak deluje, glasno deluje, da mu zaradi krika prislonijo lestvo, po kateri se vzpne kvišku, potem je hitro mir in konec delovanja.”

„So taki, žal, toda ne vsi! In to grdo življenje nam mora biti le šola za revolucijo mladih, idealnih duhov. Tako sodim jaz!”

Brest je pogledal v strop, vtaknil roke v žep in pomilovalno bolj vzdihnil kakor rekel:

„Da, da, za domovino žive, trdijo — pravzaprav pa le na stroške domovine!”

„Ni res! Ne zamerite, če govorim celo o sebi, dasi vem, kaj sem. Komaj atom, prašek! In vendar trdim, da sem trohico le že storila. In kaj imam zato? Pogledjte, ponošeno krilo! In sem ga vesela in ponosna nanj!”

Minka se je razgrevala čezdalje bolj.

„In če domovina pridnemu delavcu kaj da, naj mu da. Delavec je vreden plačila. Sicer pa pogledjte bogato plačilo domovine pri naših iskrenih delavcih za narodno kulturo! Za-

radi tako bogatega plačila nosijo razcefrane hlače in strada-
jo, da se jim dela črno pred očmi!”

„Zato pravim: najprej kruh — potem ideali! Kajne, gospo-
dična Mara?”

„Jaz pravim: dekletu izvrstna partija — to je pogača zanjo,
vse drugo ovsenjak! Živio in konec debate!”

Alena je naglo prišla za čašo in je bila vesela, da je Mara
pretrgala razgovor, ki je postajal rezek.

„To je čisto akademično, gospodična Minka! Brez dishar-
monije! Pozdravljam vas in vas občudujem!” je dvignil Brest
kozarec proti Minki.

Vsi so trčili in začeli govoriti o vsakdanjostih. Mara je pri-
pravila samovar, Minka ji je pomagala, Brest je razlagal na-
logo iz klasične filologije in rabil, kar se je dalo, grških in la-
tinskih izrazov.

Ko je žuborel samovar, se je družba čezdalje bolje zabava-
la. Edino Minka je bila malobesedna in je kar največ stregla
in pomagala Mari. Brest in Alena sta često započela pogovor
med seboj, kar je Mara vselej opazila preko rame, dasi je ime-
la opravlja s postrežbo. Po čaju so pričeli peti; Brest se je raz-
majal in bil naraven ter zato bolj iskren in ljubezniv.

Ko so se dokaj pozno poslavljali, je Minka predlagala, naj
bi z Maro spremili Aleno.

„No, dajta!” je prosila Alena.

„Gospod Brest je vendar kavalir in te ne pusti same sredi
ceste in v temi.”

Mara je rahlo sunila Minko s komolcem.

Minki to ni bilo všeč in je predlagala:

„Naj gre še gospod Brest. Vsi pojdemo!”

„Prehladno je! Gotovo se prehladim in jutri bom hripava. Oprosti, Alena.”

Mara je še enkrat z rahlim sunkom opozorila Minko.

„Grem kar sama. Strah me ne bo ujedel! Lahko noč!”

Alena je odšla izpred šole, Mara in Minka sta se poslovili od Bresta in zaprli vrata.

„Kaj siliš za pričo?” je rekla Mara.

„Kako si čudna, Mara!”

„Nič nisem čudna. Ali ju nisi opazovala? Tako jo je gledal Brest kakor ščinkavec mladiče v gnezdu! Bog ji ga blagoslovi!”

„Ne sodi, Mara!”

„Lahko noč!”

Mara je trdo zaprla vrata svoje sobe.

Brest je za trenutek postal pred šolo in se ni mogel takoj odločiti, ali naj gre za Aleno ali naj krene proti domu.

Tedaj je zavriskal nekdo za vasjo.

Brest se je odločil in se podvizal za Aleno.

„Moram, da, moram! Če bi jo srečal kak pijanec! Nedelja je!”

Šele na pol pota jo je dohitel.

„Kako sem se vas ustrašila!”

„Ali ste res mislil, da vas pustim samo ponoči, v nedeljo zvečer?”

„Ni me strah. Koga naj bi se bala?”

Pričela sta polagoma stopati drug ob drugem.

„Kako sodite o Minki? Meni silno ugaja, kadar se tako razvname, da vse kipi v njej. Idealna ženska!”

„Zame ste veliko bolj idealni — vi! Ne zamerite, če govorim odkritosrčno. Ko ste ob debati tako skromno molčali, ste

se mi zdeli kakor tihi, trpeči ideal, prava ženska duša. Teh bolj potrebujemo kot socialistov!”

„Bog ve!”

„Resnično! Minka je otrovana po puhlem demagoštvu. Sama — zlato srce, le žal, da je zapeljano.”

„In vendar stori mnogo dobrega.”

„Ne tajim. Ali to ni poklic žene, to je javnost — in javnost sodi možu.”

„In zakaj zahteva javnost od nas javne službe?”

„Socialna beda — socialna krivica!”

„To je res, gospod Brest! Zakaj se nas mora živiti toliko s kruhom, ki je tako grenak.”

„Žalostno,” je dostavil Brest.

Molče sta stopala dalje in prišla do Smrekarjevega dvorišča.

„Gospodična, jaz sem prepričan, da se vi ne boste dolgo nasičali s tem grenkim kruhom. To bi bilo preveč krivično za vas.”

Alena ga je pogledala.

Roki sta se strnili v slovo, Alena je občutila, kako krepko jo je stisnil Brest, in vsa se je vznemirila.

XV

Alena je prejela od doma že tretje pismo, odkar sama ni nič pisala staršem. Rdečica jo je oblila, ko je iz kratkih in okornih stavkov gledala nanjo tesna skrb materina. Kakor bi izza peči zrle očetove oči, hrepeneče in rosne, take so se ji zdele vrstice v pismu.

Takoj je odpisala, prosila oproščenja in zatrjevala, da ima dosti posla in naj jih nikar ne skrbi. Vsako važnejšo novico da jim takoj naznani.

Ko je ležalo pred njo zapečateno pismo, se je zamislila. Kakor koščen, tresoč se prst se je dvignilo pred njeno dušo očitaje.

„Otrok, kje je tvoje srce? Kje je tvoja ljubezen?”

Koščeni, žugajoči prst je bil očetov prst, tisti, ki je štedil in pritrgoval, da je hranil in odgajal otroka.

Alena je opazovala ta prst in razumela očitek. V srcu jo je zabolelo. Segla je po pismu in ga poljubila.

Nato je naglo odšla na pošto, da odda pismo. Zdelo se ji je, da oče občuti ta poljub, da bo na pismu dotipal njeno gorko roko in se bo razveselil.

„Gospodična, a — seveda!” se je oglasila Erna za pregrajo, ko je zagledala Aleno.

„Kakor bi umrli! Kar nič ne pridete! A — seveda, čajni večeri, a — seveda!”

Alena je bila zbegana in ni prenesla poštarčinega pogleda, ki jo je srepo motril skozi okence.

„Oprostite, saj res ni lepo, ko sva sosedi, da me ni bilo. Pobiljšala se bom!”

„Ne utegneta, a — seveda, nič ne zamerim. Mlado srce ima svoja pota, svoja — seveda!”

Erna ji je hudomušno pomežiknila, da je Alena zardela in se silno razveselila dveh kmetov, ki sta prišli po oprasku na pošto.

„Na svidenje, gospodična Erna!”

Alena ni utegnila seči po roki, katero ji je Erna ponudila skozi okence, tako razburjena je odšla. Srce se ji je razburilo in jeza jo je trla.

„Zavist, blede zavist! Mar ne vem, zakaj to zbadanje? Vse so enake. Mara ni nič boljša. Celo Smrekarica me draži. Tako neumna nisem, da bi se v vsakega študenta zaljubila. — Ampak sedaj vam nalašč še ponagajam. Če bi ga pri tej priči srečala, z roko v roki bi ga popeljala pod Ernino okno. Nalašč!”

Aleni so žarela lica v mrzlem vetru. Brez cilja je hitela po cesti, ki je bila že zmrzla. Pred šolo je zagledala Maro in Minko. Mara se je naglo okrenila in odšla v šolo, Minka pa se ji je pridružila.

„Mara tudi!” je pomislila Alena, ker ji je Mara hladno odzdravila in se umaknila.

„Kam greš, Alena?”

Alena je skomizgnila z rameni.

„Ne vem!”

Minka je opazila kipečo rdečico v njenih licih. Oklenila je roko krog njene in jo tesno stisnila k sebi. „Pojdi z menoj!”

Strniško grem povabit na Miklavžev večer. Lepo vsoto je prispevala za darila revnim šolaricam.”

„Grem,” je odgovorila Alena in se stisnila k Minki kakor otrok.

„Kaj tako hitiš? Ti si vsa razburjena, Alenčica.” Minka ji je pogledala dobrohotno v žareče oči, da se je Alena razveselila.

„Ah!” je vzdihnila Alena.

Obe sta potem molčali. Ko sta že prišli skoz vas in se je za Plankarjem cesta zavila skoz molčeče polje, je spregovorila Minka:

„Alena, razodeni mi, kaj ti je. Če mi zaupaš! Ako mi ne, bodi prepričana, da nisem radovedna.”

„Verjemi, Minka, da pravzaprav sama ne vem, čemu sem se razburila. Domov namreč nisem odgovorila takoj na pismo — in zato je prišlo danes tako žalostno in skrbi polno pismo od mame, da sem kar nesrečna.”

Minka ni takoj nič rekla. Samo karajoče je pogledala Aleno in spet sta nekaj trenutkov molčali.

„Alena,” je spregovorila Minka in bridek vzdih je bil v tej besedi. „Ti si otrok in ne veš, kaj imaš, ko imaš mamo. Da bi jo jaz še imela in bi jo samo enkrat še mogla objeti.”

Minka si je otrla z rutico oči.

„Toda še nekaj te muči, ljuba duša. Samo zaradi tega nisi tako razburjena.”

„Vsi me dražijo, vsi nagajajo.”

„Zakaj?”

„Zaradi Bresta!”

„Zaradi Bresta? Zakaj zaradi njega? In kdo?”

„Erna, Smrekarica, Mara — vsi me zbadajo. Kakor da sem

institutka. Kaj se toliko brigajo zame! O, vem, sama zavist, grda zavist! Toda povem ti, da bom poslej nalašč očitno hodila z njim, prav nalašč, da jih bom jezila.”

„Tega ne govoriš iz modrosti! To je jeza, to je strast. Tega ne storiš!”

„Storim!”

Alena je korakoma udarila z nogo ob trdo cesto.

„In če zapraviš svoj mir?”

„Mir? Torej tudi ti sodiš tako, tudi ti misliš, da sem taka?”

„Nič ne sodim. Vem pa, da za igračo tvoje srce ni. In če stokrat tajiš, utajila ne boš, da si že vznemirjena, in vznemirjen je tudi on.

Pomisli, ali te to vodi k cilju — ali te vodi v nesrečo.”

Ko je Minka pogledala ob taki sodbi Aleni v oči, kakor bi ji prodirala vprašujoče v dušo, Alena ni vzdržala pogleda. Nervozno se je igrala z resami ogrinjače in nejevolja ji je sijala z obraza.

„Minka!” Alena je gledala predse na cesto, potem dvignila glavo in se ozrla proč od prijateljice v gozd ob cesti.

„Minka,” je ponovila še enkrat in glas ji je bil nenavadno teman, skoraj zadirčen. „Povej mi, zakaj ste taki. Tudi ti nisi drugačna, nikar mi ne zameri! Taki ste namreč vsi, da več veste o meni, nego jaz sama.”

„Zato smo taki, ker imamo oči. Ljubezen jih nima, je slepa.” Alena je izmaknila Minki roko in je odločno stopila na drugo stran ceste.

„Ne vem, ali je to hudobno ali je neumno. Toda to vem dobro, da tako natolcevanje prepovem, tudi tebi prepovem, dasi te spoštujem in te imam rada!”

Minka je šla za njo preko ceste in jo prijela vnovič za roko.

Alena ji je dovolila in gledala v gozd, ki je molil gole, mrtve veje pod sivo zimsko nebo.

„Punčka moja,” je pričela Minka mehko in iskreno. „Poslušaj odkritosrčno besedo prijateljice! Ni treba, da bi bila ničemurna zato, če veš, da si najlepša dekle v fari. Če se potem mladenič, kakor je Brest, zanima zate bolj nego za druge, ali ni to naravno? Ali ni takisto naravno, da ubogo nervozno Erno nekako jezi že sam tvoj pojav, tvoja mladost? Ali ni nujno, da je Mara, za katero se je Brest zanimal prej, užaljena, ko vidi tebe — in vidi njega? Ali ni to nujno?”

„Kajne, da ni bilo kar tako med Maro in Brestom? O, jaz sem naglo uganila!”

„Poglej, draga moja, to je najboljši dokaz, da nisi več mirna!”

„Zakaj?” je vprašala Alena in sklonila glavo ter pogledala prijateljico.

„Zato, ker te izdaja vsaka kretnja, oči, lice, vse. Prav zato te svarim. Ko bi bila prepričana, da greš sreči naproti — potem bi drugače govorila. Razodenem ti, nerada, toda iz ljubezni ti razodenem: tudi jaz sem že bila prevarana...”

„Prevarana? Torej si nesrečno ljubila — in odtod tvoj socializem!”

„Alena!”

Minka je izpustila njeno roko in se ustavila sredi ceste. Iz njenih pogledov je žarel užaljeni ponos. Nekaj hipov je molčala, v licih ji je utripalo.

„Alena, odpuščam ti to žaljenje, ker si — otrok. Želim samo to, da ti ne doživiš ure, kakršno sem doživela jaz, in če jo doživiš, ti želim vsaj toliko sile, kolikor je bilo v meni, da

sem se dokopala s krvavečimi prsti na višino, kjer sem sedaj — ponosna na to, kar sem, ker sem sama iz sebe!”

Alena se je šele sedaj zavedela trpkega očitka, ki ga je nezvestno izgovorila. Planila je k Minki in jo prijela za roko ter jecljala:

„Odpusti, Minka, odpusti!”

Minka je držala njeno roko in govorila, kakor da ne bi slišala prošnje.

„Alena! Pomni! Žal mi je tvojega miru, žal tembolj, če se ti skalí ob Brestu; zakaj on ni mož, ti pa si vredna moža. Dovolj! In sedaj ne besedice več o tem, dokler ne zaprosiš sama za njo.”

Prijateljici sta nadaljevali pot ob levi in ob desni strani ceste — molče. Težko škripajoči vozovi, obloženi s hlodi, so ju srečavali, tu in tam je prifrčala izpod sivega neba, kakor cvetni listič, bela snežinka in izginila na rjavem travniku.

Ko sta prišli do Strniške, je zaropotala veriga, iz pásice je planil zvesti čuvaj in ju oblajal.

Alena se je prestrašila psa in se stisnila k Minki.

„Ali naj grem tudi v hišo?”

„Seveda pojdi! Saj nimam skrivnosti!”

Ko sta vstopili, je zavila vrsta voz s hlodi po kolovozu preko Strniških travnikov proti cesti. Vdova je stala zamišljena in žalostna pri oknu.

„Dober dan, gospodinja!”

Minka je stopila k njej in ji ponudila roko. Ko je Strniška zagledala učiteljico, se ji je lice nekoliko zjasnilo.

„Nekam žalostni ste? Kaj vam je?”

„Poglejte,” je pokazala Strniška skoz okno na veliko rjavo liso v hribu, kjer so pele sekire drvarjev. „Poglejte, to me spra-

vi v grob! Kakor bi mene sekali, tako mi je! O, zakaj sem prodala! Vse prepoceni, vse prepoceni!”

„Zato se nikar ne žalostite! Gozd je dozorel — in Smrekar vam je tudi dokaj primaknil, kakor sem čula!”

„Vse premalo, še vse premalo! — Sedita!”

Strniška je povabila učiteljici k mizi, vzela iz miznice hleb kruha in nož, segla na polico po pehar orehov in jima ponudila.

„Prigriznita!”

Minka si je urezala kos kruha in pričela tretji orehe.

„Še vi,” je silila Strniška Aleno, ki ni bila tako domača v kmetiški hiši in se je obotavljala.

„Gospodična, prepoceni sem dala, vse prepoceni,” je ponavljala Strniška in gledala skozi okno težke vozove, ki so se škripaje vili na cesto. V nekaj tednih, kar so sekali gozde, se je vdova očitno postarala.

„Čudno, da vam niso nič pisali iz Trsta.”

Aleni je ob tem stavku izpodletel oreh, katerega je hotela streči, in se zakotalil po tleh.

„Kar pustite,” je branila Strniška, ko ga je hotela Alena pobrati.

„To je tisto, kar me jezi, tako jezi, da zbolim, in prav je, da ste prišli. Poslušajte! Danes dopoldne je prišel neki gosposki človek iz Trsta in se jezil, zakaj da sem že prodala, češ, pet tisoč več bi dal on. Pomislite, pet tisoč. Pa sem rekla, zakaj niste nič pisali. Tedaj se je pa veril in trdil, da so pisali. Pogledajte, in jaz nisem ničesar dobila!”

„To je zares čudno!”

„Kajne, da je? Če ni hudobna roka vmes!”

Alena je stežka prikrivala, kako je razburjena ob tem po-

govoru. V njej je kričalo: Povej, vse povej! Za krikom pa je stal Brest, ki ji je svetoval: Molčite!

„Hudobna roka,” je povzela s poudarkom Minka. „Tega ne mislim. Morda se je pismo izgubilo.”

„Kajpada izgubilo! Če se mi drugo ne izgubi, da bi se prav to. Toda ta gospod bo vse dognal! Strpensko je bil hud. Naj le dožene! Je rekel, da gre kar na pošto!”

„Erna je nedolžna! Ona je zelo vestna. Pismonoša je res nekoliko pijančka, ko bi bil ta pismo kakó izgubil!”

„Ali je bilo pismo priporočeno?” je vprašala Alena. Ko bi bila Minka kaj slutila, bi bila opazila na glasu, da je Alena vsa preplašena.

„Menda ne, kakor sem razumela Tržačana.”

„Tedaj bo težko kaj dognati,” je razlagala Minka. „Če ga je izgubil pismonoša, kaj hočete? Siromak je, vzeti mu nimate kaj, kvečjemu, da bi prišel ob kruh. To pa bi bilo prehudo!”

„Tako sem tudi jaz rekla. Njemu naj prizaneso. Če je pa kdo drug, nič usmiljenja!”

Strniška je potrkala s koščeno roko ob mizo in zopet gledala na rjavo poseko skozi okno.

Tedaj so se odprla vrata in je vstopil Jok.

Ko ga je Strniška zagledala, je uprla bojevito roke ob boke in mu obrnila hrbet.

Jok je pogledal po družbi, se odkril in sedel k peči.

„Tako prebito piha sever, da se mi je zanohtalo, ko sem meril in prešteval te hlode!”

„Kakor da bi za vbogajme delal! Saj plača Smrekar, ker si mu pomagal, da sta mi izplela to bogastvo! Hinavec! Naj te le zebe, ko te ne zastonj!”

„Kaj sva vam izplela? Mar ni pošteno kupljeno in pošteno

plačano? In kdo je pritiskal in privijal Smrekarja na vašo plat, če ne jaz. In za plačilo imam tole! Vsak je neumen, kdor stori dobro!”

„Da si me pustil pri miru in nisi stopil nikoli čez moj prag, bi bil storil mnogo bolje, razumeš, bolje! Za lepe tisočake si me okajnal!”

„Jaz?”

„Kdo drug?”

„Tako!”

Jok je skočil kvišku.

„Gospodični na pričo, obe! Gosposka naj govori!”

Tedaj se je Strniška obrnila šele od okna proti njemu in stopila korak po sobi.

„Gosposka naj govori! Saj tudi bo, in bo poiskala neko pismo in tiste sleparske prste, ki so ga ukrali!”

Jok je zaripel, iz bolnega očesa so se pocedile solze.

„Kakšno pismo? Kakšni prsti? Čigavi? Povejte! Tu so priče!”

Jok se je bližal Strniški, grozeč in stiskajoč pesti. Minka je vstala izza mize in se vstopila predenj.

„Nikar tako, Jok! Strniška so dobili za les ponudbo iz Trsta — pismo se je pa izgubilo — zato ga bomo iskali. Ni treba, da žalite gospo in kričite v tuji hiši!”

„Povejte vi tistega, ki pravi, da je prišlo pismo iz Trsta! Povejte!”

„So bili iz Trsta pri meni danes in so mi povedali. — Ven, nič ne boš razgrajal! Ven!”

Strniška mu je odprla vrata in mu kazala s tresočim se prstom skoz duri.

Jok je umolknil, kakor bi mu zadrnilo vrat, in je potepe-
no zapustil sobo. Strniška je zaloputnila vrata za njim.

„Grdoba!” je še zamrmrala in mu s pestjo požugala v vežo.

„Pojdiva, Minka,” je prosila Alena, ki se je tresla po vsem
telesu. „Mene je groza tega razbojnika.”

Minka je tolažila Strniško, ki je kipela od jeze, in jo pova-
bila na Miklavžev večer.

Nato sta učiteljici naglo odšli.

Daleč pred seboj sta videli Joka, ki se je gnal po cesti z dol-
gimi koraki.

XVI

Ko je Alena prišla domov, je videla iz sobe, da sta šla preko dvorišča pismonoša in Jok. Pismonoša je bil bled in potr; čepico je nesel v roki in segal z desnico razburjen v sive lase. Ob njem je stopal Jok, mahal divje z rokami, dvigal kvišku tri prste, žugal in šepetaje sikal na uho spremljevalcu. Ob lesi, ki vodi na dvorišče, sta obstala. Jok je govoril bolj z rokami in obrazom nego z besedo. Ko sta se ločila, je pismonoša zamahnil z roko in naglo odšel, Jok pa je stal in držal klobuk za okrajce, kakor bi ga hotel vreči na tla. Nato se je okrenil proti Smrekarjevemu domu. Alena se je umaknila od okna, ko se je mešetar ozrl na hišo.

Smrekar se je prismejal k večerji. Smeh je bil nekaj groznega, tako se je zdelo Aleni. Ko je obešal klobuk, je že pripovedoval:

„Ha-ha-ha! Če to ni smešno! Kaj si izmisli Taljan! Neko pismo išče, na pošti ga išče, pismonošo so pestili, Erna je razgadena, da kar skovika, celo mene je vprašal, ali bi kaj slutil! Ti kanalja taljanska! Pomislite! Zaradi navadnega pisma tak hrup! Ko bi jaz hotel zaradi pisem, ki so se meni izgubila, tako rogoviliti, bi morala nastati vojska, prava vojska!”

Nato je sedel k mizi in si zadovoljno podrgnil roko ob roko.

„Ta jeza Taljanova me veseli, tako veseli, kakor bi zadel terno! To je dobro! Ni res, Alena?”

Alena se je sklanjala nad krožnik in jedla posili. V ušesih ji je bučal ta strašni krohot kakor peklenški grom. Na Smrekarjevo vprašanje ni odgovorila. Plaho je dvignila oči v Smrekarja, ki je moral zagledati v njih strah in prošnjo: Ne izdaj me! Ne vleci me v blato! In zaeno ji je na čelu ležal oblak gostih črtic, ki mu je očital: Slepar!

Smrekar se pa ni zmenil ne za očitane in ne za prošnjo. Kakor bi ga nihče ne poslušal, je govoril sam s seboj in se smejal ter ponavljal: „Izvrstno! Izvrstno!”

Alena ni čakala konca večerje in ni spremila Viktorja v spalnico. H gospe se je sklonila in ji tiho pošepetala na uho, potem pa odšla v svojo sobo.

Tamkaj se je zgrudila na stol, sklenila pred seboj na mizi roke, naslonila nanje glavo in začela jokati. Solze so jo nekoliko umirile. Trudna je dvignila glavo in se ogledala po sobi. Po vseh kotih je šel njen pogled. Skoraj nezavestno je iskalo njeno oko nekoga, da bi v tem hipu sedel k njej, ji položil roko na glavo ter jo vprašal: Zakaj solze, Alenčica? Na vrata se je ozrla in uho je prisluhnilo, ali se ne slišijo drsajoči koraki očetovi, kakor jih je slišala doma, kadar je sedela sama pri nalogi pozno v noč. Toda obednica je bila nema. Tudi Smrekarjev krohot je utihnil.

„Groza me je te samote!”

Alena je izgovorila polglasno te besede, a se je svojega glasu ustrašila. Privila je luč, da bi ji svetloba dala poguma.

Začela je razmišljati dogodke, ki so jo tako vznemirili. Slišala je vnovič glas Erne in jo videla, kako ji pomežikuje izza okenca. Mara se je obračala od nje, Minka je bila užaljena, ker ji je povedala resnico v oči — in potem to pismo — in Smrekarjev krohot.

„Zavist in zloba! Ni ga, da bi mu segla v roko, ni ga. Edini Brest mi je privoščil prijateljsko besedo, edini on — nehote je pogledala roko, kamor jo je poljubil — in še tega so mi nevoščljivi — in še od njega bi me odgrizli, da bi bila kakor vrba sredi planjave — sama, posuta z biči zlovražnih pogledov. Ne, ne! Tega veselja ne čakate. Vse mu povem, vse!”

Nenadoma ji je šinilo v misel, da bi mu pisala in vse razodela in zatožila tovarišice in povedala, kako trpi zaradi njega. Toda takoj je opustila to misel, ko je vedela, da pismo ne bi bila skrivnost.

Zato je sklenila, da mu vse pove ob prvi priliki samo zaradi tega, da bo spoznal, kako nekolegialne so njene kolegkinje. Ko je še nekaterekrat premislila Brestovo trditev, da se ji ni bati zaradi pisma, da je njena vest čista — se je toliko pomirila, da je legla.

Nekaj dni je preteklo, nastopil je december, sneg je zapal do kolena. Dogodek o pismu je bil pozabljen, kakor bi se pogreznil v zemljo. Spočetka je Alena še prisluškovala, kdaj začne Smrekar vnovič o pismu, obiskala je Minko, bila pri Erni — toda povsod molk o tem. Že se je popolnoma pomirila in si očitala, kako je preprosta in otročja, da se tako razburja in tako plaši ob praznem strahu. Toda ni dolgo trajalo, ko se je pojavila vnovič huda slutnja. Videla je mešetarja, ki je prihajal zvečer k Smrekarju, čula je prepire med obema. Dasi ni razumela besedice, ji je neprestano sililo v spomin, da se plete vse to zaradi pisma. Zopet se je je pollaščal nemir. Cele ure je prežдела v svoji sobi ob zaprti knjigi. Ko bi le koga imela, da bi mu potožila, da bi mu odkrito zaupala, gotovo bi se razblinile vse te slutnje in bi izginili strahovi. Želela si je Bresta. Toda odkar je začelo snežiti, ga ni več videla. — Mor-

da pridno dela, ob takem vremenu, ki je kakor nalašč za duševno delo. — Morda — ob tej misli jo je stresla groznica — morda je pa zvedel tudi on in se nalašč ogiblje Smrekarjeve hiše, da se ne umaže, da ne pride v dotiko tudi z njo, ki mu je zaupala, in bi ob slučajni pravdi celo on — kot redni gost — bil zaslišan za pričo. Tedaj tudi on se je pravzaprav ogiblje, on, zaradi katerega trpi, zaradi katerega jo zbadajo in se ji umikajo.

Ob takih urah je bila Alena tako potrta, da ji je shujšalo lice in je bledela, kakor da bi jo razjedala bolezen. Celo Smrekarica je opazila spremembo ter je velela nekajkrat napreči sani, da sta se peljala z Viktorjem na sprehod; mislila je, da ji škoduje, ker preveč tiči v sobi. Po taki vožnji se je vrnila resnično pokrepčana in Smrekarica ji je z veseljem pobožala cve-toča lica. Ali kaj bi bila dala, ko bi bila ta roka — roka materina! Domislila se je, kako je včasih doma otročje kljubovala, toda vselej, kadar jo je obšla resnična žalost, je prihitela k očetu, k materi, in kakor skoz nevihto je zasvetilo nenadoma sonce in v srcu je bila spet mirna sreča. Sedaj ni nikogar!

Tako je v razvneti domišljiji, ki jo je mučila vsako noč, dočakala Miklavževega večera. Koprnela je, da bi videla Bresta in se prepričala, je li njena sumnja upravičena. Zaeno je sklepala trdne sklepe, da ne sme nihče opaziti njenega trpljenja, ker bi se ob njeni bolesi le zavistno pasli. Vesela bo, razigrana, in šalila se bo z Brestom, nalašč predrzno šalila, da jim pokaže, kako je samostojna in kako je jeziki nič ne brigajo.

Ko se je na Miklavžev večer zmračilo, so se zbrali veljaki iz vse fare. Prišel je župan in občinski svetovalci, prišla sta župnik in kaplan in seveda vsa inteligenca, med katero se je ob-

lastno vstopil Smrekar. Obdarovanci so napeto čakali v šolski sobi. Z njimi očetje in matere.

V sobi je medlo gorela sveča. Ko je Minka videla, da so vsi zbrani, je pozvončkljala.

Tedaj so se odprla vrata, bengalična luč je razsvetlila sobo, prikazal se je angel, za njim drugi in tretji — nato Miklavž — in za vrati so obstali parkeljni, rožljaje z verigami. Ne samo otroke, celo starše je prevzelo radostno očaranje in po sobi je zaplul vzdih začudenja: A-a-h!

Ko so se otroci nekoliko opogumili, so zapeli pod Minkinim vodstvom Miklavžu pesem v pozdrav. Potem je Miklavž pozval kaplana, da je izpraševal otroke.

Miklavž jih je pohvalil, blagoslovil in jim povedal, da so angeli prinesli darove, ki jih čakajo v sosednji sobi. Spet je zapel zvonček in Miklavž je izginil: verige parkeljnov so zarožljale po veži — luč je ugasnila.

Tedaj je Minka odprla vrata v sosednjo sobo in vedla vanjo šolarje. Veseli vzkliki so zadoneli po šoli, otroci so hiteli po klopeh in iskali listkov, kjer je bilo napisano vsakega posameznika ime. Oblekice, predpasniki, gorke nogavice, čevlji — vsega je bilo v obilici, kakor v bogati štacuni. Otrokom so žarele oči, ko so stiskali k sebi svežnje, matere so si otirale solze. Vse je gledalo na Minko, kateri je gorelo lice v radosti. Kaj Smrekar, kaj župan in župnik — nocoj jih ni videl nihče. Vsi so zrli samo vanjo, vsa srca so se ji klanjala. Revne vdove so se ji zahvaljevale s solznimi očmi in ji stiskale roke, vse se je gnetlo krog nje. In ko so se že poslavljali, se je prerinil župnik do nje, jo v imenu vse fare zahvalil s tako iskrenimi besedami, da je Minka sama začutila kipečo radost v očeh.

Ko se je soba izpraznila, so pristopili tudi veljaki do Min-

ke. Vsi po vrsti so se ji zahvaljevali in ji čestitali. Minka se jim je vljudno zahvaljevala, ali čutila je mrzloto praznih besedi in se je grela edinole v blesku nedolžnih oči.

Smrekar je v veži povabil Bresta na večerjo.

„Pridita z Aleno, mi gremo naprej!”

Alena je zadnja stopila k Minki.

„Minka,” jo je nagovorila in jo prijela za roko. Glas se ji je tresel. „Minka, jaz te spoštujem in te občudujem! Blagor tebi!”

Dvignila je njeno roko in jo hitro pritisnila na ustnice, da ji je Minka ni mogla umakniti.

„To je moja sreča, moje plačilo — in klic: Naprej! — Hvala ti za iskrenost!”

Pri vratih se je pridružil Aleni Brest, ki ji je povedal, da je povabljen k Smrekarju.

Alena, vsa prevzeta od tega večera, je šla hitro po ozki gazi tik Bresta in srce ji je močno utripalo.

„Krasno je bilo! Minka je res duša dela!”

„Je treba posebnega značaja za tako stvar. Jaz bi ne bil za to.”

„Ne?”

Alena ga je z zategnjenim poudarkom vprašala in hitro dostavila, kakor bi se zbala:

„Tudi jaz bi ne zmogla tega.”

Nato sta šla po slabo izhojeni poti molče. Aleni se je z vso silo nenadoma vrinila želja, da tu v samoti, pod migljajočimi zvezdami, razodene Brestu, kar jo je tako grozno mučilo. „Gospod Brest, ali ste mar jezni, ker vas ni več k Smrekarju?”

„Jezen? Kako to vprašate? Pot je bila slaba in silno pridno sem študiral te dni. Zato me ni bilo!”

„Tako? Sem mislila, da ste kaj zvedeli o pismu.”

„O pismu? O kakšnem pismu?”

Aleni je odleglo, ko je bila ubita zla slutnja, ki jo je trapila toliko noči. Kakor bi otvoril strugo vrelcu, je začela pripovedovati svojo muko. Govorila je iskreno, odkrito. Iz besedi se je glasila pritajevana bolečina. Brest je prijel njeno roko, jo ovil krog svoje in čutil, kako trepeti. Ko je dokončala, so jo polile solze. Nagnila je glavo proti Brestu. On se je zmedel, ko je videl beli vrat, razsvetljen od zlatih zvezd, in sklonjeno glavo proti svojim prsim. Ni imel, ni vedel besede prvi trenutek. Tajna sila ga je sklonila, njegove ustnice so se rahlo dotaknile belega vratu.

Alena je vztrepetala in mu umaknila roko. Nihče ni več spregovoril, dokler nista stopila v vežo, kjer ji je Brest stisnil roko in rekel:

„Oprostite in ne bojte se! Čemu strah, ko imate mirno vest!”

Nato sta šla po stopnicah.

Pri večerji so bili vsi sila malobesedni. Brest in Alena sta bila še tako pod vtisom nenadnega dejstva, da sta kakor preplašena drug drugemu umikala celo poglede. Smrekar je prinesel s seboj iz šole trn v srcu. Zakaj njegova oholost ni pretrpela, ko je videl, kako mnogi njegovi dolžniki častijo učiteljico, zanj pa ni bilo ne pozdrava ne poklona. Da ni zabaval vse družbe Viktorček z bogato miklavževino, katero je dobil doma, ko se je vrnil z mamo iz šole, bi bil zavladal često molk. Šele po večerji, ko je močno vino razplalo kri, se je razplela govorica. Smrekar je pričel.

„No, gospod profesor, kako vi sodite o tem večeru in o Minki?”

„Da je Minka zelo požrtvovalno delala. To je hvale vredno!”

„Zares,” sta pritrdili Smrekarica in Alena.

„Torej ste res tako kratkovidni kakor bajtarji in berači, ki jokajo, če dobe pisano cunjico v dar. Le preudarite: Kdo je dal vse to? Kdo? — Mi, mi — jaz, župnik, Strniška — mi smo darovali. Kaj je dala Minka? Nič. Če je nekoliko šivala, kaj tisto! Saj nima drugega posla! In vsi tiščite vanjo in se ji zahvaljujete in jo slavite! To je demagoštvo, to je pavovo perje, s katerim se lišpa ta ženska.”

„To je resnica, gospod Smrekar, da ste darovali drugi; toda vse delo in ves večer je njena zasluga!”

„Zasluga, zasluga! Poznam njene zasluge! Drugi ji sezidajte hišo, ona se bo košatila v njej in gledala skozi okno! Saj se poznamo! Vem tudi, da snuje neko društvo in s kaplanom stikata glave ter si namigavata o posojilnici. Še tega je treba. Oba preženem!”

Smrekar je jezno udaril po mizi in izpil v dušku kozarec črnine.

Alena je jecljaje skušala ugovarjati, pa je Brest previdno in posredovalno zvodil govor drugam, da je kočljivi prepir nehaj. Zakaj Smrekar je obrvi tako namršil, da bi bil divjal in vsakega surovo razžalil, kdor bi mu ta večer ugovarjal.

Ko se je družba razšla, je hodil Smrekar dolgo ves zamišljen po pisarni. Na mizi je imel buteljko, pri kateri se je ustavljaj in po malem izpival, kakor bi iskal misli v vinu. Sédel je že kajkrat k mizi, pa vselej odložil pero in hodil vnovič gor in dol. Ko je izpraznil zadnjo čašo, je sédel, odločno prijel za pero, ga pomočil in zamrmral:

„Ne boš mi nagajala ne, taka ženščina že ne!”

Tedaj je zastavil in začel pisati:
Slavni okrajni šolski svet v ...

XVII

Nekaj dni po Miklavževem večeru je Alena preživela v resnični muki. Presedela je po cele ure v sobici in zrla ob zaprti knjigi v zasneženo ravan, kjer so posedale na drevesih lačne vrane in se krakaje preletavale krog vasi. Njene misli so bile zbegane. Kolobar strahov se je vrtel krog nje. Iz tega vrtinca so se režali vanjo obrazi mešetarja, Smrekarja in jezna, žugajoča roka Strniškina. Pred seboj je videla obraze sodnikov, ki se ji čudijo in se spogledujejo s tehtnimi pogledi. Časniki poročajo, oče bere poročila izpred sodišča, roke se mu tresejo; mati joka...

V groznici je drhtela po vsem životu, pot ji je silil na čelo, nervozne roke so stiskale robec.

Ko se je razpalila domišljija do vrhunca, da ni mogla več mirno sedeti, je planila kvišku, iz prsi se je utrgal vzdih, glavo je naslonila na mrzlo steklo in po licih so pritekale solze, tihe, brez joka, stisnjene iz srca. In vselej takrat se je razblijnil zlobni krog, prednjo je stopil Brest in ji stiskal roko ter govoril: Čemu strah, ko imate mirno vest.

Spomin nanj in na te njegove besede ji je vdihnil poguma, pregnal strahove, da se je zdramila iz teh težkih sanj. Otrla si je oči, odmaknila se od okna ter se trudno nasmehnila: „Ali sem bolna ali sem neumnica?”

Segla je po knjigi. Ali že drugo stran je brala brez zaniman-

ja, dokler se niso zmedle vrstice in ni sredi stavka prenehala ter se vnovič zazrla skozi okno.

Razmišljala je, kako je omagala ob Brestu, kako ji je klonila glava na njegove prsi, ko sta se vračala na Miklavžev večer iz šole. Na tilniku, se ji je zdelo, da jo nekaj peče, da je vžgano znamenje, katerega bo opazila Mara, tudi Erna — ter si bosta pomežiknili, in Erna bo zapela z visokim glasom: „A — seveda” — in obe se bosta zasmejala.

Sram jo je bilo, tako strašno sram, toda bolj kot pred Maro in Erno, pred Brestom.

„Kaj si neki misli? — Kje je moj ponos? — Ah — bahal se bo, po pravici bahal pred tovariši: Ponudila mi je ljubezen — izzivala — ha-ha-ha!

In kako se je prej nosila! To so ženske! — O Bog, zakaj sem tako nesrečna!”

Alena je stisnila glavo v dlan, v sencih je čutila utripe razburjenega srca.

Tako je preteklo pol tedna, da se Alena ni ganila iz sobe. Edino Viktor, ki je imel neprestano opravka s sneženimi vali in pusti, jo je tu in tam vzdramil in spravil v dobro voljo. Sicer je pa čakala vsako uro poročil o naperjeni pravdi, hrepenela je po Brestu — in se ga bala in ga zaničevala, vse hkrati.

Teden je potekal, o pravdi ni zinil nihče. Smrekar je bil vesel, žaga je pela svojo pesem noč in dan, Strniškini gozdovi so bili neizčrpani. Grmade hlodov so se večale, skladi desk so rastle. Štefan je pisal in računal, pri mizi se šalil, v pisarni celo prepeval z robotnim glasom.

Nekoč je vprašal: „Kje tiči Brest, Alena? Ali nič ne veste?”

Alena je čutila, da je zardela, zato se je naglo sklonila k Viktorju, ki je ob njej jezdil novega Miklavževega konja.

„Uči se menda,” je odgovorila malomarno.

„Meni je včasih dolgčas po njem. Takole na večer bi že utegnil priti. Ali vam ni nič dolgčas po njem, gospodična?”

„Štefan!” je spregovorila žena, karajoč ga, ko je poredno zamižal na eno oko in ošinil z drugim Aleno.

„Dolgčas? Meni? Kaj me briga Brest!”

Tako je Alena pikro zavrnila gospodarja in segla po časniki, ki je ležal na mizi, ter ga dvignila tako visoko, da je zagračila z njim pot Smrekarjevim pogledom.

Ko je bila sama, se je jezila nad seboj, ker se z vsako besedico ujame in izda, jezila se je na ves svet in na fraze in na laži, ki so edini potni list človeka, da more in sme v takšno družbo. Zato je v njej rastla moč volje, porajal se ji je odpor in trma in v tej je sklenila, da gre do Minke in se ji čisto izpove, jo nahujška zoper Smrekarja in še zoper predrznega Bresta.

Po šoli si je ogrnila pelerino in se napotila k Minki. Ker je naletaval droben sneg, je potegnila kapuco čez glavo in gledala predse na grudavo pot, da bi ji ne spodrsnilo. Zato ni zapazila mešetarja prej, da so se dvignili pred njo težki škornji, ko je krevsal proti Smrekarju. Oba sta za hip obstala. Mešetar je razkleščil usta, da so se pokazali rumeni zobje, stopil z eno nogo iz gazi v sneg, da ji je naredil prostor — in ko je šla Alena tik njega, je zagodrnjal:

„Ali se bojite, kaj?”

Alena se je okrenila, ga srdito pogledala, pa takoj povescila oči ter rekla:

„Česa se bojim? Ali se vam sanja?”

„I no, sem mislil, da pravda ni za nikogar sladka koreninica, hudirja, kaj?”

Alena je vzdrhtela in se tesneje zavila v pelerino.

„Kakšna pravda?” je rekla pogumno in otresala s kapuce sneg, ki se ji je bil usul z orehove veje za vrat.

„I no, kaj bi se narejali? Saj se jaz tudi nič ne bojim zaradi tistega pisanja. Tako bom prisegal, da bo dala luža iskro, vi pa, kakor hočete! Adijo.”

Mešetar je izmaknil nogo iz snega, jo postavil nazaj v gaz in odšel.

Alena je bila kakor okorela od čustev, ki so jo prevzela v tem trenutku. Tudi ona se je napotila naprej, toda ni čutila nog in ni opazila, da ji je zdrknila kapuca z glave in so snežinke obelile njene lase. Ni videla gazi pred sabo, ne ledenih grud, ob katere je zadevala njena noga, videla je samo eno misel: Pomoč! Pomoč, da se otmem, da se iztrgam iz teh krempljev.

Zasopla je prihitela do šole, kjer jo je na pragu čakala Minika, takisto zavita v kapuco.

„Kam, Alenčica?”

„K tebi. In ti?”

„K Brestovi materi. Obolela je.”

„Obolela? Brestova?”

„Da! Spremi me!”

Aleni je izginil hipoma ves srd na Bresta, kakor iskra ji je bilo jasno, zakaj ga ni bilo, in z glasom, ki je trepetal od sočutja, je izrekla:

„Kako je siromak nesrečen! Pojdiva!”

Učiteljici sta odšli, druga za drugo, v vas, ki je tiho počivala pod snegom.

Ko sta potrkali pri Brestovih, se je odzval samotni ženski

glas v sobi. Mati je sedela na postelji, suhi prsti so se oklepali rožnega venca.

S težavo je dvignila starica trudne roke in se ozrla proti vratom. Ko je spoznala Minko, ki je snela kapuco in stresla sneg z nje, se je razveselila. Resne, zamišljene gube na licih so splahnele v radosti. Izpustila je molek na odejo in iztegnila roko proti učiteljici.

„Da ste prišli, gospodična! Kako ste dobri!”

Alena je obstala za vrati.

Minka je stopila k postelji in prijela z obema rokama za ponudeno desnico.

„Kako je, mati? Tako imate jasno in veselo oko! To je dobro znamenje. Ne bo hudega.”

Ob tem ji je že zrahljala blazine, s katerimi je bila obložena, popravila veliko ruto, ki je zdrsnila starici z ramen, in ji pogladila pramen belih las, ki so ji silili na čelo.

Starica se je smehljala in jo gledala s hvaležnimi očmi, jo prijela vnovič za roko in govorila: „Oh, gospodična, kako znate postreči!

Kakor bi me sam angel božji potolažil, tako se prileže staremu človeku takale mehka roka, ki je tako pripravna kakor vaša. Bog plačaj, gospodična!”

„Oj, mamka, kako se lepo šalite! Kmalu boste zdravi! Bolnik, ki je takole dobre volje, se naglo izkoplje iz postelje.”

„Bog vas usliši! Veste, saj mi ni nič zato, če bi umrla. Samo zaradi fanta bi rada še tako dolgo živela, da se pririje do kruha. Samo zato. Potem se zgodi, kakor je božja volja!”

„Ali ni Ivana doma?”

„Je, seveda je! Uči se. Čajte, ga pokličem.”

Mati je segla po palici, ki je stala ob postelji, in jo dvignila, da bi potrkala v strop.

„Takole se kličeva! V podstrešni sobici je, da ima mir.”

Takrat se je oglasila Alena izza vrat, kjer je še vedno stala.

„Ne trudite se, mama, ga pokličem jaz!”

Takoj je odšla; v veži so zaškrípale vegaste stopnice.

Takrat se je šele starica ozrla za njo in vprašujoče pogledala Minko.

„Je ne poznate? To je učiteljica pri Smrekarjevih.”

„Tako, tako! Je res nisem še videla.” „Mati, ko sva same, mi povejte, kaj vas boli. Morda vam kaj pomagam. Sicer bo treba poslati po zdravnika.”

„Tega ne, zdravniki so dragi in in pri nas nimamo. Komaj za opravke. Ampak vi pa le pomagajte. Mnogim ste že. Vsi pravimo, take še nismo imeli. Rajni gospod Jakob so bili na ta način; prežgodaj jih je pobrala smrt.”

Vtem je Alena potrkala na Brestova vrata v podstrešni sobici. Roka se ji je tresla in srce je bilo nemirno. Ko jo je Brest zagledal, ga je oblila rdečica, knjigo, ki jo je držal v roki, je hotel naglo odložiti, pa je zgrešil mizo, da je knjiga padla na tla.

„Zamišljen študent! Kako sem neroden! Oprostite, gospodična!”

Knjigo je pustil na tleh in se približal Aleni, ki ni zaprla vrat za seboj.

„S čim mi je čast, da bi vam postregel?” jo je vprašal nekam zmedeno.

„Z Minko sva prišli obiskat gospo mamo. Iskreno sočutje!”

„Hvala lepa! Preprijazni ste! Upam, da ne bo hudega! Izvolite sesti, pa ne zamerite, samo en stol imam.”

„Zahvalim! Pojdite dol, zato sem prišla!”

Okrenila se je ob vratih, za njo je stopal Brest.

„Pazite!” jo je opozoril vrh stopnic.

Alena se je ozrla.

„Silno rada bi čimprej z vami govorila, če dovolite.”

„Prosim, prosim! Vsak trenutek sem vam na službo.”

Spet so zaškripale stopnice, po katerih sta previdno stopala v vežo.

„Potem vas spremim domov,” ji je pošepetal Brest, preden sta stopila v sobo.

„Janez, poglej, Janez!”

Mati je z izredno krepkim glasom poklicala sina. Aleni je donelo ime nekam tuje, kmetiško. Nehote se je ozrla na mater in pogledala sina.

„No, mati, kaj naj pogleda Janez?”

Brest je ime poudaril, krog ustnic mu je zaigral smehljaj. Nato je podal roko Minki in se opravičil, obrnjen proti Aleni:

„Mati nočejo Ivana, ljubijo le Janeza!”

Starica je z živimi očmi ogledovala družbo in dobro razumela sinovo opazko.

„Janez si, da, Janez ostaneš! Kaj bi se pačil! Vidiš, gospodična je prišla. Tako sem je vesela, da mi je kar napol odleglo. Ko mi prinese še zdravil, bom takoj zdrava!”

„Hvala, gospodična Minka! Vi ste preljubeznivi!”

Brest se je priklonil, krog ustnic mu je igral še vedno rahel smeh, v katerem ni bilo vere v Minkino pomoč.

„Gospod Brest, to je moja socialna dolžnost in zaeno moje veselje. Zdravila resnično dam; res so nedolžna, ali včasih učinkujejo čudovito. In če ne bodo, poskrbim za zdravnika!”

Nekoliko očitka je bilo v teh besedah, ker Minka ni prezrla smeška krog Brestovih ustnic.

„Nič zdravnika,” je hitela starica, vzela molek, ga obesila na žebelj poleg postelja in se skušala, oprta na komolce, upokončiti. „Ni ga treba, pravim. Jaz imam vero v Minko. In če ni vere, ne pomaga noben padar nič.”

Brest je zopet skušal opravičiti materine nazore. Ker je Minka ogrinjala mater in ji popravljala odejo, je govoril z Aleno.

„Zbogom, mati! Jutri pridem!”

„Prosim, lepo prosim, gospodična!”

Brestovka je stiskala s koščenimi rokami Minkino desnico, kakor bi se upa polna oprijemala vrvi, ki jo dvigne z bolniške postelje.

Nato so odšli.

Mrak je legal silno hitro na zimsko pokrajino. Sneg ni več pršal v drobnih zrnih, začelo je naletavati v debelih kosmih. Zaviti v kapuce so šli skozi vas. Pred šolo je Minka opozorila Bresta, da se ji zdi mati dokaj slaba in bo skoraj gotovo treba zdravnika.

Nato sta se Brest in Alena poslovila in krenila proti Smrekarju. Žive duše ni bilo na poti. Stopala sta polagoma, molče. Brest se je ozrl po poti nazaj, in pogledal preko Alene naprej. Kolikor je mogel presoditi v mraku in metežu, se ni bilo nadejati popotnika ob tej uri. Zato je zagazil v sneg, da je stopal z Aleno vstric, in spregovoril:

„Gospodična, ali se vam ne zdi, da bi bilo to ugodno mesto? Ko bi mi razodeli, kakor vam je želja.”

Alena se je za hip ustavila in se ozrla izpod kapuce v nje-

gove oči. Nato je takoj nadaljevala pot. Noga ji je spodrsnila ob ledeni grudi, da je omahnila in se zadela ob Bresta.

Zadonel je njen smeh. Pa utihnil, kakor bi ga presekalo.

„Ali ni smešno, gospod Brest, da vam moram vselej prav na tem mestu razodeti, kar me teži. Ponoči, v snegu. Ali ni smešno?”

„Tak je svet!”

„Neumen in hudoben!”

„Sodim, da bolj hudoben nego neumen! Vsaj tukaj, v takem gnezdu.”

Aleno je zadnji stavek preplašil.

„Torej ste vi tudi že slišali očitke zaradi mene?”

„Očitke? Kako mislite? — Pa ne, da bi vas kdo — o, Alena, jaz nekaj slutim. Povejte odkrito!”

Brest se je nenadoma razvnel, razgrnil kapuco in iskal Alenine roke.

„Kaj je treba slutenj, ker vem, da vam je vse znano. Vse me pika in zbada: Mara, Erna, Minka, Smrekarica! Vsi, vsi!”

„Zaradi mene?”

Brest je zategnil vprašanje z vzvišenim glasom, prijel Aleno za roko in se ustavil. Tudi Alena se je ustavila in ga pogledala v oči. Brest je videl skozi mrak, kako so blestele te lepe oči, orošene s solzami.

„Da, zaradi vas,” je rekla s poudarkom. „Toda to naj vas ne briga! Molčiva o tem, ker se mi studi. Grozi mi nekaj drugega. Pojdiva!”

Brest jo je držal še vedno za roko in gazil po snegu. Alena mu je razodela mešetarjevo pretnjo.

„To je brezmejna podlost! Takoj grem nad Smrekarja! Po-

tem vas obiščem v vaši sobi — saj dovolite, in vam povem, kar bom zvedel!”

„Le pridite! Dokažem, da se nikogar ne bojim!”

Luč iz veže je tedaj posijala na Aleno, ki je snela na pragu kapuco z glave. Na dvignjenem čelu so se črtale jezne gubice, kljubovalnost je sevala iz oči. Brest je bil zamamljen. Stisnil ji je roko, Alena je pustila svojo kakor brezčutna v njegovi, iz njenega pogleda je govorilo ta hip vprašanje: Ali si mož? Ali si tako močan in pogumen kot jaz? Dokaži!

Ko sta prišla vrh stopnic, je Brest potrkal na Smrekarjeva vrata.

Smrekar je sedel ob mizi golorok, z zavihanimi rokavi, in je z neokretno pisavo številil in računal. Ko je vstopil Brest, se ni takoj ozrl, ampak je na glas mrmral: „Šest in sedem — šest in sedem je trinajst — in devet — in devet je —.” Ko je račun seštel, je zaklical Brestu, katerega je po glasu spoznal, še vedno zroč na številke:

„Kje vas vrag nosi? Kakor bi se zalezli v jazbino!” Nato je ropotaje odsunil stol od mize in mu šel naproti.

„Pozdravljeni!”

„Dober večer! Ne zamerite, da vas motim!”

„Nič se ne bojte, se ne dam zlepa zmotiti! Doženem do konca, saj ste slišali. Sedite in povejte, kje ste tičali. Ob teh dolgih večerih bi že utegnili priti na kozarec pogovora.”

„Zares bi bil rad prišel! Toda zaril sem se v knjige — moram, in mati je obolela.”

„Tako, tako! Menda ne bo sile! Kako majhno prehlajenje!”

„Ne vem. Staremu človeku je naglo zadosti. Učiteljica Minka sodi, da utegne biti nevarno.”

Smrekar je ob Minkinem imenu privzdignil obrvi, potem se zasmel, da je nagnil glavo nazaj in gledal v strop.

„Tudi vi ste tako abotni?”

In se je zasmel še glasneje.

„Ne, nisem! Ampak nekaj skušenj ima pa vendarle, ko se sili okrog po hišah.”

„Sili, da, to je prava beseda. Sili se ta ženska — kakor obad. Sicer pa upam, da jo vse to mine.”

Smrekar si je začel odvihavati rokave in si je gledal na mišičave roke, kakor bi občudoval lastno moč.

Brest ni povzel pogovora o Minki, ampak je nadaljeval:

„Dovolite, gospod Smrekar, nekaj bi vas vprašal.”

„No?”

„Kako je zaradi tistega pisma na Strniško, ki se je izgubilo, s katerim je baje gospodična Alena nekaj v zvezi?”

Na to vprašanje je Smrekar Bresta srdito pogledal, se nagnil na stolu naprej, zapenjajoč gumb pri rokavu, in bolj zarohnel nego izgovoril:

„Pismo? Kakšno pismo? Jaz nič ne vem o tistem pismu! Kdo vam je kaj kvasil? Povejte, tožim ga! Ali sem jaz poštar? Ali sem pismonoša? Kaj me briga, če se je izgubilo?”

Brest je bil v zadregi. S tako grozno odločnostjo je tajil Štefan, da Brest ni vedel, ali ga vara Alena ali Smrekar.

„Ne zamerite, prosim, in nikar me ne umejte napak. Danes se je namreč tole pripetilo. Mešetar Jok in Alena...”

Brest je opisal in ponovil, kar je zvedel. Nato je pripomnil: „Gospodična je zaradi tega vsa zbegana in razburjena. Ker vem, da je nedolžna, zato sem prišel prosit vaše izjave, da jo potolažim.”

Smrekar ni niti za hipec preudaril, kaj bi odgovoril, ampak je takoj rekel:

„Mešetar je kanalja, pismonoša je pijanček. Če sta v precepu, se izvijeta iz njega. Poznam ju dobro. Jaz in moja hiša pa ne vemo o tem ničesar. Alena pa pravzaprav ni naša, torej me ne briga!”

Bresta je tak odgovor spekel, da se je vzburil v njem žolč in je srdito planil kvišku. Toda ker mu je bilo vrojeno, da je hodil z vsakim po gladki cesti, se je premagal in vprašal mirno in dostojno:

„Ne zamerite, gospod Smrekar, še nekar bi rad zvedel. Alena je vendar pisala naslov na Strniško in neko brzojavko. In vi ste ji grozili, ker se je uprla...”

Smrekar se je začel bučno smejeti, nagnil spet glavo nazaj in gledal hohotajoč se v strop. Potem je nagloma vstal in stopil pred Bresta.

„Povejte vi tisti svoji puncu...”

Brest je planil s stola.

„Gospod Smrekar, to vam prepovem!”

Smrekar ga je potapljal po rami.

„No, no, no, povejte torej gospodični Aleni, da naj nikar ne razmišlja blaznih reči in naj pomni, da sem za take stvari odgovoren samo jaz — in nihče drug. To ji povejte! Na svidenje v obednici ob čaši vina. Takoj pridem!”

Smrekar je odprl Brestu vrata v obednico, sam se pa vrnil k pisalni mizi in posedel ob njej brez dela, globoko zamišljen.

„Kako je?” je vprašala Alena Bresta, ko je vstopil. Videla je na njegovem obrazu razburjenje.

„Bodite mirni in ne razburjajte se! Naj vam to zadostuje. Ob priliki se še kaj pomeniva. Smrekar se smeje vsemu in

trdi, da je blazno, če sploh kaj razmišljate o tej stvari, češ da je za vse odgovoren sam.”

„Hvala lepa za trud, gospod Brest. Verujte mi, da je zame nekaj strašnega, ko sem tako sama, ko nimam nikogar, ne staršev, ne prijateljice — ne prijatelja...”

„Gospodična, to zadnje ni resnica!”

Brest jo je pogledal, njegove oči so čudovito žarele.

Alena je skomizgnila z rameni.

„Gospodična,” Brest se je razvnel, „za kar so drugi vas, za to je zbodel sedajle Smrekar tudi mene. In prav zato, navkljub vsemu svetu — tu moja roka! Gospodična, jaz vas globoko spoštujem! Bodite prepričani!”

Segel je po Alenini roki in jo pritisnil na ustnice. —

V obednici so se oglasili Štefanovi koraki.

„Sedaj moram k Smrekarju, ker me je povabil. Pojdite še vi!”

Alenina roka je še počivala v Brestovi.

„Ne morem,” je rekla in mu stisnila desnico.

Ko se je pri vratih ozrl, je Alena gledala za njim in mu zamahnila v pozdrav.

Brest je moral zbrati vso voljo, da se ni pri tej priči vrnil, prijel to belo roko in z roko vred pritisnil na srce Aleno...

Naslednje dni se je polegel snežni metež, nebo se je razvedrilo in na belo ravan je svetilo z jasnega, čistega neba zimsko sonce, ki je v milijardah lučk migotalo po srenu.

Pusti strahovi so odbežali iz Alenine sobice, srce ji je bilo čudovito radostno, vse polno še nikoli občutenega hrepeneja. Z Viktorjem se je sankala po bregu, vriskala in se smejala kakor razposajen otrok.

Bližale so se božične počitnice, od doma so prihajala pis-

ma, kako je težko pričakujejo — in v njeni duši je vstala radost, da se prvič vrne domov k staršem, prvič v življenju ne več kot otrok, ampak kot zrela in izkušena ženska.

Ko se je nekega dne napotila proti šoli, so pridrsele po poti sani in obstale pred šolo. Iz njih je stopil okrajni šolski nadzornik.

XVIII

Ko so zapeli kraguljčki pred šolskim poslopjem, so se pojavile za šipami vseh učnih sob radovedne glave učiteljskega osebja. Sredi take zime nenadoma gosposke sani pred šolo, to je dogodek! Ko je nadučitelj spoznal nadzornika, je skočil h katedru in zvil v žep proračun, kakor si ga je sestavljal ob skromni plači za božične praznike. Mara je skrila cigareto, ki si jo je pripravila za nekaj dimov med odmorom.

Minka se je vrnila mirno k podobi, pred katero je razlagala žetev in žito. Dasi ji ni bilo treba ničesar skrivati, jo je kljub temu spreletelo kakor mučna slutnja.

Nadzornik je stopil v nadučiteljev razred, se kratko pomudil in šel k Mari. Prelistal je razrednico, pregledal katalog, odbral nekaj zvezkov, jih presodil, potem se naslonil in poslušal pouk. Ko si je zapisal nekaj beležk, je odšel v učilnico k Minki. Tukaj je začel vršiti svojo dolžnost in pravico do pičice. Vsako malenkost je pregledal in pretehtal, preiskal kateder, odprl omaro za učila, se sprehodil po sobi in ogledoval skozi zlate naočnike roke in vratove otrok, ali so zadostno umiti in snažni. Minka je čutila, da to nadzorstvo ni vsakdanje, toda o vzroku ni imela pojma. Zato je po prvem razburjenju, katerega ni izdalo kar nič njeno vedenje, razlagala in učila mirno dalje, kakor je veleval urnik. Šolarjem je prijazno povedala, kdo je ta gospod, nato jih opozorila, naj se vedejo in pazijo, kakor bi ga ne bilo v šoli, in nadaljevala.

Nadzornik je nehote često prekinil delo ob uradnih spisih in se zamislil v pouk. Nekaj izvirnega in posebnega je zapisil v metodi. Kakor da ni šola, tako je premišljeval sam pri sebi. Vse zre v učiteljico, kakor bi jim mati rezala belega kruha. In vendar uči marsikaj, kar nikakor ni predpisano. Toda uspeh je jasen in izvrsten — torej...

Ko so šolarji zapustili po dokončanem pouku sobo, se je nadzornik poslovil in suhoparno omenil, da se po obedu vrne.

„Ali je sitnaril, kajne?“ je prihitela Mara z zamujeno cigareto k Minki.

„Zakaj to vprašaš?“

„Ker je bil tako dolgo pri tebi. Dve uri, še več! Pri meni in pri nadučitelju je bil samo četrť ure. To nekaj pomeni!“

„Pomeni?“

Rahla rdečica je šinila Minki v lice.

„Kaj bi pomenilo?“

„Avanzmá! Morda prideš v mesto!“

„Jaz? Hahaha! Kvečjemu v hribe, v še večje hribe!“

„Ne laži! Če bi imela jaz tvoje navdušenje in tvoje zmožnosti, prva služba, ki bi bila prosta v mestu, bi bila moja. Sicer bi jim napravila kraval, pravi anarhistovski kraval. Prav gotovo!“

„Ljuba duša, kdo se briga za naše kravale! Bi se, nič ne rečem, toda za to bi najslabša morala biti vsaj toliko socialista, kakor sem jaz. Potem bi šlo!“

Nato sta se napotili učiteljici v gostilno k obedu.

Učiteljici sta naglo dokosili in razmišljali, vračajoč se v šolo, kam neki je šel obedovat nadzornik. Zakaj nekaj gostiln v vasi je bilo takih, da ni vstopil vanje, kdor ni bil žganjar.

Ko sta zvedeli, da ni bil pri nadučitelju, je učiteljski zbor soglasno sklenil, da ga je povabil Smrekar.

„No, ta ga nakači zoper mene,” je omenila Minka in se smejala.

„Zoper vas?” je ugovarjal nadučitelj. „Naj poskusi! Imamo tudi mi kaj besede!”

Pogumno si je pogladil sivo, na kozlovsko pristriženo brado.

Ura je udarila tri četrt, učiteljstvo se je razšlo po sobah.

Kakor dopoldne se je godilo popoldne. Nadzornik je prebil večinoma pri Minki. Po dokončanem pouku, ko sta bila sama v sobi, je nagovoril nadzornik Minko slovesno:

„Gospodična, počakajte, da se dogovoriva o važni, zelo važni stvari.”

Nadzornik je sedel za kateder; gube na usahlem licu so pričale o resnobi sodnika.

„Gospodična, vi ste toženi!” Nadzornik je potegnil iz žepa akt in ga razgrnil predse. Minki je vztrepetalo srce, toda samo za trenutek. Takoj se je zbrala in opogumila.

„Na svetu je vse mogoče, gospod nadzornik!”

„Vi ste toženi, da se vtikate in silite v posle, ki vam niso nič mar. Kaj pravite na to?”

„Po zakonu mi morajo biti mar posli v šoli. In o teh, prosim, sodite! Za druge posle sem odgovorna svoji vesti in svojemu prepričanju, nikomur drugemu!”

Nadzornik se je presedel na stolu in Minko ostro motril skozi naočnike.

„Tako! Opozarjam vas, ne zaigrajte svoje bodočnosti.”

„Moja igra ni hazard, se ne bojim, da bi mogla kdove koliko zaigrati.”

Nadzornik je zakašljajal.

„Če se bavite z neumnim mazaštvom, kakor kakšna zloglasna konjaška, ali je to dostojen posel za učiteljico, za inteligentno učiteljico, ki naj nosi med narod prosveto in napredek, ne pa nazadnjaštva.”

„Dovolite, gospod nadzornik, da tako očitane z vso odločnostjo odklanjam. Res je, da obiskujem bolnike, res je, da sem tu in tam poskusila z domačimi in nedolžnimi zdravili, kakor je res, da sem dostikrat že jaz edina povzročila, da so poslali po zdravnika, katerega sem za nekaj revežev iz lastne revščine celo plačala. Če torej ljudstvo opozarjam na higieno in če v prvi sili skušam pomagati, ni to nazadnjaštvo, ampak nekaj drugega.”

„In če zaradi vaših zdravil pocepa živina,” jo je naglo prekinil nadzornik, „ali je to tudi napredno delo?”

Minko je stresel srd.

„To je laž! Imenujte obrekljivca! Dokler ne vem imena, ne spregovorim črkice več o tej stvari.”

Nadzornik je pomolčal, Minka si je utrla ustnice, ki so se tresle od razburjenja.

„Priče bodo pričale o tem. — Druga točka. Vi nameravate osnovati nekak tečaj za odrasla dekleta. Vaše moči se bodo cepile s takim poukom in šola bo trpela. Torej bodite modri in se ne lotite takih stvari.”

„Kadarkoli boste opazili, da zaradi dela izven šole trpi pouk in napredek v mojem razredu, potem mi to delo kar prepovejte. Dokler pa za to ni vzroka, vztrajam pri tej svoji misli, ker je zaeno to moje prepričanje.”

„Kakšno prepričanje?”

„Da je vsak izobraženec dolžnik naroda zato, ker ga je na-

rod šolal s tem, da je plačeval davek. Zato nima le pravice, ampak vsak izobraženec ima dolžnost, da narodu plačuje vsaj obresti od tega dolga, da dviga izobrazbo naroda kakorkoli, da pomaga narodu z znanjem, ki si ga je pridobil v šolah, plačanih z ljudskim denarjem. To je moje prepričanje!”

Nastal je dolg odmor, nadzornik je pisal beležke na polo.

„Nadalje ste v zvezi s kaplanom in snujeta hranilnico in posojilnico. Ali ni vse to politika, pot k prepirom? Kaj se vmešavate?”

„Odločno zanikam, da bi bila politika, če se ustanovi zavod, ki bi marsikoga otel iz rok oderuhov in pijavk. Toda če bi tudi bila politika, trdim, da imam pravico politikovati, ker menda živim v ustavni državi in imam kot inteligentka volilno pravico.”

„Sufražetka,” je zamrmral nadzornik, ki je pisal na katedru.

„Ostanite doma, ko zaslišim še priče, vas pozovem.”

„Prosim,” je odvrnila Minka in odšla z razpaljenimi lici za nadzornikom iz sobe.

Ni imela navade, da bi iskala tolažbe pri Mari. Toda to pot jo je nehote zanesla noga k tovarišici.

Mara je stala pri oknu in gledala na cesto.

„Zaboga, Minka, kaj sta imela?”

Skočila je k tovarišici in ji pritisnila bele dlani na lice.

„Kako si razburjena! Tvoja lica gore!”

Vtem je vstopila postrežnica Urša, poštena stara dekla, ki je takisto začela vsa iz sebe:

„Križana mati, kaj vam hočejo, gospodična? Kakšni ste? Jezus Marija, pred durmi čakajo Smrekar in Jok in tisti Brnač,

tisti pijanec! Zoper vas gredo, sem ujela nekaj besedi! O, hudo dobe obsedene!”

Minka je sicer slutila ob zaslišanju, da utegne tičati vmes Smrekarjeva roka, toda uverjena ni bila. Ob tej deklini razlagi se ji je zdanilo.

A tedaj je ni prevzel strah, prešinila jo je moč, da je ognje-vito razodela vso pravdo, ki je bila naperjena zoper njo, in h koncu stisnila drobno pest ter udarila po mizi:

„Ne neham, če me stro!”

Urša je z razprtimi usti poslušala, potem pa pozabila, kaj ji je treba pospraviti v sobi, ter odvihrala iz sobe proti vasi, da ji je odletavalo krilo, kakor bi bila nevesta, ne petdesetletna starica. V vasi je letela od hiše do hiše, loputala z vrati in skoz vsaka kričala: „Pomoč! Gospodično Minko preganjajo! Mešetar, Brnač, Smrekar! Povejte jim, kar jim gre! Pred šolo so!”

Vtem je nadzornik povabil nadučitelja in došle tri priče v sobo z Minko vred. Priče so pričale in pretiravale, Minka se je zagovarjala in odgovarjala tako odločno, da je moral nadzornik zaključiti zaslišanje in razsoditi, da bo treba še več prič, ter je nazadnje Minko kot izredno dobro učno moč celo pohvalil.

Priče so se osramočene spogledale. Smrekar se je ponudil in predlagal, da lahko takoj pozove še drugih prič. Naj se stvar ne vleče, ampak še danes razsodi, ali je tožba upravičena ali ni.

„Naj bo,” je rekel po premisleku nadzornik. „Privedite prič. Počakam!”

„Pojdimo,” je rekel Smrekar in potegnil za rokav Joka in Brnača.

Ko so stopili pred šolo, jim je zaprla pot množica mož, žena in deklet, ki so z jeznimi pogledi zrli v šolo.

Smrekar se je prestrašil. Kljub temu je, svest si svoje moči, zarjul v množico:

„Kaj stojite, zijala! Kdo vas je klical! Stran!”

Jok je poskusil napraviti gaz med možmi, ki so se pa strnili še tesneje in ga odrinili s trdnimi komolci.

„Toliko je ta svet naš kakor tvoj, Štefan, in nihče nas ne bo zmerjal in gonil proč!”

Čokat dedec je tako zagrmel izmed množice in dvignil pest.

„Pustite gospodično Minko! Kanalje!”

Z visokim glasom se je odzval krik izmed žensk. Vse je vršalo, vse se gnetlo in vpilo.

Ob silnem hrupu se je prestrašil sam nadzornik in plah stopil med vežna vrata. Dobro dolgo je zamahoval z rokami, preden je ljudstvo toliko pomiril, da je mogel spregovoriti.

„Možje, kaj želite?”

„Nihče ne bo gospodične Minke preganjal in črnil. Kdor to dela, je lažnivec!”

„Falot, obrekljivec!” je donelo izmed množice.

„Torej ni zavdajala s svojimi zdravili živini?”

Ljudstvo je zagrmelo, vsa gneča se je zgibala in pritisnila proti šoli.

„Kdo je tako lagal? Povejte ga! Tožimo ga! Vsa fara ga toži, smrdljivca!”

„Možje, ali res želite, da bi se ustanovila posojilnica, kakor vas nagovarja učiteljica Minka?”

„Povsod so že, samo pri nas je še ni!”

„Torej pojdite mirno domov! Gospodični Minki se nič ne zgodi. Zbogom!”

Nadzornik je stopil v vežo in vrata zaprl, nadučitelj je obrnil ključ.

Med množico je završalo od veselja. Jok je prebledel, popustil Brnača in Smrekarja ter se prihuljeno plazil ob šolskem zidu med ženskami, ki so ga zmerjale in suvale s komolci. Smrekar si je grizel ustnice, poskusil za kljuko pri vratih, da bi se umaknil v šolo. Vrata so bila res zaklenjena. Možje so se mu smejali in mu grozili.

„Ni to še zadnja beseda,” je jezno kriknil Smrekar med ljudi.

„Kogá? Še grozi! Še jo bo preganjal! Fej!”

Množica je zavalovila proti durim.

Tedaj sta se pojavila župan in župnik, ki ju je priklical šunder. S težavo sta pomirila ljudi, da so se umaknili izpred šole.

Nadzornik je bil oplaščen zaradi nenavadno izjavljene ljudske volje. Dolgo je hodil zamišljen po sobi, preden je pozval vse učiteljsko osebje h konferenci.

„Vsekako je bil danes neprijeten dogodek. Ali vkljub temu moram poudariti, da ste, gospodična Minka, jako vrla učiteljica, in vam čestitam na uspehih v šoli in zaeno na ljubezni, katero uživate pri ljudstvu.”

„Hvala za čestitko, gospod nadzornik. Jo odklanjam, ker v šoli vršim samo svojo dolžnost, zunaj nje pa še nisem kdove kaj storila.”

Minka se je tresla od razburjenja, da je Mara stopila k njej in jo objela čez pas.

„Bravo, moj socialist!”

Nadzornik je nadaljeval:

„Vendar je pa obžalovanja vredno, ker se je porodil v fari razpor in ste tega vzrok kolikor toliko vi. Zato bi vas prosil in vam svetoval, da čimprej prosite premeščenja!”

Minka se je iztrgala iz objema Mari in stopila bliže k nadzorniku. Za hip je pomolčala, da se je umirila.

„Slovesno izjavljam, da zaradi tega ne vložim nikdar prošnje za premestitev. Kdor je nasprotnik takega dela za narod in se boji poštenega boja, tak je sovražnik narodnega napredka in blagostanja. To pa jaz ne bom nikdar! Toda takisto slovesno izjavljam, da zaprosim drugam, imam že dlje skrito željo, samo pod tem pogojem, da dobim za vse to uradno zadoščenje in priznanje: kar sem delala, sem delala po vesti za narodni blagor.”

Nadzornik se ji je približal in ji segel v roko:

„Zgodilo se bo!”

S tem je bila konferenca končana.

Pred šolo so zapeli kraguljci, nadzornik se je poslovil, sani so izginile v mrak.

Sam po sebi se je razvil v šoli vesel večer, katerega se je udeležil celo nadučitelj, ki je sicer bival tih in skrbi poln sredi številne družinice. Mara je varila punč, postrežnica Urša je znesla skupaj pijače in vsakovrstnih prigrizkov. K večeru je prišla tudi Alena, ki je vsa ogorčena šele tedaj zvedela, kaj se je zgodilo.

Vsi zapored so napivali Minki, ker je tako sijajno zmaga-la. Tudi Mara ji je napila.

„Čestitam, dragi socialist, ker gre tvoje žito v klasje. Toda sedaj bodi modra žanjica in požanji zrelo pšenico. To se pravi: vrzi skozi okno vse knjige in zdravilne kroglice, prosi v me-

sto in si poišči ženina ter nas vse povabi v svate! To bo kro-
na tvojega socializma! Živela!”

„Hvala, prijateljica,” se je šalila Minka. „Imam že ogleda-
no njivo, kjer bo zorela moja pšenica. Toda to je moja skriv-
nost! Živela prosveta našega naroda!”

Alena je sredi razigrane družbe pozabila na večerjo in jo
resnično zamudila prvič, odkar je služila Smrekarja. Ostre
zabavljice in strelice, ki so v pogovoru frčale v Smrekarja, is-
kren srd na njegovo ovaduštvo in nekoliko vina — vse to jo
je razgrelo, da se je je polotila domov grede nenadoma stru-
pena maščevalnost.

Ko je stopila v obednico, je sedel Smrekar sam pri mizi in
iztakal že iz druge buteljke. Žena je odšla z Viktorjem v spal-
nico.

„Lepa reč, da se potepate tako dolgo,” je odgovoril Smre-
kar Aleni v pozdrav.

„Oprostite, potepala se nisem, bila sem v pošteni družbi.”

„Hahaha,” se je zakrohotal zaničljivo Smrekar in postavil
dvignjeno čašo na mizo.

„V pošteni družbi, kakopa! Minka, seveda, in vaš ljubček,
hahaha, poštena družba!”

Aleno je speklo, da bi bila odletela od tal. Vsa se je stres-
la, da si ni mogla odpeti pelerine.

„Oba sta vsaj toliko poštena kot vi, ki ste lažniv ovaduh in
še kaj drugega, kar sami veste.”

Iz Alene je bruhnilo tako nenadoma, da se je sama svoje
besede prestrašila.

„Kaj, kaj?” je planil Smrekar kvišku in pestil roke. „Kaj sem,
povejte, recite, če se upate. Po priče! Tinca!”

„Če vi tako pošteno učiteljico, kot je Minka, tožarite, po-

tem bi jaz imela čisto prav, če bi vas naznanila zaradi pisma. Naj se zve vse!"

Smrekar je vtaknil roke v žep, stopil široko pred Aleno in ji gledal s srepim pogledom v lica, dolgo, ne da bi črhnil. Samo spodnja ustnica se mu je zibala in se izveznila, kakor bi tipala za dosti strupenim odgovorom. Alena je vzdržala pogled in se ni ganila. Nato je začel sunkoma, sikaje:

„Misliš ti, gosposka beračica, da boš v tej stvari za pričo? Kaj pa še! Ne, ne — imam že pisma od advokata. Na zatožno klop te potisnemo — in potem tvoje pričevanje ni vredno piškave tepke — razumeš — in sedaj govori in ovajaj, če imaš pogum, le ovajaj, smejal se bo tale.”

Smrekar se je potrkal s prstom na čelo.

Alena je vztrepetala kakor topolov list, pogum ji je ubila ta strašna grožnja in bolj je izjokala iz stisnjenih prsi nego izrekla jecajoč besedo: „Slepar —.”

Nato je zbežala v svojo sobo, iz katere je slišal Smrekar glasen jok, ko je hodil gor in dol po obednici.

XIX

Kakor nevihta je planil pretekli dogodek na vso vas, pa se je kakor nevihta hitro polegel.

Drugo jutro je sijalo sonce mirno na belo ravan, kmetje so prenašali koše s skednjev in krmili goved, oblečeni v podričane kožuhe, otroci so premlevali v šoli abece; Smrekarjeva žaga je sakála brezbržno staro pesem, gospodar je v rano jutro hodil krog skladovnic in prešteval žaganice ter si zapisaval okorne številke v notes.

Alena je šla še pred poukom na sprehod, da si ohladi razbeljeno glavo. Ves ta stari red v okolici, vsesplošna brezčutnost jo je iznenadila.

Vso dolgo prečuto noč so jo mučile strašne slike. Krik ljudstva, grožnje Smrekarjeve, bodoča sodba, zatožna klop — ji je mrgotalo pred očmi.

Zato je bila prepričana, da jo te nočne slike sprejmo žive in žugajoče, ko prestopi v jutro prag svoje sobe. Toda v sončni luči se je vse razblinilo. Ščinkavci in strnadi so se prepirali na dvorišču s požrešnimi vrabci za zrnje, ki je ostalo kokošim, kakor vsako jutro, od sosedu se je slišalo hripavo bevskanje sitnega psa, kakor vsako jutro, gostaške deklice so hitele z lončki mleka, zakasneli šolarji so se podvizali z okornimi čevlji po nerodni poti, sama gola vsakdanjost.

„Ali so bile samo sanje?“ je premišljala Alena.

V noči pobledelo lice se je ozarjalo v mrzlem zraku. Trudni

živci so se pomirjali. Hotela je mirno razbrati razburjene misli. Toda ni mogla. Prijetna brezčutnost se je je polaščala. Kljub temu jo je vendar spremljala edina misel, sklep vseh sklepov, katere je sklenila v pretekli noči: Stran! Kakor pribito in nepremakljivo, kakor dovršeno dejanje je stal pred njo načrt: Po božiču se ne vrnem več. Zato se je namerila, da po obedu takoj odpove Smrekarju službo.

S strahom je pričakovala poldneva in kosila. Ko je stopila z Viktorjem ob roki v obednico, še ni bilo Smrekarja. Gospa je velela, naj ne čakajo, ker se Štefan še mudi na žagi. Pravzaprav je bila Alena vesela, da ga ni bilo pri mizi. „Vsaj pokosim brez tistih strašnih pogledov, ki bole še od prejšnjega večera,” je mislila. Ali vendar jo je hkrati jezilo, da ga še ni zagledala, ker jo je trla silna radovednost, kak bo Smrekar po tem groznem spopadu.

Skoraj so že dokosili, ko je prižvižgal Štefan vesel in razigran v sobo. Kakor bi se ločila snoči v največji ljubezni, tako prijazno je ogovoril Aleno in vprašal po Viktorjevem napredku.

To vedenje je Aleno bolj zbegalo, nego bi jo mogla najgorja osornost.

„Pijan je bil,” je takoj pomislila. „Niti ne sanja ne, kaj je govoril.”

Ko je Smrekar naročil ženi, naj prinese steklenico sladkega terana, in je Aleni sam natočil kozarec, je spremenila sodbo.

„Ni bil pijan, ne. Potuhnil se je in se mi prilizuje!”

In tako se je zgodilo, da Alena po obedu ni odpovedala službe, marveč je šla z Viktorjem takoj k pouku.

Po dokončani uri se je pa brez pomisleka in obotavljanja

napotila k Minki v šolo. Plaha razburjenost se ji je vnovič pojavila.

„Vse ji razodenem!”

S tem sklepom v duši je stopila v Minkino sobo.

Minka je slonela ob oknu, zatopljena v knjigo.

„Kaj delaš?”

„Gospodinjstva se učim. Pozdravljena, Alenčica!”

„Povej mi, ali imaš kaj krvi ali je nimaš, ali si brez živcev in brez srca?”

Alena je vrgla pelerino na posteljo in prijela Minko za roke.

„Zakaj tako vprašaš?”

„Zakaj? Pomisli, včerajšnji dan! In ti po vsem tem mirno bereš, kakor bi se ne bilo nič zgodilo.”

„Oj, ti punčka boječa, ti! To je življenje, kaj hočeš? Mene tak dogodek le dvigne do novega dela. Ali naj me potre?”

Minka ji je odmaknila roke, zakrilila po zraku in se ustopila na sredo sobe: „Streti me moreš, potreti nikdar, usode sovražne besneči vihar...”

Nato se je veselo zasmejala in posadila Aleno na stol, tesno poleg sebe.

Alena je molčala, potem globoko vzdihnila. Nagajivo je Minka posnela vzdihljaj, jo pobožala in rekla:

„Revček moj!”

„Ne šali se! Resnično sem revica!”

V glasu je bilo vse polno iskrene bridkosti. Minka jo je občutila. Takoj se je okrenila do Alene in jo sočutno prosila:

„Povej mi, kaj te tare! Zaupaj mi! Bodi odkritosrčna!”

Alena se je ozrla v Minkine oči, v katerih je sevalo kakor materinski ogenj. Začela je in ji zaupala vse. Ko je dokonča-

la, je pristavila: „Gorje mi, Minka, ker sem sama, tako strašno sama!”

Nato si je zakrila obraz, ker je čutila, kako so se ji usule solze.

Minka je bila iznenadena. Vstala je in začela hoditi po sobi. Za nekaj časa se je ustavila pred Aleno, ki si je otirala oči.

„Povej mi, ali si to že komu zaupala?”

Alena je zardela.

„Sem.”

„Komu?”

„Brestu!”

Minka je šla po sobi gor in dol. Nato je rekla:

„Bolje bi bilo, ko bi bila meni.”

„Ne obsojaj me zato. Brest je tako dober!”

„Ali je kaj storil zate?” je vprašala naglo in odločno.

„Pri Smrekarju je bil.”

„No, in?”

„Je rekel, naj se ne bojim!”

„Sicer nič?”

„Pove mi ob priliki, je rekel.”

„Alena, veruj mi, Brest ni mož, ali vsaj premalo mož. On je — slabič!”

Trda sodba je Aleno zbolela.

„Minka, ti si krivična. On je tako ljubezniv, tako dober!”

„In to je za moža premalo, po moji sodbi namreč. Toda pustiva to. V tebi govori srce. Poslušaj pa me tole: Ti nisi za Smrekarjevo hišo. To je jasno. Tam boš sama sredi vse družbe do sodnega dne.

Toda službe ne odpovej! Nikakor ne! Zakaj, ti danes še ne povem. Zveš pa kmalu. Ali boš ubogala?”

„Bom,” je odgovorila Alena, kakor odgovori otrok materi. Minka je sedla zopet k njej in jo prijela za roko.

„Otrok moj, ne zameri, da ti tako pravim, razodenem ti skrivnost ženskega srca. Dovolj grenkosti me je stalo to spoznanje. Pomni tole za vse življenje: Naše žensko srce je ustvarjeno za materinstvo!”

Minka je spregovorila to trditev zelo slovesno.

Alena se je razveselila:

„Ah, da, Minka, prav imaš. Žensko srce ne more biti samo, zato smo učiteljice mučenice. Komaj nekaj mesecev jem ta grenki kruh, in že se je rodilo iz njega spoznanje. Mara ima prav!”

Minka je nadaljevala, kakor da bi ne slišala Aleninih besedi.

„Moje iskreno prepričanje je, da je žensko srce srečno le tedaj, ko izliva in izžareva kakor sonce ogenj ljubezni na otročiče krog sebe ob ljubljenem možu; če tega ne, naj bo ženska pa idealna mati: kjerkoli, ali mati nuna v samostanu, ali mati ob posteljah bolnikov — ali mati sredi šolske dece in sredi socialnega gibanja svojega naroda. Tako žensko srce, ki izžareva iz sebe materinsko ljubezen, ne bo nikoli samo in bo edino resnično srečno. Poglej in oprosti!

Ali sem bila jaz snoči sama? Ali sem bila na Miklavžev večer sama? Ali sem v šoli sredi otrok sama? Mati sem in na to materinstvo sem ponosna in sem srečna!”

Minka se je razvnela, da ji je šinila kri v lica.

Alena je zrla nanjo kakor na vzvišeno bitje, in se ji je zdelo, da ni s te črne zemlje, da je od nekod drugod, s sonca, od zvezd. Zato sta obe dolgo molčali.

„Ti si edina, Minka, ti si ideal,” je pričela Alena ponižno.

„Do tega se jaz ne povzpnem nikoli. In če bi bilo tisoč učencev krog mene, že čutim, jasno vidim, da bom med njimi sama do konca dni.”

„Sama in nesrečna!” je dostavila pikro Minka.

Ali takoj se je prestrašila in skušala popraviti.

„Pravzaprav pa ti še niti nisi učiteljica. Zato nič ne sodim in ne sodi ti! Če sredi učencev začutiš še grozno samoto, potem kreni na drugo pot, Bog ti jo blagoslovi, moj dobri otrok!”

„Hvala lepa, ljuba mati!”

Obe sta se zasmejali.

„Kajne, Alenčica, teorija je pusta! Za danes je dosti. Sedaj grem obiskat Brestovo mater. Ali me spreliš?”

Alena je takoj vstala in se odpravila z Minko proti vasi. Potoma je Minka še enkrat Aleno opozorila, naj vztraja v službi in čaka. Takisto naj je ne bega pravda. Smrekar si bo brez dvoma stokrat premislil, preden bi se drznil zapletati njo v to stvar.

Brestovka je sedela na zapečku.

„Sem že za pečjo, gospodična! Bog plačaj! Saj pravim: Vi vse znate in vse veste. O božiču bom že pri polnočnici!”

„To me zares veseli, mati!”

„In Ivana tudi, kajne?” je vprašala Alena, da je sploh kaj spregovorila.

„Kajpa da ga! Toda saj ne utegne. Še zmešalo se mu bo od učenja. Gospodična, pogledjte no k njemu! Ves ljubi dan tiči zgoraj.”

Alena je takoj odšla, Minka se je ozrla za njo.

Ko se je na Alenino trkanje odzval Brest v sobi, jo je spreletelo. Kakor jo je vleklo skrivnostno k njemu, bi se v hipu

najrajši okrenila in odšla. Plaho je pritisnila kljuko in odprla. Brest je že stal ob vratih, kakor bi jo pričakoval.

„Kako me veseli, Alena! Slutil sem, da pridete!”

„Ne verjamem, morda ste slutili neko drugo,” mu je ponagajala.

Brest ji je stisnil še enkrat roko in jo hrepeneče pogledal.

„Kako ste zlobni, Alenčica!”

„Zato pridem na zatožno klop!”

„Šaljivka!”

„Ne, ne, resnično! Seveda vi nič ne veste, ko tičite doma, kaj se godi po vasi.”

„Sem že zvedel. Grdo je napravil Smrekar.”

„Zato sem se hotela maščevati nad njim in mu zagrozila, da ga ovadim. Ali veste, kaj mi je rekel? — Vi pridete sami na zatožno klop! — Pomislite!”

„Že spet ta stvar! Gospodična, nikar ga ne dražite, lepo vas prosim. Ne brigajte se ne zanj ne za Minko, za nikogar.”

„Za vas tudi ne! Prav imate. Zame se tudi nihče ne zmeni!”

Alena je povabila glavo, da ni vedel Brest, ali je kljubovalnost ali je žalost. Alenin očitek ga je zapekel. Spregovoril je, kakor bi bil užaljen, vendar je bil njegov glas proseč in se je tresel:

„Gospodična, ne delajte mi krivice, prosim vas! Verujte mi, kar sem vam rekel, da vas globoko čislam, in ko bi to uro mogel, naredim, da niste več ob tem grenkem kruhu.”

Alena je dvignila glavo in mu zrla v oko.

„Vi dvomite,” se ji je približal Brest in stopil tik pred njo.

„Ah, ko sem tako nesrečna!”

Brest je postal za trenutek in gledal v te oči, ki so zrle, skoraj orošene s solzami, nekam v daljavo, kakor bi iskale neko-

ga in ga klicale. V njem se je vse vzvalovilo, vsak premislek je izginil, roke so se same od sebe razkrilile — in preden se je zavedel sam in se zavedela Alena, so se dotaknile njegove ustnice Aleninih.

Kakor bi bila hipoma oba vzdramljena iz sanj, sta odstopila za korak vsaksebi. Alena je iskala besede — nerazločna beseda je prišla preko šepetajočih ustnic, naglo se je obrnila in odšla, za njo je stopal Brest, ki je čutil po stopnicah, da mu kleca koleno.

XX

Dovolj! Če ne gre, ne gre!” Tako je nejevoljen rekel Brest tisti večer po Aleninem obisku, zaprl knjigo in upihnil luč. Ko je nastala tema v sobi, je šele opazil, kako lije mesečina skoz okno. Začel je hoditi po sobi, zamišljen, s povešeno glavo.

„Neumnost sem napravil,” je mrmral. „Veliko neumnost! — Ko bi bila Alena rafinirana ženska — ba — kdo bi se me-nil. Toda pravzaprav je še otrok. In če ta ženski otrok misli, da je stvar resna, potem, kaj potem?”

Brest je obstal pri okno in si postavil kazalec na čelo. „Po-tem ostane neumnost — neumnost in za neumnostjo naj pri-de modrost. Tako! Kaj pa lazi za mano? Prav je tako!”

Hitro in ježno se je začel slačiti, da je odletel gumb od te-lovnika in se zakotalil po tleh. Nato je legel, zamižal in hotel naglo zaspati. Toda v polsnu so pogledale vanj Alenine oči, kakor bi ga iskale in klicale. Nič več ni ponavljal: Neumnost! Srce je kluvalo in klicalo: Pridi, predraga!

Ko je drugo jutro sédel h knjigam, je malomarno pomislil na prejšnji večer, se nasmehnil, kakor se nasmehne človek lepim sanjam, ter se lotil dela. Mirno in spešno je pisal nalo-go, da je pozabil obeda in ga je morala priti mati klicat. Hi-tro je dokosil in zgovorni materi malo odgovarjal, da je sta-rica kimala z glavo, ko je odhajal spet v podstrešno sobico, in

ponavljala: „Zmeša se mu, zmeša! Sveta Katarina, ohrani mu pravi um in pamet!”

Do večera je delal. Pa je prišel mrak in potrkal na njegovo okno in potrkal na njegovo srce. Pero se mu je ustavilo, knjiga mu je zamrzela. Napotil se je skoz vas brez cilja in namena. Na nebu so se vžigale zvezde, bela ravan je blestela, pod nogami je veselo škripalo. Brest je zamišljen ponavljal čez dan obdelano snov. Toda kmalu so se mu začele oddaljevati misli in podmene avtorjev, dokler se niso razblinile v daljavi in se je zamislil drugam tako živo, da je hipoma dvignil glavo in se ozrl. Zdelo se mu je, da stopa pred njim Alena. Toda nje ni bilo, pač pa se je dvigal pred njim izza obletelih orehov Smrekarjev dom. Brest je obstal.

„Ko bi pogledal k Smrekarju,” je hinavsko preudarjal razum.

„Ko bi pogledal k Aleni,” je sililo odkritosrčno srce.

Noga se je sama od sebe prestopila, Brest je zavil na Smrekarjevo dvorišče.

Prav tedaj je prišel pred vežo od nasprotne strani Štefan, ki je bil na žagi.

„Dober večer, gospod Smrekar!”

„Vendar spet enkrat! Me veseli!”

Štefan mu je podal roko, na kateri je Brest začutil smolnate lise, ko jo je stisnil.

„Ali ne motim?”

„Ne bodite sitni,” ga je potolažil Smrekar po domače ter ga prijel za komolec in odšel z njim po stopnicah.

„Kar v obednico pojdite; morda je tam Alena in Viktor. Jaz pridem takoj!”

Smrekar mu je odprl vrata.

„Vidite, tukaj sta!”

Brest je vstopil.

„Kaj delate, gospodična?”

Brest je pogledal na mizo, kjer so bile razgrnjene pole s podobnicami, ob katerih je sedela Alena in jih izrezljavala s škarijami.

„Jaslice, jaslice!” se je oglasil Viktor, prijel pravkar izrezanega velbloda in mu ga nesel pokazat.

„Poglej!”

Brest se je umetno čudil otroku in kameli pa gledal preko podobice na Aleno. Sam je čutil, kako mu je šinilo v lice, ko jo je zagledal, in takisto je ona vsa zaplamtela in zastavljene škarje so ji izpodrsnile ter odrezale pastircu nogo.

„Na,” je skrivala razburjenost. „Le čakajte, vi ste vzrok, da sem odretala pastirčku nogo. Sedaj morate vi opraviti operacijo pri siromaku.”

„Ah, škoda,” je pritekel Viktor in držal proti luči ranjenega možička.

„Popravim,” je obetal Brest, ko ji je segal v roko. Obeh oči so se srečale, samo za trenutek se spogledale, toda zadosti dolgo, da so zaeno vprašale: Kaj se je zgodilo snoči? In iz nobenih ni bilo odgovora, zakaj oboje so se naglo povesele. Brest je odlagal klobuk, Alena mu je primikala stol k mizi.

„Torej sedaj popravim škodo! Kje je ranjeni pastirec?”

Alena mu je ponudila škarje in Viktorček je od veselja ploskal, ko je videl, kako naglo rezlja Brest in pomaga Aleni.

„Aha, ali so vas napregli,” se je prismejal Smrekar v sobo, ko je zagledal to delavnico.

„Gospod Brest bi moral vsak večer priti pomagat. Do božiča je komaj nekaj dni še. Sama ne bom kos vsemu.”

„Dobro, le pridite, gospod Brest, v dnino.”

„Ko bi utegnil, srčno rad!”

„U,” se je čudil Smrekar; „pretrgati se vam tudi ni treba z učenjem. In če ima človek še takole prijetno družbo pri delu, kakor vi sedajle, potem laže utegne, kajne?”

Smrekar se je hudomušno namuznil, Alena je sklonila glavo niže, kakor bi ne videla dobro ovnovega hrbta, katerega je izrezavala, Brest je popolnoma po nepotrebnem zakašljal in bil vesel, da mu ni bilo treba odgovoriti, ker je Viktor prinesel očetu pokazat izrezane podobice.

„Ate, vidiš, pet dreves, pet ovčic in kamela in pet pastircev. Lepo, kajne?”

„Kako ci-ci,” je pregledaval oče izrezke in se čudil.

„Ate, jaz pravim, da je pastircev dovolj pet. Le živine mora biti veliko, kajne, živine in pa dreves. Kajne, živina in les je kaj vredna, je več vredna kot pastirji, jeli, ate? Kaj praviš?”

Smrekar se je bučno zasmel sinu, ga potapljal po glavi in ga pohvalil.

„Tako je, Viktorček! Živina in les, to velja! Kaj bi s pastirji! Ti, fant, boš dober gospodar! Le tega se drži!”

„Vidiš, Alena, ate tudi tako pravi. Živina in drevca, to kaj velja. Ti si pa tako neumna, da bi samo možice rada imela. Na ga!”

In Viktor je prijel pastirčka z odrezano nogo ter ga raztrgal in vrgel na tla.

„Viktor!” je kriknila Alena, da se je otrok preplašil. Smrekar pa se je smejal, da se je tolkel ob kolena in ponavljal:

„Ha-ha, torej gospodična pa le možice rada, ha-ha, same možice?”

„Ali res, gospodična?” se je okrenil do nje Brest, ki se je

zasmejal s Smrekarjem vred, a naglo utihnil, ker je videl, da je Alena užaljena.

„Jezuščka niso prišli molit ovni in živina in smreke, ampak ljudje, pastirčki! Razumeš, Viktor, pastirčki, zato jih mora biti mnogo pri jaslicah. In če nočeš pastirčkov, tudi ovčic ne boš imel. Pa sam reži, na!”

Tako je Alena odgovorila na Brestovo vprašanje in na Smrekarjev smeh ter ponudila Viktorju škarje.

„Ne, ne!”

Deček je dvignil ročice in se obesil Aleni za vrat. Smrekar se je začel vnovič smeјati in je govoril Brestu, da sin ni razumel in slišal, ker je s poljubčkom prosil sprave pri Aleni.

„Ha, to bo gospodarski talent. Tak otrok in jo pošine, da bi bil velik človek ponosen. Haha!”

Takoj je velel prinesiti vina in Bresta je povabil na večerjo.

Dolgo so se zasedeli, a vsi so bili izborne volje in so soglasno sklenili, da mora priti Brest vsak večer pomagat Aleni delati jaslice.

„Naj bo, kar sem obljubil,” se je odločil Brest drugi večer in takoj odšel k Smrekarju.

„Saj res nisem iz železa,” je modroval tretji večer, zaprl knjigo in šel isto pot.

In hodil je slednji večer do božiča.

Tisti dan pred božičem so po kosilu čakale pred Smrekarjevo hišo sani. Smrekarica je posodila Aleni kožušček, vsi so jo spremili do vrat; kraguljčki so zapeli in sanke so zdrsile z dvorišča.

Ko so sani na ovinku krenile iz vasi na glavno cesto, se je nekdo umaknil v sneg, dvignil klobuk in pozdravljal. Alena se je ozrla in spoznala Bresta. Srce je vzkipelo, bela rutica je od-

govarjala Brestovemu pozdravu, dokler niso sani izginile v daljavi.

„Minka se moti,” je razmišljala Alena. „Kako je dober! Ti večeri, ko je zahajal k nam on, so bili najlepši.”

Hitreje nego so tekle sani, so se pletle misli v njeni glavi. Pesem kraguljčkov je bila spev lepim sanjam.

Blizu kolodvora se je šele zdramila in se spomnila, kam se pelje.

„Le nobel, Alena!” se je domislila materinega klica. Ponosno je pogledala po konjih, po saneh in po kožuščku, izza katerega je gledala njena lepa glava kakor roža iz temnega grma.

„Le nobel,” je spregovorila sama s seboj na glas in se zasmejala, da se je ozrl hlapec na kozlu in počil z bičem.

Čim bolj se je bližala postaja, bolj so plahnele sanje in je ginil spomin na službo in na trpljenje. „Domov, domov, k očetu, k materi!”

Ko so obstali konji pred postajnim poslopjem, je skočila s sani, stisnila hlapcu kronico v roko in hitela po vozovnico. V veži je srečala pismonošo. Bil je nekoliko vinjen in kučma mu je visela na levo uho.

„Kaj pa vi tu?” ga je radostno ogovorila.

„Sani sem čakal, sani!”

Zagugal se je, ko je obstal pred njo, in se parkrat prestopil, da je ujel ravnotežje.

„Ali ste bili v Ljubljani?”

„Dan sem imel, dan, gospodična, zaradi tistega neumnega pisma.”

Alena je vztrepetala.

„In kako se je izteklo?”

„Nič se ni izteklo, nič še. Vse sem po pravici povedal. Vse. Naj drugi gledajo in se zagovarjajo!”

Pismonoša je segel v žep in privlekel iz njega posvaljkan ogorek smotke ter tipal za žveplenkami v telovniku.

Alena je prebledela.

„Kdo so tisti — drugi —? Koga ste naznanili?”

Glas se ji je tresel. Da je bil pismonoša trezen, bi bil zapazil Alenino zmedenost.

Pismonoša je potegnil ob hlače žveplenko in se močno zagugal.

„Koga sem naznanil? — Nobenega nisem naznanil, ampak povedal, da sem dal pismo Joku. Ta je falot! Tudi Strniška je tako pričala, da sem nedolžen. In naša poštarica Erna, to je duša! Ob kruh bi me bil spravil ta kajon, da ni Erna tako prav in dobro pričala o meni.”

Hlapec je od zunaj ugledal pismonošo in zavpil nadenj.

„Koj, koj! Adijo, gospodična! Jok naj se pa le pripravi na precep.”

Pismonoša je splezal na kozla, Alena je gledala za sanmi, torbica v roki ji je trepetala.

Tedaj je nekdo potrkal na šipo, kjer se oddajajo vozovnice. Alena se je zdramila.

„Gospodična, vlak takoj pride!” se je oglasil skoz okence mlad uradnik, ki je že dolgo slonel za steklom in gledal Aleno.

Hitro je kupila listek. Ko je spravljala drobiž, ji je padla desetica na tla. Vlak je zahrumel, Alena ni pobrala desetice. Vsa zbegana je hitela k vlaku.

Sprevodnik ji je odkazal oddelek, kjer so se vozile tri uči-

teljice, njene znanke. Alena se jih je v resnici prestrašila, ker je že lela samotnega kotička, kjer bi se umirila in zbrala misli.

Tovarišice so jo veselo pozdravile. Ena je bila Alenina so-
učenka.

„O Marijandel! Pozdravljena!” se je kljub razburjenosti razveselila Alena. „Kako ti je?”

„Izborna! Čestitajte ji,” je odgovorila zanjo starejša učiteljica.

Marijanica ji je požugala.

„Nevesta je!”

„Res? Torej čestitam!”

„Hvala, toda je še vse lahko vija-vaja-ven! Jaz moškim nič ne verjamem!”

„Kakšen pa je?” je hitro vprašala Alena, ko je sedla poleg svoje prijateljice.

Starejša učiteljica se je zasmejala.

„Oj, kako vprašate! Tako se vpraša po petošolcu. Ko gre zares, se vpraša: *Kaj je, kaj?* To velja! Od lepih brčic in milih po gledov, pa od chic hoje in od postrani klobuka — se ni še nihče do sita najedel.”

„Mm, kakšna lepa proza!” je ugovarjala Marijanica in pripovedovala Aleni z žarečimi očmi, da je on uradnik na postaji in zal, kot le kaj.

Sredi živahnega in veselega pogovora se je Alena mnogo bolj umirila, nego bi bila ždela sama v kotu in bi bila razmišljala grozeče slutnje. Tudi v družbi ji je silila tu in tam neljuba misel v glavo.

Ali mimogrede jo je premagala, ko se je jasno spomnila, kako je bil Smrekar zadnji čas vesel, da ji ni nihče omenil nič o pravdi in da Joka ni bilo že dolgo na spregled. Torej je brez

dvoma stvar uredil Smrekar in vse zvalil na mešetarja, katerega je gotovo dobro plačal.

Vlak je obstal na ljubljanskem kolodvoru. Tovarišice so si voščile vesele praznika in hitele iz voza.

Komaj je Alena stopila na peron, je že zagledala sloko postavo, ki je čakala ob izhodu in motrila prišlece. Aleno je prevze lo čudovito hrepenenje. Prerinila se je skoz potnike in še preden jo je oče dobro spoznal, mu je že ovila roke okoli vratu in ga poljubila.

Trpotcu je od samega veselja obtičala vsaka beseda v grlu — in pretrgano slovko vanje je dokazovalo, kako mu gre na jok. Tesno je držal hčerko za roko in besedice ni črhnili, dokler nista stala pred kolodvorom.

„Oh, da si le prišla, Alenčica!”

Oče ji je še enkrat stisnil roko in jo gledal s solznimi očmi.

„Veš kaj, papa; pojdiva na južino! Jaz plačam!”

Alena je potehtala torbico in mu ovila roko okoli komolca.

„Kamor hočeš, ljubica moja, kamor hočeš!”

Trpotec se je zasukal ob Aleni, kakor bi ga še nikdar ne bil trgal protin po nogah. Zavila sta v restavracijo.

„Poglej, Alenčica, kako je prav, da nisem mame ubogal. Je rekla: Čemu ti bo salonska suknja pod svrhnik? Nič nisem ugovarjal, kar skrivaj sem jo oblekel. Vidiš, kako je prav! Sedaj bi se ne upal sleči svrhnika in bi sedel tu s tabo kakor kmet v kožuho.”

Trpotec je obešal suknjo na klin in se zadovoljno pogledal v zrcalu v nasprotni steni. Alena je naročila jedi in pijače.

„Oh, da si le prišla, Alenčica,” je trčil z njo oče in jo spet prijel za roko.

Ko je Alena plačevala, je položila na mizo petdesetkronski bankovec.

„U joj,” se je začudil Trpotec tako na glas, da so se ozrli gostje pri sosednji mizi.

„Sedaj greva pa še nakupit za božičnico. Mami moram kaj prinesiti.”

„Kakor hočeš, ljubica moja, kakor hočeš.”

Alena se je oklenila očeta za komolec, kar ni nikdar storila, odkar ni bila več otrok.

Ko je nakupila v trgovini prigrizkov za mamo in za očeta šop boljših smotk, sta se naravnala proti domu. Trpotec je hodil kakor mladenič z devojko ob roki in gledal ponosno preko ljudi.

Doma je hrupno odprl vrata nastežaj. Baruša je stala sredi sobe in že zinila, da bi vzdihnila: Moj Bog, kaj je ni! Tedaj je vstopila Alena. Materi je umrl vzdih na ustnicah, razširila je roke in objela hčerko. Solze so jo polile. Dvakrat jo je spustila iz objema, pa se vnovič privila k njej in jo stiskala na prsi. Trpotec je gledal in stal, držeč nakupljene stvari pod pazduho, ter neprenehoma povlekaval sapo skoz nos, da je tajil solze, ki so mu silile v oči. —

Zvonovi so zapeli svetonočno pesem.

Pri Trpotčevih je gorelo na mizi božično drevesce. Iz vsakega plamenčka je puhtelo, kakor bi padla ljubezen iz odprtih nebes na zemljo.

Pred drevescem je stal oče Janez in mati Baruša. Sredi med njima Alena. Držali so se tesno za roke. Skrivnost ljubezni je plula nad njimi.

XXI

Na nedolžnih otročičev dan je šla iz Zaselja po strmi poti, ki vodi v Bukovje, samotna popotnica. Sonce je sijalo čudovito veselo. Zimska pokrajina je žarela. Sneg se je topil po zavešenih vejah črnih smrek. Vsak hip se je sprožila plast snega z veje, po igličevju je zašumelo, sproščena veja se je dvignila kvišku in se gugala, kakor bi se oddihala od teže, katero ji je naložila zima.

Popotnica, učiteljica Minka, je postajala in se ozirala po okolici. Gorko ji je bilo lice, gorkejšje srce, ki je uživalo krasoto prirode.

Dve uri sta potekli, preden se je dokopala po slabi poti na lepo gorsko planoto. Sredi nje se je dvigal zvonik, krog nje-ga so se gnetle v lepem neredu ponižne hiše, odete skoraj do tal v bele kožuške. Le ob robah pri strehah in slemenih so se rezko črtali rjavi robovi slame in desk ob snegu, kakor bi bili kožuhi obrobljeni z dragim krznom.

Tu in tam so izpod gozda gledale posamezne hišice z bre-žine proti cerkvi, od koder so se vile po snegu proti njim vi-jugaste, rumenkaste steze.

Minka se je napotila proti vasi in poiskala župnišče. Ko je stopila v vežo, je zagledala čokatega moža: v škornjih je bil, izza bolhanc so mu mahale štrame, na rami je imel oprtan konjski komat, na glavi pa mogočno polhovko.

„Dober dan,” je pozdravila Minka z nežnim, a vendar krepkim glasom.

Mož sredi veže se je počasi okrenil in dvignil glavo, da je videl skozi naočnike, ki so mu zlezli na konec nosu.

Minka je zapazila pod vratom kolar, izza katerega je hotel uhelj hodničnega platna.

„Župnik,” je naglo pomislila in ni vedela, ali bi se čudila ali smejala.

„No, kaj bo dobrega,” jo je nagovoril župnik Boštjan z nizkim, nekoliko prehlajenim glasom.

„Ali bi mogla govoriti z gospodom župnikom?”

Gospod Boštjan jo je pomeril od vrha do tal, nato pa rekel nekoliko užaljen:

„Župnik sem jaz! Za mano!”

Zavil je po stopnicah v nadstropje. Potoma se je opravičeval:

„Kajne, me niste spoznali? Seveda, tako polikan črnosuknjar nisem, kakor hodijo po Ljubljani. Tukaj vlečejo drugačni vetrovi, presneta reč!”

Na veži, vrh stopnic, je obesil komat na kljuko. Nato je odprl vrata v sobo, ki je bila pisarna in spalnica, vse hkrati.

„Stopite noter!” ji je pokazal s težko, delovno roko v sobo.

Tamkaj ji je ponudil klop, kamor je posajal ženine in neveste ob izpraševanju. Sam je sedel na stol, katerega sedalo je bilo zaradi starosti podtempljano z usnjem.

„Torej kaj bo?”

Gospod Boštjan je poveznil kučmo na mizo in se naslonil ob komolec.

„Slišala sem, oprostite, da sem tako indiskretna —.”

„Le naravnost, kaj bi te fraze! Pri nas smo narurni ljudje!” jo je prekinil župnik.

„Gospod župnik, ali res mislite odpovedati pouk v zasilni šoli?”

„Nič ne mislim. Sem ga že odpovedal. K svetemu dnevu je jezdil hlapec s pismom na pošto. No, in kaj vas to skrbi?”

„Jaz sem učiteljica iz Zaselja, nameravam prositi semkaj.”

„Kogá?” se je začudil župnik, popravil naočnike in se nagnil proti njej, da mu je izpodrsnil naslonjeni komolec.

„Kogá? Vi? Vi, da bi tukaj učili?”

„Zakaj se čudite, gospod župnik?”

„Hahaha,” se je zasmel gospod, prijel za kučmo in udaril z njo po mizi, da se je pokadil prah z nje.

„Kaj se ne bi čudil? Takale podlasica, kakor ste vi, pa med naše gumpce? Ali vam nisem že prej rekel, da pri nas nismo v Ljubljani, presneta reč. Tiste cukrene otroke in strdene punčke bi vsak krotil in učil. Ali naši so kakor štorovi! Poglejte me, štiri mernike pšenice vam nesem po stopnicah, pa sem jim bil komaj kos. Célo naročje palic sem polomil leto in dan nad njimi, pa je vsak oče trdil, da jih še premalo bijem. Boste pa vi kaj opravili, seveda. Iz šole vas poneso!”

„Nič se ne bojim! Jaz poskusim brez palice in sem prepričana, da me ne poneso iz šole.”

„Če bo to resnica, potem dela Bog z vami čudeže ali ste pa s čarovnicami v zvezi. Tako je, presneta reč!”

„Ne eno ne drugo, gospod župnik. Ljubezen bo to naredila.”

„Ljubezen! O ti moj Bog!”

Župnik je pograbil kučmo in si jo dejal na glavo ter se razhudil:

„Kaj mislite, da jaz nimam ljubezni do teh ljudi? Kdo drug pa me drži v teh hribih kakor ljubezen. Tudi meni bi se prileglo, da bi bil korar ali tehant. Ali vse sem zaigral zaradi ljubezni do teh siromakov.

In za plačilo in trpljenje imam to od višjih, da se mi pomilovalno muzajo, ker sem takle, od župljanov pa to, da mi je pred kratkim neki smrkavec drevesca polomil.”

„Nekaj nerodnega je povsod,” je zagovarjala Minka.

„Ni tako!” Župnik je trditev pribil z roko ob mizo. „Poglejte: Tri plašče sem kupil za cerkev, dva lustra; tole bajto sem pokril; če krava zboli: Boštjan, pomagaj; če je edinščina pri hiši: Boštjan, pomagaj! Presneta reč, za plačilo mi pa drevesca polomijo.”

„Eden vendar niso vsi. Jaz sem pa v Zaselju slišala, da vas ljubijo.”

Župnik je snel spet kučmo in jasno je bilo videti, da ga je ta pohvala razveselila.

„Pa pustiva to. Kakor sem rekel, jaz ne grem več v šolo. Če vas veseli, pridite delat čudeže.”

„Prosim, ali bi se dobilo stanovanje?”

„U, mežnarija je prazna. Zastonj vam jo dam, ker moj mežnar je zaeno hlapec in spi v hlevu. Drugo leto — pa saj ne boste vzdržali — se preselite v palačo. Poglejte!”

Gospod Boštjan je stopil k oknu in pokazal s prstom na lično stavbo, ki se je dvigala na gričku za vasjo, še neometana.

„Vidite, tako plačilo nam je vsilila gosposka, ki ne ve, kje se denar jemlje.”

Minka je stopila k oknu in se razveselila krasne lege, kjer je stala nova šola.

„Ah, kakor nebeško kraljestvo!” je rekla.

„Aha, nebeško kraljestvo! Vica, vica, in še za pol peči pekla povrhu, presneta reč,” je godrnjal gospod kakor sam s seboj.

„Še nekaj; ne zamerite, jaz sem zelo sitna. Ali bi bili tako dobri, da bi mi dajali vsaj to leto hrano?”

„Hrano? To ni moja reč. Z Jero se zmenita. Jera je moja sestra, gospodinja pa je zato prav taka, kakor ste vse ženske. Če pridejo žandarji ali gospodje — saj se redko primeri — je kolvrat stari kakor iz samega medu. Če pa pride kaka ženska, je vselej nabrskana kakor puran, če vidi rdečo ruto. Takele ste! Pojdiva dol!”

Župnik je vstal in odšel z Minko v hištrno.

„Jera!” je zaklical z gromkim glasom.

Iz kuhinje se je pokazala siva glava, zavita v kocasto ruto.

„Tale misli priti semkaj za učiteljico. Pomenita se!”

Minka in Jera sta se naglo razumeli in pomenili, in sicer tako prijazno, da je pogovor postavil na laž Boštjanovo trditv.

Župnik se je kmalu vrnil in postavil na mizo bokal vina:

„No, Jera, kako je?”

„Dobro, hvala Bogu, da dobimo tako prijazno deklico. Saj ti nisi za šolo!”

„Moška je ta! Pa bi bila ti učila, jezičnica! Hodi in prinesi kaj, da prigriznemo.”

Debelo uro potem sta spremljala gospod Boštjan in Jera Minko skoz vas. Vsa okna so bila zaradi tega dogodka naltlačena z radovednimi glavami. Ko so drsajoči se otroci zagledali župnika, so popustili sanke in zbežali okrog ogla.

„Vidite, to je naša divjačina! Takile so!”

Minka se je ozrla za njimi, izza ogle je pogledal razkuštran deček in ji pokazal osle.

Na robu planote je čakal župnikov pastir s sankami.

„Da se ne boste mučili, vas moj pastir potegne do mlina. Pot je drsna.”

Minka se je začudila.

„Le sedite in nič se ne bojte. Fant je boljši za take neumnosti kot za pametno delo. Zbogom!”

Sanke so sfrčale po strmini, za njimi je vihral Minkin šal kakor zastava.

Dva dni potem je potrkalo pri Trpotčevih. Vsi so se zganili, ker so bili obiski pri njih redka izjema. Alena je stopila k vratom in jih odprla.

„Minka!” je vzkliknila vesela in jo predstavila staršem.

„Da nas ti obiščeš, no, to je res nekaj posebnega!”

„Prav imaš,” je potrdila Minka. Veselje ji je gorelo iz oči.

„Nekaj posebnega ti povem.”

Odšli sta v Alenino sobico.

„Poglej in preberi!”

Minka ji je dala polo in si nato ogledovala raznovrstni drobiž po Alenini sobi.

„Čestitam! Izborni si zmagala!”

„Kajne? Sedaj imam črno na belem, da me nihče ne preganja, da je bilo moje delovanje pravo, in Smrekar naj se sramuje do groba! Nadzornik je bil čuda prijazen.”

„In sedaj ne greš proč, kajne?”

„Grem! Je že sklenjeno. V kratkem dobim dekret.”

„Kam? V Ljubljano?”

„Kaj še. — V Bukovje!”

„Minka, ali si znorela? V te hribe, v to samoto! Ne, ne verjamem, ti se šališ!”

„Grem — toda ne v samoto, ampak v svoje kraljestvo, v svoj ideal. Sem bila že gori. Krasno je! To je polje, ki je dela vredno in potrebno!”

Minka ji je navdušeno razodela in opisala obisk v Bukovju.

Alena je poslušala in se nasmejala do solz. H koncu je nenadoma obmolknila, potem pa rekla:

„Minka, kakor je smešno, tako je grozno. Ne hodi!”

„Grem! — Ti pa pojdeš od Smrekarja!”

Alena se je vsa preplašila.

„Da, od Smrekarja greš na moje mesto. Tako sva se domenila z nadzornikom!”

Alena je bila tako iznenadena, da je govorila le odlomke posameznih stavkov, in Minka ni spoznala, ali se veseli ali je žalostna. Prijela jo je za roke in ji razlagala:

„Vidiš, dušica, tako je bolje zate. Ne izgubljaš leta, se rešiš Smrekarja in vseh neprilik, zaeno pa lahko poučuješ Viktorja in imaš dvojni zaslužek. Le vesela bodi, zlasti sedaj, ko se ple te tista pravda.”

Alena je pobledela.

„Moj Bog, ali si kaj slišala? S pismonošo sem govorila. Na Joka je zvrnil.”

„Jok popiva že več dni in razmetava denar. Vse govori kar očitno, da ga je Smrekar podkupil. Veri se, da je pismo dal Strniški, in jo preklinja, češ, ženska lakomna, ki ji je primeštaril toliko stotakov, ga hoče v zahvalo zapreti.”

„Ali kaj govori o meni?”

„Nisem čula. Vkljub temu je prva stvar zate: proč od Smrekarja! Ali si staršem kaj povedala o tej stvari?”

„Nisem, se ne upam.”

„Molči in jih ne žali. Jaz sem govorila s Strniško in zažugala tudi Joku tako, da se ne bo upal zlepa ziniti kaj o tebi. Bodi mirna!

Sedaj pa zbogom. Moram na vlak, da si uredim vse za selitev.”

Minka je čutila, kako se je tresla roka Aleni.

„Pogum, Alenčica!” jo je navduševala in jo iskreno poljubila.

Alena jo je spremila do veže. Ko sta se ločili, je vstopil mestni pismonoša: „Alena Trpotec?”

„Da, zame!” Alena je segla po listu.

„Zbogom,” je zapel pismonoša in se obrnil kakor stroj ter naglo odšel.

Alena je spoznala Brestovo pisavo. Vse, kar je tihi, ljubezni polni dom zabrisal, je nenadoma oživel. Še vsa razburjena od Minkinih govoric se je razburila še bolj in ni mogla odpreti pisma. Skrila ga je v žep in šla pravit staršem novico, da se preseli od Smrekarja v šolo.

„Dvojna služba, a, dvojna, dobro, Alenčica!” je govoril oče.

„Če ne bo preveč, če ne bo pretežko,” je skrbela mati, ko je Alena že v svoji sobi brala Brestovo pismo.

Pismo jo je vabilo, da mora biti na Silvestrovo opoldne že pri Smrekarju, ker je Štefan zaradi nje preložil svoje godovanje, in potem da je silno pusto in prazno, kar je odšla, da prazniki brez nje niso bili prazniki, ampak dolgčas, neskončni dolgčas.

Dvakrat je prečitala Alena pismo, rdečica ji je plula v lice;

tiha sobica, kjer se je te dni tako otročje sladko spočila, ko ji je mama postiljala posteljo in jo skrbno zagrinjala vsak večer, ta sobica ji je bila hipoma tesna in pusta, srce je zahrepene-lo ven, nazaj, nazaj...

Brez volje je dvignila pismo k ustnicam in šepetala.

„Ivan, kako si dober!” —

Dasi ni bilo brez boja in so tekle solze, je bila vendar Ale-na na Silvestrovo pri Smrekarju in je vsa radostna vezovala Štefana ter se zabavala z Brestom, ki se ji je zdel ljub in lep kakor še nikoli, da je vsa omamljena v pozni noči zaupala gluhim stenam svoje sobe veliko tajno srca: „Ivan, Ivan, jaz te ljubim...”

XXII

Na sv. Blaža dan je bil v Zaselju semenj — edini v letu. Iz vse okolice, zlasti s hribov, se je trlo ljudstva. Hribovci so postavili na trg svežnje grabelj, senenih vil, toporišč, kožuhovine vsake vrste, navadne ovčje kože in dragoceno kunje krzno. Okoliški kovači so ponujali železnino: krampe, sekire, motike in lemeže, pod šotori so razobesili in razložili od semnja do semnja potujoči štacunarji pisano robo, pred katero se je gnetla mladina. Tudi živine so dokaj nagnali.

Ves dan so bile gostilne nabito polne. Zaselje je valovalo in hrumelo. Šum in hrušč se je razlegal iz gostiln, s sejmišča so udarjali hripavi glasovi štacunarjev in mešetarjev. Prijatelji, ki se niso srečali leto in dan, so si sredi ceste segali v roke in se glasno pozdravljali.

Dan se je že globoko nagnil, preden je potihnilo mukanje govedi in meketanje drobnice ter so se semnjevalci porazšli na vse vetrove.

Le tisti, ki so imeli utrjeno navado in pravico, da so z vsakega semnja odhajali poslednji, in pa oni, ki so izredno ugodno prodali in jih je zato privezala pijača ob mizo v gostilni, le tisti so še obsedeli in se niso brigali za noč. Plaža in mešetarji so se vgnezdili v žganjarni pri Plankarju, trdni posestniki so sedeli pri Rahnétu, kjer so si privoščili razen vina tudi pečenke.

„Rahné!” je zaklical čokat možakar, kateremu je klobuk že

zlezel postrani. „Rahné, liter boljšega zame in za moje prijatelje!” Ob tem se je iztegnil čez mizo in molil prazno steklenico krčmarju. Dve težki volovski verigi, ki ju je imel na sebi, prekrižani čez prsi, sta zarožljali.

„Prav imaš, Andrec, le privošči si ga, ko si tako po računu prodal voli.”

Krčmar je segel po liter in odšel.

„Prehitro sem udaril! Za petak bi ga bil še privil, mesarja stisnjenega!”

„A, kaj tisto!” mu je prigovarjal sosed. „Ko je plačano, se da. Če ne, je gotova nesreča.”

„Jok bi ga bil pripel, vem, da bi ga bil, vsaj za par kronic še.”

Tako je govoril Andrec bolj v mizo nego prijateljem. Nato si je popravil klobuk in nenadoma vprašal:

„No, glej ga, kje pa tiči danes Jok? Ali sem ga zgrešil ali ga res ni bilo na semnju?”

„Nisi ga zgrešil — Joka ni bilo!”

„Ker ima dan,” je pojasnil krčmar in postavil vino na mizo.

„Dan?” se je zamislil Andrec iz Bukovja.

„Da tega ne veš in se čudiš?”

„Nič se ne čudim, ker ima dan, zakaj Jok ima grehov na plečih, da bi zaslužil že sto sodnih dni. Pa čudim se, ker ga je vendarle zatela zanka.”

„Zatela ga je pač,” je razlagal Rahné, stoječ ob mizi, „toda Jok se izmuzne.”

„Kakor kane,” je povzel besedo Zaseljan Štupar. „Tudi Smrekarja preveč skrbi ta reč.”

„Ali misliš? Ne verjamem,” je popravljaj krčmar, ki se je

rad štulil med vaško gospodo. „Ne verjamem, da bi ga kaj skrbelo!”

„Štupar, utegneš imeti prav! Skrbi ga! Zakaj tudi njega sem pogrešil na semnju. Ali je za pričo?”

„Ni!”

„Torej — ga skrbi! Vsako leto je na ta dan barantal z nami hribovci za hlode, zakaj pa ni letos? E, Smrekar je Smrekar! Toda človek ne sme govoriti.”

„Veš kaj, Andrec,” je pričel tehtno Zaseljan Markovec, ki je doslej molčal, „ali se sme govoriti ali se ne sme, meni je vseeno. Zapomnite si vsi, tudi Rahné, Smrekarju bo še toča bila, da ga bo bolelo. Kakor kužke nas je imel na vrvi ter nas pestinil in strigel kot zvezano jagnje. Te striže mora biti konec.”

„Konec,” je pritrdil Štupar in udaril po mizi.

„In začetek konca je bil že narejen — na sv. Treh kraljev dan! Saj veš, Andrec?”

„Posojilnico misliš!”

„Da, tisto!”

„Je nevarna reč,” je skomizgnil Rahné.

„Za Smrekarja in zate tudi nekoliko! Zato si protiven in te ni bilo blizu.”

Rahné se je obrnil in šel k drugi mizi, da se ne bi zameril dobrim gostom, če bi ugovarjal.

„Kajkrat smo že v Bukovju o tem govorili in si rekli, da smo zanič, ker si sami ne znamo pomagati. Kaj pa je imel Smrekar, ko je prišel semkaj? Nič. In sedaj je bogatin!”

„Bogatin, da, od naših žuljev bogatin,” je poudarjal Markovec, ki se je pričel razvnemati. „In taka je ta stvar, da se vsak tujec med nami odebeli, mi pa hujšamo od dne do dne.”

„Res je. V stiski si poprosil, da ti je preložil, na, pa si bil

zvezan. Takoj ti je prišel sam ali Jok in silil vate, da si prodal — seveda napol zastonj. Konec mora biti in toča naj mu bije!”

„Ali ne samo to! Tudi to ima na vesti, da je pregnal iz fare vsakega, ki mu je bil na poti, in sedaj še učiteljico, in tako, katere nam je žal, kar imamo las na glavi! Kajne, Markovec?”

Štupar je porinil kozarec pred soseda in iskal na licu modrijana potrdila, da je pravdo govoril.

„Je taka,” je začel počasi Markovec. Toda Andreč ga je hrupno prekinil.

„Ni taka — in zato, če je resnično Smrekar to storil, naj ga Bog blagoslovi in zato naj mu toča ne bije!”

„Andreč, ali si znorel?” se je raztogotil Štupar. „Da se takele znebiš? Mar ni res, možje, govorite, da je s tem škodoval vsej fari?”

„Naši pa koristil, haha, koristil, kot bi čudež poslal vanjo! Le privoščite naj jo, saj imate vi drugo.”

„Drugó, seveda, tisto Smrekarjevo punco, ki Minki ne seže niti do kolen.”

„Nevoščljivec,” se je smejal Andreč, „nič nam ne privoščiš.”

„Kako to, da vam ne privoščim? Prav je, da imate šolo, kakor drugod! Ali naj imamo samo mi stroške? Dosti neumen je bil gospod Boštjan, da se je ukvarjal tako dolgo z vašimi otroki in za prazen nič. Ampak naj bi dali drugo za začetek, ne pa naše.”

„Jaz pa tako pravim, da jo je sam Bog prinesel k nam. Povem vam, da sem svojega fanta prej s palico gonil v šolo, pa mi je trma ušel v borovnice namesto pred gospoda. Sedaj je pa tak, da ti brez kosila uide k pouku. Takole je. Prve dni so se otroci puntali, da smo že stari rekli: Le čemu žensko k

nam, za naše otroke, ko jih trden možak deva komaj v ris, na, sedaj pa takole! Vse dere za njo in zagotovo, da jo imajo otroci rajši kot nas, lastne starše.”

„Čuda, kaj en človek naredi v fari, če je iz prave moke pečen!” so mu pritrjevali Zaseljani.

„In še večje čudo je to,” pridodene Markovec, „da so ljudje iz iste šole in istih naukov kakor noč in dan. Naš ni bil prej za Minke nikoli zaprt in prvi je bil, so rekli. Jaz ga nič ne hvalim, drugi so rekli tako. No, odkar je prišla ta Alena, se pricmeri vsak teden vsaj enkrat domov iz zapora, potem pa torbo za peč — in knjiga mu smrdi kot le kaj. Ali ni to čudo?”

„Markovec, moder si, nič ne rečem, ali da se temu čudiš, ne razumem. Saj vendar vsa fara govori: Brestovkin študent — in nova učiteljica!

E, saj nisi pet let star! Ali ne veš, kaj je ljubezen! Pametnega zbega, bi pa takega dekliča ne, ko je komaj iz povojev. Kako ti bo potem za delo, le kako, preudari!”

Andrec se je veselo zasmel.

„Zahvaljen Bog, stokrat zahvaljen, in Smrekar z njim vred, če ima kaj deleža pri tem, da je Minka pri nas!”

„Ti po pravici govoriš, Štupar,” je pričel Markovec, ko je Andrec od veselja praznil kozarec, „res je zbegana. Saj je bila moja tudi, ne da bi jo opravljal ali oponašal. Ko sem ji razodel med štirimi očmi in ji naravnost povedal: Micka, rad te imam in vzamem te, je bila taka, da je šla zjutraj z jerbasom na korito po vode.”

„Hahaha,” se je smejal Andrec židane volje in pomikal kozarec sosedu. „Ta bo lepa, Štupar, če se vaša učiteljica tako zbega, da bo otroke i za a naučila. Hahaha, Babilon v Zaselju!”

Rahné je vlekel na uho ob sosednji mizi in se približal pogledat, ali je steklenica že prazna.

„Andreč, ne verjemi vsega. Vsi imamo žene radi in jih nismo na sejmu kupili ali iz Amerike naročili. Naj se imata rada Brestov in učiteljica. Ali ne bi bil to lep par?”

„Lep, seveda lep, ampak...”

V tem so se duri hrupno odprle, da je Markovec obmolknil in so se vsi gosti ozrli proti vratom.

V sobo je prikolovratil in pripel mešetar Jok.

„Hoj, na, Jok!”

Od obeh miz so ga vabili pit. Jok je vrgel klobuk v Rahné-ta, ki ga je pobral in obesil na kljuko, nato je razkrilil roke in opotekaje se lovil za Andrečeve roke.

„Si prodal, kaj? Slabo, vem, ker me ni bilo, tristo hudobcev in ta pasja pravda!”

Jok je prisedel k Andreču za mizo, da je zaškripala klop, segel po pijači, držal vino pred usti in ga pocejal iz kozarca, ker se mu je roka tresla in gugala.

„Pij, Jok, potem pripoveduj, ali so te zašili ali te niso!”

„Koga? Mene?”

Jok je postavil kozarec trdo na mizo, da je pljusnilo iz njega.

„Mene, da bi zašili? Zakaj? Ali sem goljuf, ali slepar? Kaj! Govori, Andreč! Govori, ali ti nisem vselej prav mešetaril? Mešetarji niso za bogatine, mešetarji so za reveže! Aha, zato bi nas radi — o — pa nas ne bodo!”

„Pij, pij,” ga je silil Andreč, kateremu se je smililo izlito vino, „potem pa povej kaj o pravdi!”

Jok se je gugal in segal po čaši, mežikal z bolnim očesom,

iz katerega so zaradi prezebe kapale solze, in počasi nesel k ustom, nato zamižal in izpraznil v dušku.

„Fej te bodi, Rahné,” je izpljunil na tla Jok. „Da točiš tako oplako! Slivovke mi daj! To je voda, ne vino. Ali naj se pri tem ogrejem, ko tako strupensko zebe, da se mi je zanohtalo. Slivovke!”

„Ko bi rajši kaj gorkega, Jok. Ne zameri, za potrebo ga že imaš!”

Tako je skromno branil Markovec, ker je videl, da je Jok pijan.

„Nak,” je zarežal Jok, si obrisal solzo pod levim očesom in segel po klobuk na kljuko, da je z okrajci zasenčil grdo oko.

„Torej slivovke,” je ponovil Rahné.

„Jaz plačam,” se je ponudil Andreč.

„Ne boš! Nisem mešetaril in nisem zaslužil in tudi nisem prazen!”

Jok je potegnil listnico in potrkal z njo ob mizo.

„Kako smo bogati,” ga je špiknil Štupar.

„Jok, pripoveduj o pravdi,” je hitel Andreč, da je prevpil Štuparjevo zabavljico.

„O pravdi? Prmej! Zapomnite si to: Dobrota je sirota! Dobroto sem storil pismonoši, ko sem nesel zanj pismo v Marevževce tedaj, ko sem kupoval krave za Vrbka. Dobroto sem storil Strniški, ko sem ji primešetaril debele stotake, da me je Smrekar klel zaradi tega. In za to dobroto me je spravil v pravdo pismonoša in me je potisnila Strniška. Fej, takih ljudi!”

Jok je segel po slivovki in pil kar iz steklenice brez kozarčka.

„Pa so rekli, da ti pisma nisi oddal Strniški, ampak Smrekarju.”

„Kdo je to rekel? Na dan z njim! Povej ime, Markovec! Povej! Jaz ga tožim in Smrekar ga toži, na veliki pečat ga toživa, da zve, kaj se pravi obrekovati!”

„I, kdo je rekel? Kaj bi se jezil, Jok! Sam veš, da se je tako križem govorilo. Drži jih za jezik, če moreš.”

„Od danes zanaprej vsakega! Gosposka je govorila in sodila.”

„Ne jezi se in povej, kako je sodila!”

„Po pravici!”

Jok je segel spet po žganju. Roka se mu je tresla, v obraz je bil čezdalje bolj zaripel.

„Po pravici je sodila gosposka, in sicer takole: Sodnik me je vprašal: „Ali vam je dal pismonoša pismo za gospo Strniško tega in tega dne?” „Dal,” sem odgovoril. „Kam ste oddali tisto pismo?” „Kamor je bilo napisano!” „Ni res,” se je vmešala Strniška. „Jaz ga nisem dobila!” Nato sem žensko tako pogledal, da jo je kar streslo, in sem govoril: „Pol ure sem te čakal, pol ure, in te ni bilo. Nato sem pobral oklešček, ga naslونil na vrata, da te opozori, češ, nekaj pomeni. In pismo sem vtaknil za vrata, kakor sem gotovo že desetkrat poprej. Če ga nisi dobila, kaj mi mar. Govori, ali ni bilo okleščka pri vratih? Govori in prisezi!”

Ko bi bili videli, kako so jo spreletale barve!

„Res, tisto je pa res,” je mencala. „Večkrat je tako naredil, večkrat, in tudi oklešček je slonel to pot na vratih, res je.”

„In sedaj govori, ali sem mešetil v tvojo izgubo ali v tvoj dobiček? Ha?”

„Nič ne rečem, ne morem! Po pravici povem: za pet tisoč si privil Smrekarja!”

„Za pet tisoč,” se je začudil sodnik in si zapisal.

„No torej! Ali sem potemtakem falot, gospod sodnik?”

„Ali bi vi prisegli na vse to?”

„Nič ne prisegajmo,” je silila Strniška. „Kar je, je. Bog ve, kdo je ukradel prav to pismo.”

„Prisego,” je zahteval Taljanov advokat.

Pa smo prisegli in konec je bilo pravde. Strniška mi je plačala kosilo ter me tako rekoč odpuščanja prosila. Tako, Markovec! Sedaj naj le še kdo stegne jezik, če se mu ljubi.”

Jok je segel po zadnjem ostanku žganja. Roka se mu je tako očitno tresla, da so se možje spogledali.

„Fej,” je pljunil zadnji požirek na tla, vrgel krono na mizo in vstal.

„Rahné, tudi tvoja slivovka je zanič. Pomije! Tako nas slepariš, da bi že davno moral sedeti, lakom!”

„Kaj res že greš?” je vprašal Andrec.

„Grem k Plankarju. Ta ima boljšo robo.”

Sicer naprestano kričeči mešetar je utihnil in se zibal proti vratom. Obe roki je uprl ob podboje, da je mogel v vežo.

Možje so molčali, dokler se ni vrnil Rahné, ki ga je spremil na cesto.

„Dobro je težak,” je opomnil Rahné.

„Jaz bi mu ga ne dal ne kaplje!” je omenil Markovec.

„Da mi bo razbijal in me zmerjal! Naj pije, kaj mi mar,” se je izgovoril krčmar in se okrenil drugam.

„Kako sodiš?” se je obrnil Andrec k Markovcu.

„Za njegovo prisego — hm — kaj bi govorili! Molčimo. Bog bo sodil!”

Možje so se nekaj trenutkov molče ponujali z vinom, dokler se ni razpletel pogovor o drugih stvareh in je tekel veselo in hitro, kakor ura na steni, ki je pokazala na polnoč, preden so kaj pomislili na domov.

Zato so se vsi zaeno naglo dvignili in odšli, kakor bi se us-trašili predolge zamude.

Črne sence so se gugale sredi bele planjave. Mraz je pritis-kal, da se jim je obešalo ivje na brke in kučme. Možje so se glasno razgovarjali, da se je razlegalo po dolini in je utihnili lajajoči lisjak v hribu ter poslušal. Preden so prišli do razpot-ja, so zapeli kraguljčki. Od nasprotne strani je letela dolga senca po poti proti razpotju.

„Smrekar!” je spoznal kraguljce Markovec. „Postojmo, da odpelje pred nami! Pri Sv. Volbenku je bil zaradi neke kupči-je.”

Vrsta črnih senc je obstala druga za drugo v ozki gazi.

Toda prav takrat so nenadoma obstale tudi Smrekarjeve sanke.

„Hoj! Hooj!” je klical hlapec in se motal s kozla.

Možje so pospešili korake in zavili ob razpotju proti san-kam.

Hlapec je svetil nekomu v lice, ki je ležal ob cesti. Smrekar je klečal pri njem.

„Ves je trd,” se je oglasil Smrekar.

„Kdo, križ božji?” so se začudili možje.

„Jok,” je odgovoril preplašen hlapec.

„Pijanec,” je mrmral Smrekar in iskal utripov srca. Roka mu je drhtela.

„Na sani z njim,” je velel Smrekar. „Možje, z mano! Mor-da še oživi.”

Dvignili so trdo telo na sani, hlapec je vozil korakoma in za njim se je vila molčeča procesija.

Pri Smrekarju so položili Joka na klop v hladno vežo. Skoraj do jutra so se trudili ob mešetarju, toda ni se ganil. Smrt je gledala iz osteklelih oči.

„Da ste za pričo, možje,” je spregovoril Smrekar, ves bled in prepadel. V roki je držal mešetarjevo listnico in vpričo mož preštel denar.

„To spravim jaz in izročim gosposki!”

Možje so nemo prikimali in se nato potrti razšli.

Smrekar je šel z listnico v svojo sobo in se zaklenil. Nato jo je skrbno odprl in pregledal predale, kjer je Jok shranjeval umazane listke in zaznamke raznih kupčij. Ko je odprl zadnji, s posebno zapono zaprt predalček, je potegnil iz njega posvaljkano pismo, še zapečateno. Smrekarju se je roka tako tresla, da mu je pismo zdrknilo na mizo. In od tam so pogledale nanj črke, ki jih je dobro poznal.

Smrekarju je ginila kri z lic, srce mu je strašno kljuvalo, razmazane črke so se začele premikati, širile so roke kakor pošasti in dvigale proti njemu zavihnjene kremplje. — Iz veže, kjer je ob mrtvecu stala služinčad, se je čula zmešana govorica. Nekdo se je odurno zakrohotal. Smrekar je zgrabil pismo in ga zmečkal v dlani ter se z izbuljenimi očmi ozrl proti vratom in čakal, kdaj se odpro in vstopi krohotajoča se pošast. Hotel je vstati. Ko je premaknil stol, se je tako prestrašil ropota, da je obsedel, stiskajoč pismo v dlani, in strmel na zaklenjena vrata.

Nekdo je potrkal.

„Štefan!”

Žena ga je klicala.

„Pusti me!” je zavpil osorno. Koraki so se tiho oddaljili od vrat.

Kakor bi ga klic žene potegnil iz brezna, je začutil hipoma novo moč. Sunkoma je planil kvišku, vrgel pismo iz roke proti peči.

„Preklete pismo!” je zasikal in gledal na dlan, kakor bi ga skelela od opekline. Nato se je naglo sklonil za pismom, odprl vratca pri peči in ga zalučal na ogenj.

Papir se je skrivil, počrnel, nato je švignil iz njega plamen in v nekaj trenutkih je bilo pismo sivkast pepel, ki je trepetal na žerjavici. Toda še na pepelu so se svetile črke in režale vanj, kakor krivda, vžgana v njegovo vest.

Smrekar je naložil v peč drv, zaloputnil vratca in se upokončil. Skoz špranje pri peči je zažarela krvava luč. Vlažno poleno je cvileč zasičalo. Kakor vzdih trpeče duše...

Takrat je pri fari zazvonilo mrliču.

XXIII

Tisti večer po mešetarjevem žalostnem pogrebu je prišel Brest v šolo.

Odkar se je Alena preselila v Minkino sobo, je Brest pogosto zahajal k njej na čaj, katerega so pili skupno z Maro. Toda Mara ni imela zavezanih oči in je zato hitro uganila, da je nepotrebna priča ob Aleni in Ivanu. Ni ljubila Bresta, toda ženska gizdavost jo je razdražila, da jo je pekla tuja ljubezen. Zato se je umikala Aleni, in če se ni, jo je mučila z nagajivim pikanjem.

Ko je tistega večera Brest potrkal na vrata, se takoj ni odzval nihče. Ko je potrkal drugič, je slišal glas:

„Prosim za trenutek potrpljenja!”

Alena je sedela v temi.

Ko je prižgala luč, je prišla k vratom in odprla.

Brest ji je pogledal v oči in se prestrašil.

„Zakaj jokaš?” je vprašal mehko in jo prijel za roko.

„Saj ne jokam!”

Alena se ga ni upala pogledati v lice. Ko je povabila oči, je Brest videl, kako so trepalnice pordele od solz.

„Ne taji!” jo je prosil rahlo in izpustil njeno roko, ki je bila kakor mrtva in mrzla v njegovi.

„Kdo te je žalil? Povej mi!”

„Ah, Ivan,” je začela Alena in iskala robca, ker so ji silile

zopet solze v oko. „Ivan, ti ne smeš zahajati sem. Ljudje so tako čudni!”

„Ah, ljudje! Spet isto! Kolikokrat sva že govorila o tem. Kaj me briga ljudstvo! Sámó nič vredno, zato je táko. Bodi močna —.”

„Ne govore samo ljudje. Tudi Minka mi je danes pisala in me odločno svarila.”

„Pred kom te je svarila?”

„Pred teboj!”

„A, reci ji, lepa hvala za tako skrb! Kaj se meni ta eksaltirana, napol prismojena demagogka zame? Naj se briga za bolne krave in za tiste razcapane bukovške otroke! To je že preneumno!”

Brest je začel hoditi jezno po sobi. Alena se je borila.

Naenkrat je planilo iz nje.

„Ne, Ivan, ali si hud ali nisi, tako o Minki ne boš govoril. Ona je izvrstna in tako vrla, da je tako govorjenje grdo. Jaz jo čislam in ljubim!”

Ivan se je okrenil, obstal za vrati, pomolčal, kakor bi zbiral misli. Zdelo se mu je, da bi bilo najbolje, če bi pritisnil na kljuko in odšel. Toda ko je gledal Aleno objokano, ki je s silno silo spregovorila besedo v obrambo prijateljice, ga je prevzelo, da se je ponižal, stopil k Aleni, ji poljubil roko in prosil:

„Ne zameri! Razburil sem se, ne govoriva o tem!”

Alena mu je ponudila stol in sedla na nasprotno stran mize. Nervozno je zvijala robec in gledala na pisano verižico, ki se je vila v vijoličastih vijugicah krog roba rute.

„Ali si se danes kaj razsrdila v šoli,” je izpregovoril Brest, da je prekinil molk.

„Ah, ta šola! Za šolo so značaji, kakor je Minka. Vsi moji

vzori so se razblinili in čezdalje bolj spoznavam, da sem in bom prav srednje vrste učiteljica, če ne kar slaba. Ne vem, zakaj sem tako razdražljiva, tako razmišljena pri pouku.”

„Ne ponižuj se tako po nepotrebnem! Saj veš, kaj je teorija. Ko boš imela toliko vaje kakor Minka, sem prepričan, da ne boš slabša, ampak boljša od nje.”

„Ivan, jaz nikdar!”

Alena se je ozrla v Bresta s trpljenja polnim pogledom. Ivana so pretresle te proseče oči. Poiskal je cigarete in si jo prižgal, da mu ni bilo treba gledati vanje. Nad obema so hkrati pluli spomini. Nad Aleno je zvenel stavek Brestov, izgovorjen v jasni noči, ko jo je prvič tako iskreno stisnil za roke: „Jaz sem prepričan, da se vi ne boste dolgo nasičali s tem grenkim kruhom.” In sedaj je prišla ta sodba, kakor od daleč nekje, in Alena je strahoma zaslutila, da je daleč ta ura, kakor bi utočila v morje. Tudi Brest se je domislil in se v duši kesal puhle fraze.

„Alena, zanimivo je, da si nocoj tako melanholična. Kakor bi se v hipu spremenila. Sodil sem, da boš razigrana in vesela, ker je pokopan mešetar in z njim edina, sicer nepotrebna skrb, ki te je mučila.”

„Siromak ubogi! Celo uro sem preklečala v cerkvi in molila zanj. Nisem razigrana, potrta sem, strašno potrta. On je žrtev!”

„Da, žrtev — pijančevanja!”

Brest je malomarno skomizgnil z rameni.

Alena je vzdihnila in si zakrila oči.

Spet je zavladal molk.

Brest je pokadil cigareto, potem vstal in stopil k Aleni:

„Dušica, trudna si. Lezi! Spanec te pokrepča. Jaz grem!”

Alena je naglo vstala in umaknila roko, katero je iskal Brest za slovo.

„Še nekaj, Ivan. Rekel si prej, naj ne govoriva o tem, kar mi je pisala Minka. Toda moram ti razodeti še eno stvar, meni se zdi modra. Minka mi namreč svetuje, naj povabim mamo semkaj za nekaj dni. Tedaj bi bila prilika, da ljudem dokažemo, če gremo skupno na sprehod, v gostilno, k Smrekarju, da so njih govorice zlobne, da najine ljubezni ne skrivava pred starši, da je poštena, kajne, Ivan?”

Alena je videla, da je Bresta spreletelo. Vendar ji je z ljubeznivim smeškom mirno odgovoril:

„Alenčica, nikar ne ceremonij! Ali ne bi bila z njimi ubita vsa tiha lepota najinega prijateljstva? Ali nisi samostojna ti, samostojen jaz? Čemu Minkino mešetarjenje? Vrzi njeno pismo v ogenj in pozabi. Bodi močna in bodiva hvaležna usodi, da sva užila skrivnostno lepe ure gorkega koprnjenja. Lahko noč, dušica!”

Brest ji je poljubil obe roki in naglo odšel.

Ko ga je objel mrzli zimski zrak pred šolo, je začutil, kako drgeta po vsem telesu. V glavo mu je silila vročica, po udih ga je zeblo.

Nemiren in zbežan je hitel proti domu. Niti lahko noč ni šel voščit materi, ki je ob brleči lučki sedela na zapečku in molila. Zapahnil je vrata v veži, od naglih korakov so zaškripale stopnice, po katerih je bežal v podstrešje. Ko je prižgal luč, ni odložil ne suknje ne klobuka. Razburjen je begal po sobi. Včasih se je ustavljal, postajal pri oknu in naslanjal čelo ob šipe. Na to je začel hoditi še hitreje gor in dol. Trdi koraki so odmevali skoz strop in dramili mater, ki je milovala ubogega sina, ker se toliko trudi in študira. Ura se je bližala

polnoči. Sto načrtov in sto premislekov je preudaril, in sto jih zavrgel. Slednjič je obstal miren sredi sobe, topotnil z nogo, vrgel klobuk in suknjo na posteljo, potegnil izza peči zaboj ter začel vanj skladati knjige in izpiske. Navrh je zložil obleko in pokrov zaprl.

„Končano,” je izpregovoril sam s seboj. „To je najboljše! Grem!”

V rano jutro je šel k materi in ji razodel, da mora nenadoma na Dunaj. Starica se je naglo sklonila v postelji.

„Križ božji, Janez, zakaj tako naglo?”

„Moram, mati. Oni zaboj s knjigami pošljite za menoj!”

Mati je poskusila vstati, toda sin ji je ubranil.

„Brez zajtrka greš?”

„Se mudi, sicer zamudim vlak. Zbogom, mati!”

Mater so polile solze, segla je z desnico sinu v roko, z levico je poiskala pod blazino zadnji prihranek in mu ga dala.

„Hvala lepa, mati! Zbogom!”

Sin je naglo odšel, starica je pomočila prst v kropivček ob postelji in od daleč kropila popotnika.

Zunaj je bila še tema. Nihče ga ni videl.

Tistega dne zvečer se je prismejala k Aleni Mara. Prišla je z vasi, kjer je zvedela o Brestovem odhodu.

„No, Alenčica, kraljica lepa ogrska, kaj si storila svojemu Matjažu, da je pobegnil?”

Alena je prebledela, se ozrla v kot, da je zakrila lice pred Maro, in rekla užaljena:

„Kaj mi je mar! Ne draži me! Pusti me!”

„Izvrstno! Torej spet enaki: ti — sama — jaz sama — servus, koleginja! Lahko noč!”

Mara se je zasukala in odfrlela pojoč iz sobe.

Alena je obstala na mestu kakor vkopana. Srepro je zrla na vrata, skoz katere je odšla znanilka zla — Mara. Vsa kri ji je izginila iz lic, ustnice so se ji krčevito stiskale, na čelu so se razpredle temne gubice.

„Varavec!” je siknila skoz zobe, potem se pa kakor strta in pohojena zgrudila na stol, nagnila glavo na mizo in začela ihteti...

Za nekaj dni je govorilo vse Zaselje, ki je pograbilo vsako malenkostno novico sredi prazne zimske puščobe, o Brestovem begu.

„Prav je naredila učiteljica Alena, da mu je pokazala skoz vrata. Kaj bi voglaril, nepridnež!” Tako so sklepali nekateri.

Drugi so trdili drugače.

„Za nos jo je vodil. Naveličal se je in je šel.”

Alena ni o vsem tem zvedela ničesar. Pred njo so ljudje molčali. Le če je šla skoz vas, se ji je zdelo, da ji je marsikdo pomežiknil izpod klobuka in da so za njenim hrbtom ljudje stikali glave. Edina Mara jo je poslej češče obiskovala in ji obetala in razkladala nove načrte, češ, naj tudi skladajo o nju nove pesmi o zarjavelih devicah, nič ne de. Toda zmaščujem se nad moškimi, da jih obnorim dva ducata, preden se bo tista pesem pela o zarjaveli Mari.

Alena se ji je smejala. Toda njen smeh ni donel, njen smeh je bil jok in trpljenje.

Najrajši je posedala sama. Pogovarjala se je z uvelimi šopki, ki jih je nanosil Ivan.

„Kajne, rožice, da ni tak! Res je šel, brez slovesa odšel. Stradat je šel na Dunaj zaradi mene, za mojo čast, zavoljo zlobnih ljudi se je umaknil. Prav je imel. Ivan je tako dober! O, Mara — pride ura...”

Alena je čakala ure, da se oglasi pismonoša in ji prinese pismo. Minil je teden, minila dva, minili štirje.

V Aleni se je ljubezen prelivala v srd. Toda srce, ki jo je prvič v življenju občutilo, je ljubilo ljubezen in sovražilo srd.

„Prav ima, ker ne piše. Da bi Erna delala opazke — a seveda — in trosila med ljudi. Prav ima!”

Spet so tekli tedni, Alena je verovala in trpela. Vsak stavek, katerega ji je govoril, je pretehtavala; nikdar ji ni rekel: Alenčica, potrpi, kmalu boš moja žena! Ni rekel. Kdo bi govoril tako pusto besedo, ko govori srce kakor pesem. Da, da, pride ura!

In vendar vse koprnenje srca ni moglo udušiti zle slutnje, ki se je pojavljala čezdalje bolj ter glodala v njeni duši in ji pila kri. Alena je bledela in v gluhih nočeh bedech klicala duše, ki bi jo dvignila iz te grozne samote in ji utešila srce.

Nekega dne je videla skoz šolsko okno, kako je pismonoša zavil krog vogla. Vsa je vztrepetala. Potrkalo je. Planila je k vratom. Pismonoša ji je dal priporočeno pismo. Alena je šla za kateder, otroci so zašumeli in začeli šepetati. Ni jih svari-la. V lice ji je šinila kri, ko je spoznala Brestovo pisavo. S tresočimi se prsti je odtrgala rob pisma. Polna upanja, da njena vera ni bila osramočena, je začela brati.

Velecenjena gospica!

(Ta naslov jo je razburil. Tako tuje je zvenel. Brala je dalje.)

Dolžnost mi je, da Vam pišem to pismo. Zakaj bojim se, da ne bi zaradi najinega prijateljstva trpelo Vaše blago srce, ker bi si utegnili buditi upe, ki so neizvedljivi. Zato Vas prosim: Najino prijateljstvo naj bo kakor lep žarek, ki redko posveti v življenje — in samo žarek, drugega nič. Veste, da sem reven,

veste, da imam dolgove — kateri študent-siromak je brez njih — veste, kako človek po zakonu pride dandanes lahko takoj do ustaljenih razmer, gmotnih in družabnih, ker ga zveza z odlično nevesto uvede hipoma v boljše kroge, ki so za vsakdanji kruh tako rekoč potrebni. Je žalostna resnica. Upam, da sedaj razumete vse, tudi moj beg iz Zaselja. Bodite prepričani, da ohranim lepim trenutkom v Vaši družbi trajen spomin.

Z velespoštovanjem

Ivan Brest

Alena je brala prvič, brala drugič. Topa je zvila pismo in ga skrila v žep. Pred očmi so ji začele pluti črne sence, krog čela jo je stiskala hladna teža, iz prsi, ki so se nemirno dvigale, niso mogli na dan vzdihni. Zdelo se ji je, da bi zakričala na pomoč, pa se ustnice niso razklenile, jezik ji je bil mrtev, vlažen mraz ji je polival mozeg, stene sobe so se zavrtele krog nje, vsi šolarji so se s stenami strnili v vrtinčasti ples — sončna luč v oknih je ugasnila.

Alena je omedlela.

Otroci so zakričali. Nekaj dečkov je planilo skoz vrata in je klicalo na pomoč.

Ko se je Alena zdramila, je sedela poleg njene postelje postrežnica Urša, ki ji je močila razbeljeno glavo.

„Kje sem?” je vprašala iznenadeno in gledala po sobi kakor tujka.

„Hvala Bogu,” je vzdihnili Urša. „Kako vam je bilo slabo! Revica!”

Alena se je nasmehnila. Oko se je umirilo, globok vzdihljaj se ji je izvil, kakor bi težka teža pala iz njene duše.

„Po zdravnika pošljemo, kajne?”

„Ne, ne! Saj je že dobro! Nič mi ni! Vstala bom!”

Alena se je dvignila v postelji, a legla je nazaj, ker je občutila silno slabost.

„Ne smete!” ji je branila Urša in ji s staro roko popravljala odejo.

„Urša, ko bi poslali koga po Minko. Njo bi rada!”

„Prav imate, po Minko, da. Ona je tako modra. Sama grem, če se upate prebiti brez mene?”

„Pojdite! Jaz zaspim, trudna sem!”-

O mraku je prišla Minka. Po prstih se je bližala postelji, kjer je spala Alena, vsa blede, kakor belo pražnje, na katerem je počivala njena glava.

Minka je prižgala luč, potem se je dotaknila s hladno roko njene glave.

Alena se je prebudila. Njene oči so se uprle v Minko, bela roka je segala po prijateljici.

„Kaj ti je, otrok moj?”

Alena se je trudno nasmehnila in pokazala s prstom.

„Tam v žepu poišči — in preberi. Vse zveš!”

Minka je poiskala Brestovo pismo.

Kipeč srd ji je vstajal na licih, ko je čitala. Alena jo je nepremično motrila z očmi. Polagoma se je nabralo Minkino lice v zaničljive gube in ko je prebrala, je razsodila:

„Da, to je on, ves on! Slabič, brez srca in poguma, ki išče zložne poti in se boji boja, ki mu je žensko srce malovredna priklada na težko tehtnico bogate dote. Alena, ne žaluj, on te ni vreden!”

„Srce mi je strl.”

„Sramuje naj se!”

Minka je raztrgala pismo na kosce, jih vrgla na tla in jih z nogu poteptala.

„Minka, sedaj sem sama — in sama pojdem v boj po trudni poti za tabo.”

Alena je iztegnila bele roke po Minki, jo objela in se razjokala na njenih prsih kakor otrok.

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-004-9